

**TURUN
YLIOPISTO**

Yliopisto-opiskelijoiden taloustaidot

Tarkastelussa tietolähteet, sosiaalinen tausta ja sukupuoli

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Janika Gröhn

3.5.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä(t): Janika Gröhn

Otsikko: Yliopisto-opiskelijoiden taloustaidot – Tarkastelussa tietolähteet, sosiaalinen tausta ja sukupuoli

Ohjaaja(t): Yliopistonlehtori Jenni Tikkanen

Sivumäärä: 97 sivua, 14 liitesivua

Päivämäärä: 3.5.2026

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tutkia yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoja ja niihin yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita erilaisista tietolähteistä, joita on käytetty taloustaitojen oppimiseen sekä sosiaalisen taustan ja sukupuolen yhteydestä taloustaitoihin. Taloustaitoja määriteltiin OECD:n (2026; 2023b) taloustaitoja mittaavien tutkimusten sekä niiden tutkimiseen tarkoitettujen viitekehyksen avulla. Taloustaidot jaettiin kolmeen kategoriaan, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet (OECD, 2023b; OECD, 2026b). Sosiaalista taustaa tarkastellaan Bourdieun (1984; 1986) kenttäteorian avulla, jossa yksilöllä määritellään olevan kolmea erilaista pääomanmuotoa, joita ovat kulttuurinen, taloudellinen ja sosiaalinen pääoma.

Tutkimus toteutettiin määrällisillä tutkimusmenetelmillä ja aineisto kerättiin kyselyllä Turun yliopiston opiskelijoilta keväällä 2025 (n = 273). Taloustaitojen mittaaminen perustui itsearviointiin. Kyselyllä mitattiin taloudellista tietoa, käyttäytymistä ja asenteita sekä perheen, koulutuksen, ystävien ja itseohjautuvan oppimisen merkitystä taloustaitojen oppimiselle. Lisäksi kysyttiin opiskelijoiden taustaan liittyviä kysymyksiä, kuten sukupuolta, vanhempien koulutustaustaa ja opiskeluun liittyviä tietoja. Tutkimuksen analyysimenetelminä käytettiin pääkomponenttianalyysia, lineaarista regressioanalyysia, riippumattomien otosten t-testiä sekä tunnuslukuja kuvailevia menetelmiä.

Tulosten perusteella yliopisto-opiskelijat arvioivat taloustaitonsa kohtuullisen hyväksi, sillä vain pieni osa piti taitojaan heikkona. Suurin osa opiskelijoista kuitenkin koki tarvitsevansa lisää taloudellista tietoa. Taloudellisen käyttäytymisen osalta opiskelijat jakautuivat huolettomiin ja huolellisiin rahankäyttäjiin säästämisen, sijoittamisen ja budjetoinnin osalta. Asenteiden osalta opiskelijat olivat säästeliäitä ja vastuullisia, mutta myös materialistisia asenteita esiintyi jonkin verran. Keskeisimpiä tietolähteitä taloustaitojen oppimiseen olivat perhe sekä itseohjautuva oppiminen. Lisäksi kulttuurisella ja taloudellisella pääomalla oli yhteys taloustaitoihin: äidin korkeakoulutus, perheen tietoinen talouskasvatus, kokemus rahan riittävydestä sekä töiden tekeminen opintojen ohella olivat yhteydessä parempaan taloustaitojen arvioon, kun taas sosiaalisella pääomalla ei ollut yhteyttä. Sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa saadussa talouskasvatuksessa, mutta miehet arvioivat taloudellisen tietonsa paremmiksi, kun taas naiset arvostivat enemmän kestäväää ja vastuullista kuluttamista, mutta ilmensivät myös miehiä enemmän materialistisia asenteita.

Tutkimuksella saatiin kattavasti uutta tietoa yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista. Tutkimuksella saatiin selville opiskelijoiden taloustaitoihin liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia. Opiskelijoiden taloustaitoja voidaan kehittää parhaiten itseohjautuvalla oppimisella ja perheen talouskasvatuksella. Perheeltä saatuun talouskasvatukseen ei kuitenkaan voida vaikuttaa enää aikuisuudessa, joten itseohjautuvan oppimisen merkitys korostuu tällöin. Taitojen kehittämiseen voitaisiin hyödyntää esimerkiksi digitaalisia kanavia, joilla taloudellisesta tiedosta tehdään saavutettavaa ja helposti lähestyttävää. Parempia taloustaitoja voidaan myös tukea riittäväällä toimeentulolla, jotta esimerkiksi säästäminen ja sijoittaminen olisi mahdollista myös opiskelijoille. Sukupuolen osalta erityisesti naisopiskelijoiden taloudellista tietoa ja siihen liittyvää itsevarmuutta tulisi vahvistaa. Tarvitaan kuitenkin jatkotutkimusta siitä, miten opiskelijat saataisiin kiinnostumaan taloudesta yhä enemmän ja kehittämään omia taloustaitojaan.

Avainsanat: taloustaidot, talouskasvatus, taloudellinen sosialisatio, yliopisto-opiskelijat, sosiaalinen tausta, sukupuoli

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Taloustaidot	7
2.1 Taloustaitojen määritelmä	7
2.2 Opiskelijoiden taloustaidot ja niihin liittyvät haasteet	12
3. Taloustaitojen oppiminen ja niiden kehittäminen	17
3.1 Yhteiskunnalliset tavoitteet taloustaitojen kehittämiseksi	17
3.2 Talouskasvatus ja itseohjautuva oppiminen	19
3.2.1 Talouskasvatus osana koulujen toimintaa	19
3.2.2 Talouskasvatusta aikuisen oppimisen lähtökohdat huomioiden	22
3.3 Taloudellinen sosialisatio	24
3.3.1 Vanhemmat taloudellisina sosiaalistajina	24
3.3.2 Ystävät, vertaiset sekä sosiaalinen media taloudellisina sosiaalistajina	26
4. Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja taloustaidot	29
4.1 Koulutus, kasvuympäristö ja vanhemmilta saatu kulttuurinen perintö taloustaitojen määrittäjänä	30
4.2 Oma ja vanhempien tulotaso taloustaitojen määrittäjänä	32
4.3 Sosiaaliset verkostot taloustaitojen määrittäjänä	34
4.4 Sukupuoli taloustaitojen määrittäjänä	36
5. Tutkimuksen toteuttaminen	39
5.1 Tutkimusongelma	39
5.2 Aineisto	40
5.3 Aineiston analyysi ja muuttujat	42
5.3.1. Kuvailevat analyysit ja t-testi	42
5.3.2 Lineaarinen regressioanalyysi	44
5.3.3 Regressiomallien rakentuminen	45
5.4 Pääkomponenttianalyysit ja summamuuttujat	51
5.4.1. Pääkomponenttianalyysi perheen talouskasvatusta mittaaville väittämille	51
5.4.2. Pääkomponenttianalyysi itseohjautuvaa oppimista mittaaville väittämille	53
5.4.3. Pääkomponenttianalyysi rahan riittävyyttä mittaaville väittämille	54
5.4.4. Pääkomponenttianalyysi koulun talouskasvatusta mittaaville väittämille	55
5.4.5. Pääkomponenttianalyysi ystävien merkitystä mittaaville väittämille	56

5.4.6 Summamuuttujien muodostus	57
6. Tulokset	62
6.1 Millaisia yliopisto-opiskelijoiden taloustaidot ovat?	62
6.1.1 Taloudellinen tieto	63
6.1.2 Taloudellinen käyttäytyminen	64
6.1.3 Taloudelliset asenteet	66
6.2 Miten erilaiset tietolähteet ovat yhteydessä yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoihin?	66
6.2.1. Taloudellista tietoa selittävät tietolähteet	66
6.2.2. Taloudellista käyttäytymistä selittävät tietolähteet	68
6.2.3. Taloudellisia asenteita selittävät tietolähteet	69
6.3 Miten yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen tausta on yhteydessä taloustaitoihin?	72
6.3.1. Kulttuurisen pääoman yhteys taloustaitoihin	72
6.3.2. Taloudellisen pääoman yhteys taloustaitoihin	74
6.3.3. Sosiaalisen pääoman yhteys taloustaitoihin	75
6.4 Onko sukupuolten välillä eroa talouskasvatuksessa, vanhemmilta saadussa taloudellisessa tuessa tai taloustaidoissa?	76
6.4 Tiivistelmä tuloksista	78
7. Yhteenveto	80
7.1 Pohdinta	80
7.2 Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja rajoitteet	86
Lähteet	89
Liitteet	99
Liite 1. Tietosuojailmoitus	99
Liite 2. Kutsu kyselytutkimukseen yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista	102
Liite 3. Kyselylomake	103

1. Johdanto

Opiskelijoiden taloudellinen tilanne on noussut viime aikoina vahvasti esille julkisessa keskustelussa. Viimeaikaisten tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että korkeakouluopiskelijoiden toimeentulovaikeudet ovat lisääntyneet vuosina 2021–2024 ja sillä on myös vaikutusta opiskelijoiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Niemelä & Laaninen, 2024, s. 30; Kestilä & Karvonen, 2025). Toimeentulovaikeudet johtuvat esimerkiksi korkeasta inflaatiosta, joka on nostanut hintoja ja korkoja, sekä tukiin kohdistuvista leikkauksista (Niemelä & Laaninen, 2024, s. 38–40). Myös opiskelijoiden velkaantuminen ja nuorten sekä korkeakoulutettujen työttömyys on jatkuvassa nousussa (Mikkola ym., 2024; Tilastokeskus, 2025; Akavaworks, 2025). Taloudellinen epävarmuus on läsnä koko yhteiskunnassa ja se koskettaa erityisesti nuoria ja muita heikommassa asemassa olevia.

Vuonna 2023 julkaistusta tutkimuksesta selviää, että suomalaisilla 18–29-vuotiailla on kaikista heikoin talousosaaminen koko aikuisväestöstä (Kalmi ym., 2023, s. 298). Koska opiskelijat ovat tyypillisesti alle 30-vuotiaita, tutkimus koskettaa myös heitä. Opiskelijoilta vaaditaan siis erityisen huolellista rahankäyttöä ja järkeviä päätöksiä, vaikka heillä ei ole vielä samanlaisia valmiuksia siihen kuin muilla aikuisilla. Tämä ongelma on tunnistettu niin Suomessa kuin kansainvälisesti ja nuorten aikuisten taloustaitojen kehittämistä pidetään tärkeänä (Suomen pankki, 2021; Oikeusministeriö, 2024, Kalmi ym., 2023; Wilska ym., 2024; OECD, 2023b; LeBaron-Black ym., 2025).

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön eli OECD:n (2023) mukaan hyvät taloustaidot vahvistavat taloudellista hyvinvointia. Monen opiskelijan taloudellinen hyvinvointi on uhattuna lisääntyvien toimeentulovaikeuksien myötä (Niemelä & Laaninen, 2024) ja siksi taloustaitojen vahvistaminen on tärkeää. Hyvät taloustaidot auttavat myös selviytymään paremmin taloudellisessa epävarmuudessa (LeBaron-Black ym., 2025), joka määrittelee nykyistä yhteiskuntaa pitkälti. Heikentynyt toimeentulo vaatii uusia taloudellisia ratkaisuja opiskelijoilta.

OECD:n (2024) mukaan on todennäköistä, että nuorten taloustaitojen tärkeys korostuu vielä enemmän tulevaisuudessa. Nuorten tulevaisuus vaikuttaa taloudellisesti epävarmemmalta, sillä eläkkeitä ja hyvinvointivaltioiden sosiaaliturvaa ollaan heikentämässä jatkuvasti. Taloudelliseen epävarmuuteen vaikuttaa myös ilmastokriisi, teknologian ja työn muutokset, globalisaatio sekä kansainväliset kriisit. On mahdollista, että nuorten täytyy ottaa enemmän

riskejä omassa henkilökohtaisessa taloudessaan sekä yksilöllistä vastuuta. Toisaalta myös palvelut ja tuotteet monimutkaistuvat sekä erilaiset taloudelliset huijaukset lisääntyvät, mikä vaatii hyvää talouslukutaitoa. (OECD, 2024, s. 33.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia taloustaitoja yliopisto-opiskelijoilla on. Taloustaidot voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet (OECD, 2023b), ja kaikkia ulottuvuuksia tarkastellaan tässä tutkimuksessa erikseen. Taloustaitojen mittaaminen perustuu opiskelijoiden itse-arviointiin. Lisäksi tutkimuksella halutaan selvittää, miten erilaiset tietolähteet ovat yhteydessä taloustaitojen eri ulottuvuuksiin sekä miten sosiaalinen tausta ja sukupuoli liittyvät taloustaitoihin. Tutkimus tuottaa tietoa siitä, miten yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoja ja taloudellista hyvinvointia voidaan tukea sekä saadaan ymmärrystä taloustaitojen oppimiseen liittyvistä erilaisista lähtökohdista, joita sosiaalinen tausta ja sukupuoli voivat tuottaa.

Tutkimuksen aineisto on kerätty Turun yliopiston opiskelijoilta Webropol-kyselyllä keväällä 2025 ja tutkimuksessa käytettiin määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Tutkielma etenee siten, että ensin esitellään keskeiset käsitteet, aiheen rajaukseen liittyvät perustelut ja aiheen kannalta ajankohtaiset tutkimukset. Teoreettisen viitekehyksen rakentamiseen hyödynnetään Pierre Bourdieun kenttäteoriaa, jota käydään läpi luvussa 4. Tämän jälkeen edetään tutkimuksen aineistoa ja menetelmiä koskevaan lukuun 5 ja luvussa 6 esitellään tutkimuksen tuloksia. Viimeisessä luvussa pohditaan tutkimuksen tuloksia suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja Bourdieun teoriaan sekä tutkimuksen luotettavuutta, eettisyyttä ja rajoitteita.

2. Taloustaidot

Tässä luvussa määritellään, mitä taloustaidoilla tarkoitetaan ja perustellaan tutkimusasetelmaa. Luvussa 2.1 perustellaan, minkälaisiin taloustaitoja selittäviin mittareihin on päädytty ja miten taloustaitoja on rajattu. Luvussa 2.2 määritellään tutkimusjoukkoa eli yliopisto-opiskelijoita ja perustellaan tarkemmin heidän valintaansa. Lisäksi luvussa käydään läpi, minkälaisia haasteita opiskelijoilla on taloustaitoihin liittyen.

2.1 Taloustaitojen määritelmä

Taloustaitoja on määritelty niin Suomessa, kuin kansainvälisesti monin eri tavoin. Lepin (2025, s. 41) mukaan taloustaitojen määritelmästä tai sen yhteydessä käytetystä käsitteistöstä ei ole olemassa teoreettista konsensusta. Taloustaidot ovat monipuolinen kokonaisuus, minkä takia niitä on myös vaikea operationalisoida ja mitata. Lisäksi teorioita ja mittaustapoja on niin monia, että tulosten vertailtavuus on haastavaa. (Lep, 2025, s. 35–40.) Kuitenkin OECD on ollut keskeisenä toimijana määrittelemässä taloustaitoja ja luonut selkeän viitekehyksen niiden mittaamiselle, jota on käytetty laajasti eri tutkimuksissa (OECD, 2026b; OECD, 2022).

OECD ja sen alainen International Network on Financial Education (INFE) ovat olleet kehittämässä talousosaamisen mittaristoa vuodesta 2009 lähtien ja sitä on päivitetty vuosien aikana aina tarpeen mukaiseksi. Uusin julkaisu on tehty vuonna 2026 (OECD, 2026b). Mittaristoa käytettäessä tutkimustulokset ovat kansainvälisesti vertailukelpoisia keskenään. OECD/INFE on laatinut selkeät ohjeet taloustaitojen mittaamiseen tarvittavasta metodologiasta, kyselykaavakkeesta, pisteytyksestä sekä tutkimuksen toteutuksesta. (OECD, 2022.) OECD/INFE:n mittaristoa on käyttänyt tutkimuksessaan esimerkiksi Kalmi ja kollegat (2023), jotka ovat tutkineet suomalaisten talousosaamista. Mittariston hyödyntämisen ansiosta tutkimuksen tuloksia pystytään vertailemaan muihin maihin ja saadaan luotettavaa tietoa taloustaidoista. Tämän tutkimuksen ja siinä käytettyjen mittareiden suunnittelussa sekä käsitteiden määrittelyssä on hyödynnetty OECD:n (2026b; 2022) viitekehystä.

Suomen kielessä puhutaan sekä taloustaidoista että talousosaamisesta. Tässä tutkimuksessa talousosaamista käytetään synonyymina taloustaidoille. Näille suomenkielen termeille ei ole selkeitä englanninkielisiä käännöksiä, sillä englannin kielessä käytetään termejä *financial literacy* tai *financial capability*, jotka kääntyvät taloudelliseksi lukutaidoksi tai kyvykkyydeksi. OECD käyttää määritelmässään käsitettä *financial literacy* (esim. OECD, 2023b), joten tämän tutkimuksen määritelmä perustuu siihen. Kuitenkin myös *financial*

capability ymmärretään kokonaisuutena, johon kuuluu taloudellisen tiedon soveltaminen päätöksentekoon ja käyttäytymiseen, jolla tavoitellaan taloudellista hyvinvointia (Xiao ym., 2022). Käsitteet ovat siis lähellä toisiaan määritelmiltään ja tässä tutkimuksessa tarkasteluun on otettu tutkimuksia, joissa on käytetty molempia termejä.

Tässä tutkimuksessa taloustaidot ymmärretään OECD:n (2023b, s. 13; OECD, 2026b) määritelmän mukaisesti taloudellisen tiedon, taitojen, asenteiden ja käyttäytymisen kokonaisuudeksi, jonka avulla tehdään vakaita taloudellisia päätöksiä ja pyritään saavuttamaan taloudellinen hyvinvointi. Tämä määritelmä on yksi käytetyimmistä taloustaitojen tutkimusten parissa (Lep, 2025, s. 29–30). Koska taloustaidot voidaan ymmärtää monimutkaisena kokonaisuutena, sen mittaamista voidaan helpottaa jakamalla käsite erilaisiin kategorioihin. OECD:n (2026b; 2023b) ja useiden muiden tutkimusten (esim. LeBaron-Black ym., 2025) perusteella taloustaidot voidaan jakaa kolmeen pääkategoriaan, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet. Tässä tutkimuksessa taloustaitoja on tarkasteltu näiden ulottuvuuksien avulla.

Taloustaitojen mittaaminen voidaan toteuttaa joko objektiivisesti tai subjektiivisesti. Tässä tutkimuksessa taloustaitoja on mitattu subjektiivisesti eli itsearvioinnin avulla. Tällöin tutkimus mittaa myös taloudellista minäpystyvyyttä tai itsevarmuutta, joka liittyy taitojen itsearviointiin. Taloudellisella minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön uskomuksia siitä, kuinka hyvin kykenee hallitsemaan omaa talouttaan (Kim ym., 2025, s. 142–143).

OECD:n (2023b) mukaan taloudellisella tiedolla tarkoitetaan talouden peruskäsitteiden ja kokonaisuuksien ymmärrystä. Siihen liittyy myös numeerisen tiedon yhdistäminen taloudelliseen kontekstiin. Tiedon avulla tehdään järkeviä taloudellisia päätöksiä, hallitaan raha-asioita, vertaillaan tuotteita ja palveluita sekä reagoidaan tapahtumiin, jotka voivat vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseen. (OECD, 2023b, s. 17.)

Myös taloudellinen tieto voidaan jakaa objektiiviseen ja subjektiiviseen tietoon.

Objektiivisella tiedolla tarkoitetaan faktuaalista tietoa, jota mitataan erilaisilla testeillä, joissa on esimerkiksi oikein tai väärin väittämiä. Subjektiivisella tiedolla sen sijaan tarkoitetaan yksilön omaa kokemusta tai arviota taloudellisen tiedon tasostaan. (Lee & Kim, 2025, s. 42–43.) Tässä tutkimuksessa tutkittiin opiskelijoiden subjektiivista tietoa, sillä heitä pyydettiin arvioimaan omaa tietotasoaan. Leen ja Kimin (2025, s. 42–43) mukaan yksilön objektiivisen ja subjektiivisen tiedon välille voi kuitenkin syntyä ristiriita. Käytännössä se voi tarkoittaa subjektiivisen tietotason yliarviointia, kun todellisuudessa objektiivinen tietotaso on paljon

alhaisempi. Erityisesti nuorten aikuisten on todettu yliarvioivan omia taloustaitojaan, mikä johtuu esimerkiksi liiallisesta itsevarmuudesta. (Lee & Kim, 2025, s. 42–43; Robba ym., 2025, 106–108.) Myös tässä tutkimuksessa riskinä on, että opiskelijat yliarvioivat omia taloustaitojaan, eikä arvio vastaa heidän todellista osaamistaan.

Taloudellinen tieto ohjaa käyttäytymistä, sillä sen on havaittu olevan yhteydessä taloudellisen käyttäytymisen eri ulottuvuuksiin kuten säästämiseen (esim. Lee & Kim, 2025, s. 42–43; Kim & Yuh, 2018). Taloudelliselle käyttäytymiselle on myös olemassa useita määritelmiä, jotka vaihtelevat tutkimuksissa. Yksinkertaisimmillaan se voi kuitenkin tarkoittaa käyttäytymistä, joka vaikuttaa yksilön taloudelliseen tilanteeseen ja hyvinvointiin (esim. OECD, 2023b). Kuitenkin Lep (2025, s. 33–34) on myös perehtynyt tutkimuksissa käytettyihin määritelmiin, joiden mukaan taloudellinen käyttäytyminen voi myös tarkoittaa päätöksentekoprosessia, jossa sitoudutaan tietynlaiseen käyttäytymiseen. Päätöksenteossa hyödynnetään jo opittua taloudellista tietoa. Hyvä taloudellinen päätös on sellainen, joka perustuu tietoon ja ymmärrykseen, on vastuullinen ja huomioi mahdolliset seuraukset (Robba ym., 2025, s. 106–108).

Sen sijaan Robbin ja Duttonin (2025, s. 92) mukaan taloudelliseen käyttäytymiseen voidaan sisällyttää kaikki, mikä liittyy rahan tai omaisuuden hallintaan. He kuitenkin jakavat taloudellisen käyttäytymisen kolmeen kategoriaan: budjetointi tai rahavirtojen hallinta, säästäminen ja luoton tai velkojen hallinta. Jaottelu perustuu siihen, että aiempien tutkimusten perusteella nämä ovat kaikista tutkituimpia osa-alueita taloudellisessa käyttäytymisessä. Kategorioiden sisällä on vielä lisäksi omat kiinnostuksen kohteet ja osa-alueet, joiden perusteella niitä voidaan jaotella. (Robb & Dutton, 2025, s. 92.)

Myös OECD:n (2023b) tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita käyttäytymisen kolmesta osa-alueesta, joita ovat rahavirtojen hallinta, säästäminen sekä harkittujen ostojen tekeminen. Toivottua taloudellista käyttäytymistä olisi tarkka rahavirtojen hallinta ja laskujen maksaminen ajallaan, aktiivinen säästäminen, pitkän aikavälin suunnitelmallisuus ja vastuullinen lainanotto sekä harkittujen ja tietoon perustuvien ostopäätösten tekeminen (OECD, 2023b, s. 22). Impulsiivisuus on siis jätettävä pois käyttäytymisestä ja mitä nuorempi henkilö on kyseessä, sitä haastavampaa impulsiivista käyttäytymistä on välttää (Oliva ym., 2019). Tässä tutkimuksessa käyttäytymistä arvioivien mittarien suunnittelussa on hyödynnetty OECD:n (2023b) käyttämiä mittareita.

Taloudellisella käyttäytymisellä on suora vaikutus hyvinvointiin sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä (OECD, 2023b, s. 21). Sen tavoitteena on taloudellisten tarpeiden tyydyttäminen ja taloudellisen hyvinvoinnin edistäminen (Lep, 2025, s. 33–34). Nuoruudessa tehdyillä päätöksillä ja käyttäytymisellä voi olla kauaskantoisia seurauksia, sillä ne luovat perustaa tulevalle taloudelliselle tilanteelle (Robb & Dutton, 2025, s. 104–105.) Esimerkiksi lainan ottaminen opiskelujen aikana ja oman talouden hallinta nuoruudessa voivat vaikuttaa yksilön taloudelliseen asemaan myöhemmin elämässä.

Myös oman taloudellisen käyttäytymisen arviointiin liittyy omat haasteensa, sillä siitä voi helposti seurata virhearvioita (Robb & Dutton, 2025, s. 92). Omia huonoja tapoja ei haluta välttämättä hyväksyä ja tuoda ilmi tai oma käyttäytyminen voidaan myös nähdä vastuullisena, vaikka se ei olisi sitä todellisuudessa. Itsearviointi ei siis välttämättä ole luotettavin tapa arvioida käyttäytymistä, mutta sitä voidaan silti pitää suuntaa antavana mittarina.

Tutkimustulokset osoittavat, että taloudelliset asenteet ohjaavat voimakkaasti käyttäytymistä ja taloudellinen tieto taas ohjaa asenteita (Yanto ym., 2021). Taloudellisilla asenteilla tarkoitetaan ajatuksia tai tunteita, jotka ohjaavat taloudellista käyttäytymistä. Asenteet ovat usein muodostuneet tiedon, kokemuksen tai havaintojen kautta, ja ne ovat suhteellisen pysyviä, jolloin niitä voi olla vaikea muuttaa. (Lutter & Saxey, 2025, s. 78) Monet taloudelliset asenteet kumpuavat perheestä. Varhaisessa lapsuudessa luodaan rahaan liittyviä käsikirjoituksia, joilla tarkoitetaan oletuksia ja uskomuksia. Ne muodostuvat aikaisissa elämänvaiheissa koetuissa tilanteissa, jotka ovat niin voimakkaita, että jättävät pysyvän jäljen. Käsikirjoitukset seuraavat aina aikuisuuteen asti ja ne siirtyvät yleensä sukupolvelta toiselle. (Lawson, ym., 2015.) Taloudelliset asenteet eivät kuitenkaan välttämättä liity pelkästään rahaan, vaan myös esimerkiksi aiemmin mainittu taloudellinen minäpystyvyys tai itsevarmuus voidaan ymmärtää osaksi taloudellisia asenteita (Lep, 2025, s. 32–33). Asenteet ovat usein tiedostamattomia ja näkyvät uskomuksissa ja käyttäytymisessä. Vaikka monet asenteet ovat muodostuneet jo lapsuudessa, voi aikuisuuden kynnyksellä tulla vielä vaihe, jossa uusien talouteen liittyvien kokemusten kautta asenteet muuttuvat. (Lutter & Saxey, 2025, s. 78–80.) Esimerkiksi tiedon lisääntyessä aikuisuudessa, asenteet voivat jälleen muuttua.

Tässä tutkimuksessa asenteiden tarkastelu rajattiin siten, että oltiin kiinnostuneita opiskelijoiden säästeliäistä, vastuullisista ja kestävästä kuluttamisesta arvostavista ja materialismia korostavista asenteista. OECD:n (2023b) kyselyssä taloudellisia asenteita mitattiin sen perusteella, kuinka mielellään tavoittelee rahalla lyhyen aikavälin hyötyjä.

Tällaiset asenteet olivat kuitenkin epätoivottuja, sillä ne voivat johtaa huolimattomaan rahankäyttöön ja heikentää taloudellista hyvinvointia tukevaa käyttäytymistä. (OECD, 2023b.) Xiaon (2022) mukaan kestäväksi kuluttamiseksi määritellään kaikki, mikä tukee kuluttajan tai ympäristön hyvinvointia. Nykyiset tarpeet eivät ylitä tulevien sukupolvien tarpeita (Xiao, 2022). Epätoivottua kulutuskäyttäytymistä on sen sijaan esimerkiksi ylikuluttaminen, impulsiivinen ja pakonomainen kuluttaminen sekä epäeettinen kuluttaminen (Xiao & Scott, 2025, s. 220–223). Säästeliäät, vastuulliset ja kestävyyttä arvostavat asenteet tukevat pitkän aikavälin taloudellisia tavoitteita, minkä takia niitä voidaan pitää toivottavina tässä tutkimuksessa. Ne edesauttavat taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamista sekä oman talouden hallintaa.

Kestävän kuluttamisen vastakohtana voidaan pitää materialismia, jolla tarkoitetaan kulutuksen ja rahan korostunutta roolia onnellisuuden tavoitteluun (Richins & Dawson, 1992).

Materialistiset asenteet ovat useasti yhteydessä taloushuoliin, heikompaan taloudenhallintaan sekä ylikuluttamiseen, jotka heikentävät taloudellista hyvinvointia (Garðarsdóttir & Dittmar, 2012). Materialistiset asenteet ovat siis epätoivottuja yksilön taloudellisen hyvinvoinnin sekä kestävä kuluttamisen näkökulmasta. Materialismia korostavia asenteita on perusteltua tutkia erityisesti nuorten kohdalla, koska he ovat Kiilakosken (2021) mukaan tällä hetkellä keskeisinä toimijoina ja keskustelijoina esimerkiksi kestävä kehitystä koskien. Vuoden 2021 Nuorisobarometri on tarkastellut 15–29-vuotiaiden nuorten asenteita kestävä kehitystä ja siihen liittyvää kulutusta kohtaan. Tutkimuksen mukaan ilmastokysymykset ovat tärkeitä nuorille, mutta asenteiden osalta ei muodostu yhtä selkeää ryhmää. (Kiilakoski, 2021.) Materialististen asenteiden tarkastelu auttaa ymmärtämään opiskelijoiden suhtautumista kulutuskeskeisyyteen yhteiskunnassa, joka odottaa heiltä vastuullisia ja kestäviä valintoja.

OECD:n (2023b, s. 55) mukaan hyvät taloustaidot ovat yhteydessä korkeampaan taloudelliseen hyvinvointiin. Taloustaitoja tarvitaan siis taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Aubrey ja kollegoiden (2022) mukaan taloudellinen hyvinvointi voidaan määritellä psykologiseksi tilaksi, jossa yksilö on tyytyväinen omaan taloudelliseen tilanteeseensa ja positiivisen mielentilan ansiosta hänellä on mahdollisuus täyttää kaikki tarpeet ja mahdolliset halut. Konkreettisesti taloudellinen hyvinvointi voi tarkoittaa yksilöllisten taloudellisten tarpeiden, velvoitteiden ja tavoitteiden saavuttamista, taloudellisten riskien hallintaa ja kannattavien päätösten tekemistä (OECD, 2023, s. 47, 55). Tämä on kuitenkin subjektiivinen näkemys taloudellisesta hyvinvoinnista, sillä taloudellisella hyvinvoinnilla on olemassa objektiivinen ja subjektiivinen puoli.

Objektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilön materiaalisia resursseja, kuten esimerkiksi tulotaso (Brüggen ym., 2017). Sen sijaan subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilön emotionaalista ja kognitiivista arviota omasta tilanteestaan, kuten Aubrey ja kollegat (2022) määrittivät. On kuitenkin todettu, että pelkkä tulotaso ei yksiselitteisesti määrittele taloudellista hyvinvointia (Easterlin, 1974), joten objektiiviset arviot eivät välttämättä kerro todellisesta hyvinvoinnista mitään. Kuitenkin yksilön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ymmärtämiseksi molempien puolien tulkinta on kannattavaa (Brüggen ym., 2017).

Taloustaitojen ollessa heikot, ne voivat myös heikentää hyvinvointia. Heikot taloustaidot voivat johtaa tilanteisiin, jotka aiheuttavat taloudellista stressiä tai ahdistusta. Taloudellista stressiä voi aiheuttaa esimerkiksi se, että taloudelliset tarpeet ylittävät taloudelliset resurssit. Lisäksi tulojen tai työpaikan menetys, suuri velkataakka tai yllättävät menot voivat aiheuttaa taloudellista ahdistusta. (Kim ym., 2025, s. 138–140.) Pahimmillaan stressistä ja ahdistuksesta voi seurata masennusta, korkeaa verenpainetta tai itsetuhoisia ajatuksia (Sweet ym., 2013; Chen ym., 2022).

2.2 Opiskelijoiden taloustaidot ja niihin liittyvät haasteet

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista. Suomessa ei ole kuitenkaan tehty juurikaan tutkimusta korkeakouluopiskelijoiden taloustaidoista, joten tarkkaan ei tiedetä, millä tasolla heidän osaamisensa on. Suomalaiset tutkimukset ovat olleet esimerkiksi alle 18-vuotiaisiin oppilaisiin kohdistuvia (esim. OP-Ryhmä, 2024; Laine ym., 2020). On kuitenkin perusteltua yleistää nuoriin aikuisiin kohdistuvia tutkimuksia myös opiskelijoihin, sillä useissa tutkimuksissa käytetään otoksena myös opiskelijoita, vaikka tutkimus on nimetty nuoriin aikuisiin kohdistuvaksi (Lep, 2025, s. 38–40). Monet opiskelijoihin kohdistuvat tutkimukset eivät kuitenkaan edusta parhaalla tavalla nuoria aikuisia, koska tarkastelusta jää usein pois kaikista heikoimmassa asemassa olevat nuoret, joita ei tavoiteta tutkimuksilla. Tämä tulee siis pitää mielessä, kun tulkitaan nuoriin aikuisiin kohdistuvia tutkimuksia, joiden otoksena on opiskelijat. Tämän tutkimuksen avulla saadaan kuitenkin tarkempaa tietoa opiskelijoiden tilanteesta. Lisäksi tämä tutkimus tuottaa arvokasta tietoa myös kasvatustieteen tutkimuskentälle, sillä taloustaitoja on tutkittu melko vähän (ks. Nätkin & Sahlgren, 2023) kasvatustieteen näkökulmasta Suomessa.

SSEA (Society for the Study of Emerging Adulthood) on määritellyt nuoriksi aikuisiksi 18–29-vuotiaat (SSEA, 2025), johon ikäluokkaan myös opiskelijat tyypillisesti kuuluvat. Nuorten aikuisten taloustaidoista on kiinnostuttu enemmän vasta kuluvan vuosikymmenen aikana

Suomessa. Tähän on vaikuttanut esimerkiksi Suomen pankin vuonna 2020 käynnistämä kansallisen talousosaamisen strategia (Suomen pankki, 2021), joka on siirtänyt kiinnostuksen erityisesti nuoriin aikuisiin kohderyhmänä, ja tämän myötä laajat tutkimukset aiheesta ovat lisääntyneet Suomessa. Esimerkiksi vuonna 2024 julkaistiin oikeusministeriön selvitys 18–29-vuotiaiden nuorten talousosaamisesta, joka on osa talousosaamisen strategiaa ja selvityksen todetaan olevan ensimmäinen laatuaan Suomessa. Tutkimuksen perusteella nuorten talousosaaminen on melko hyvää, mutta taustaan liittyvät tekijät selittävät joitakin osaamiseroja. (Wilska ym., 2024.) Kalmin ja kollegoiden (2021, s. 298) tutkimuksesta sen sijaan selvisi, että suomalaisilla 18–29-vuotiailla on kaikista heikoin talousosaaminen koko aikuisväestöstä, mutta myös heidän osaamisensa oli hyvällä tasolla.

Kansainvälisesti nuorten taloustaidoista on oltu kiinnostuneita jo pidempään. OECD/INFE on jo vuodesta 2008 lähtien tuottanut tutkimusta aiheesta esimerkiksi PISA-tutkimusten muodossa ja koko aikuisväestöä koskevia vertailuja (OECDa, 2026a). Myös erilaiset taloudellisen ilmapiirin muutokset, kuten inflaatiot ja talouskriisit ovat kiihdyttäneet tutkimusten määrää, sillä usein näistä seuraavat haasteet kohdistuvat nimenomaan nuoriin ja muihin heikossa taloudellisessa asemassa oleviin. Tällä hetkellä meneillään oleva inflaatio ja siitä seurannut taloudellinen epävarmuus ovat taas selkeästi lisänneet kiinnostusta taloustaitojen tutkimiseen. Esimerkiksi LeBaron-Blackin ja kollegoiden (2025) juuri julkaisema laaja teos paneutuu nuorten aikuisten taloustaitojen kehittämiseen sekä taloudellisen epävarmuuden vaikutuksiin nuorten elämässä.

Angrisanin ja kollegoiden (2020) tutkimuksesta käy ilmi, että taloustaidot kehittyvät aikuisiässä hyvin vähän, mikä tarkoittaa, että nuorena aikuisena kehittyneet taloustaidot kestävät pitkälle läpi elämän. Siksi nuori aikuisuus on kriittistä aikaa taitojen kehittämiseksi. Taloudellisen hyvinvoinnin taso tällöin voi luoda perustan taloudelliselle hyvinvoinnille tuleviksi vuosikymmeniksi. Taloudellisen tiedon pohjalta tehdään myös nuoruudessa paljon tärkeitä ja koko elämää koskevia päätöksiä ja yksi ensimmäisiä ja suurimpia päätöksiä on se, aloittaako opiskelut (Lep, 2025, s. 28–29; Robba ym., 2025, s. 106–108; Lee & Hales, 2025, s. 153).

Opiskelijoiden tutkiminen on monella tapaa erityistä taloustaitojen näkökulmasta. Tutkijat ovat olleet kiinnostuneita heistä esimerkiksi siksi, että he ovat vielä matkalla kohti taloudellista itsenäistymistä (Lee & Kim, 2025, s. 51). LeBaron-Blackin ja kollegoiden (2025, s. 19–20) mukaan aikuisuuden merkkinä pidetään tyypillisesti taloudellista itsenäistymistä ja

hyvinvointia. Kuitenkin korkeakoulussa opiskelusta on tullut yhä yleisempää ja siirtymä aikuisuuteen on pidentynyt, koska opiskelujen aikana toimeentulo ei ole vielä niin vakiintunutta (Arnettin 2014, s. 143; Vosylis & Negru-Subtirica, 2025, s. 187–188).

Esimerkiksi Suomessa korkeakoulusta valmistumisen ikä on yksi korkeimmista OECD-maita koskevassa vertailussa (OECD, 2023a) ja täten myös virallinen aikuistuminen. Taloudellinen itsenäistyminen opintojen aikana voi olla vaikeaa, sillä opiskelijoita koetellaan monella tapaa taloudellisesti tällä hetkellä. Työmarkkinat ovat epävarmat, inflaatio on korkealla ja asumisen, ruuan ja muiden tarpeiden kustannukset ovat nousseet. (LeBaron-Black ym., 2025, s. 19–20.)

Opiskelijat ovat siis vielä nuoruuden ja aikuisuuden välimaastossa siirtymässä kohti aikuisuutta.

Taloudellisen itsenäistymisen ollessa haastavaa vanhemmat usein tukevat opiskelijoita pidempään taloudellisesti (Vosylis & Negru-Subtirica, 2025, s. 187–188). Monet nuoret aikuiset ovat vielä osittain riippuvaisia vanhempiansa taloudellisesta tuesta, mutta osa voi olla jo täysin itsenäisiä. Opiskelijoiden kohdalla riippuvuus vanhempiin on usein vielä ajankohtaista, sillä he voivat tarvita edelleen vanhempiansa tukea esimerkiksi laskujen maksamisessa tai asumisen suhteen. Sen sijaan työssäkävillä nuorilla aikuisilla on yleensä vakaammat tulot ja täten paremmat mahdollisuudet itsensä elättämiseen.

Nuorten aikuisten keskuudessa on havaittavissa tiettyjä taloustaitoihin liittyviä kehityskohteita tai haasteita. Esimerkiksi opiskelijoiden ja nuorten velkaantumisen on oltu huolissaan sekä Suomessa että kansainvälisesti (esim. Mikkola ym., 2024; Lee & Hales, 2025; LeBaron-Black ym., 2025; Intrum, 2024.) Xiaon ja Scottin (2025, s. 222) mukaan nuorten aikuisten kohdalla laina ja siihen liittyvät toimintatavat ovat uusia asioita, joita aikuisuuden myötä tulee opetella. Tämä voi johtaa helposti ylivelkaantumiseen, jos ei ole vielä tarpeeksi hyvin osannut arvioida omaa maksuvalmiuttaan myöhemmässä elämänvaiheessa. Vaikka lainanottaminen voi olla hyvä asia monelle opiskelijan kannalta, olisi silti hyvä ymmärtää lainan luonne ja itselle tarvittava määrä ennen sen ottamista.

Suomessa nuorten velkaantumiseen vaikuttaa opiskelijoiden taloudellisen tuen muuttuminen yhä lainapainotteisemmaksi. Viimeisen 20 vuoden aikana lainaa nostaneiden määrä on kaksinkertaistunut sekä lainan määrä on myös kasvanut. Vuonna 2023 mediaanilainan määrä oli 23 800 euroa, kun vielä 2010 se oli 6700 euroa. (Mikkola ym., 2024, s. 196.) 70 prosenttia opintolainaa nostavista opiskelijoista ilmoitti nostaneensa opintolainaa arkielämän välttämättömiin menoihin (Kestilä & Karvonen, 2025). Opiskelijan lainapainotteisuus voi

olla riskialtista mahdollisten maksuvaikeuksien vuoksi. Opintolainan ottamisella on tutkitusti myös vaikutuksia moniin elämän osa-alueisiin, kuten tulotasoon ja omaisuuden kerryttämiseen, heikompaan mielenterveyteen ja hyvinvointiin sekä taloudellisen stressin lisääntymiseen (Cherney ym., 2020; Kim & Chatterjee, 2021; Zhan, 2022).

Jatkuva kustannusten nouseminen lisää myös tulojen tarvetta, jota katetaan opiskelijoiden kohdalla joko opintolainalla tai töissä käynnillä. Työssäkäynti opintojen ohella voi kuitenkin heikentää suoriutumista opinnoissa (Isotalo ym., 2024), joten kaikilla opiskelijoilla ei välttämättä ole riittävästi aikaa tai jaksamista tehdä töitä, minkä takia opintolaina jää tällöin ainoaksi vaihtoehdoksi. Lisäksi tutkimusten perusteella nuoret aikuiset ovat enemmän riskinhakuisia ja impulsiivisuuteen taipuvia (Mata ym., 2016; Oliva ym., 2019), minkä takia heidän arviointikykynsä voi olla heikompi kuin toisten aikuisryhmien. Riskien ottaminen opintolainan kohdalla voi tarkoittaa esimerkiksi liiallista lainan ottamista ja sen tuhlaamista turhuuksiin.

Samaan aikaan kun opiskelujen lainapainotteisuus on lisääntynyt myös velkaongelmat ovat Intrumin (2024) mukaan lisääntyneet. Perintään siirtyneiden laskujen määrä ja pääoma lisääntyivät kaikista eniten nuorilla aikuisilla vuonna 2023. Vaikeasti velkaantuneiden joukosta nuorten aikuisten maksukyky on myös heikointa kaikista ikäryhmistä. Nuorten aikuisten asumiseen liittyvistä velkaongelmista ollaan myös huolissaan, sillä ne ovat moninkertaistuneet verrattuna vuoteen 2021. (Intrum, 2024; Intrum, 2025.)

Velkaongelmien lisäksi myös opiskelijoiden toimeentulovaikeudet ovat lisääntyneet ja noin neljännes opiskelijoista oli viimeisen 12 kuukauden aikana pelännyt ruuan loppuvan rahanpuutteen vuoksi (Niemelä & Laaninen, 2024; Kestilä & Karvonen, 2025). Monet opiskelijat siis kokevat taloudellista stressiä, mikä voi olla riskinä mielenterveyden haasteiden lisääntymiselle. Kiviruusun ja Suvisaaren (2025) mukaan mielenterveysongelmat ja etenkin masennus ja ahdistuneisuushäiriö ovat lisääntyneet korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa viimeisten vuosien aikana. Vuonna 2024 29 prosenttia opiskelijoista koki merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta (Kiviruusu & Suvisaari, 2025).

Nuorten ja opiskelijoiden tilanteesta erityisen haastavan tekee vielä se, että Suomessa nuorten työttömyys on noussut merkittävästi Tilastokeskuksen (2025) mukaan. 15–24-vuotiaiden työttömien osuus työvoimasta oli 22,2 prosenttia kesäkuussa 2025, mikä on 6,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin edeltävänä vuonna. Työttömyys on kuitenkin lisääntynyt koko väestössä ja myös korkeakoulutettujen ja vastavalmistuneiden työttömyys on ollut

historiallisen korkealla (Akavaworks, 2025). Ei ole siis helppoa löytää töitä esimerkiksi opintojen ohelle tai kesäksi, jolloin rahaa saisi säästöön. Tässä tilanteessa velkaantuminen voi olla jopa väistämätöntä, sillä opiskelijan sosiaali-etuudet jäävät niin pieniksi, etteivät ne riitä välttämättömiin menoihin.

Taloudellisia haasteita on siis paljon ja ne kytkeytyvät myös kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Siksi opiskeluaikasta selviämiseen tarvitaan hyviä taloustaitoja. Niitä tarvitaan myös, jotta voidaan välttää pitkäaikaiset negatiiviset seuraukset, joita voi aiheutua huolimattomasta taloudenhallinnasta tässä elämänvaiheessa. Tästä syystä opiskelijoiden taloustaitojen tutkiminen on erityisen tärkeää. Tutkimustiedon avulla voidaan tukea taloustaitojen kehittämistä ja näin parantaa opiskelijoiden taloudellista hyvinvointia.

3. Taloustaitojen oppiminen ja niiden kehittäminen

Tässä luvussa käsitellään taloustaitojen oppimista lapsuudesta nuoreen aikuisuuteen asti. Ensin esitellään yhteiskunnallisia toimijoita, joiden tavoitteena on kehittää yksilöiden taloustaitoja niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Sen jälkeen luvussa käydään läpi, miten taloustaitoja voidaan oppia ja mitkä ovat keskeisiä tietolähteitä oppimiselle.

3.1 Yhteiskunnalliset tavoitteet taloustaitojen kehittämiseksi

Taloustaitojen kehittämisestä yhteiskunnallisella tasolla on hyötyä monella eri tapaa. Taloustaitojen kehittämiseen keskittyvät kansainväliset ohjelmat voivat edistää taloudellista inklusiota ja vähentää taloudellista ja sosiaalista epätasa-arvoa (Hidalgo-Mayorga ym., 2025). Kansallisen tason toimijoiden ja instituutioiden tuella on tärkeä merkitys taloustaitojen kehittämiseksi. Sillä varmistetaan, että taitojen kehittämistä priorisoidaan kansallisella tasolla ja sen avulla toimien ulottuvuutta ja vaikuttavuutta voidaan tehostaa. (Spivak ym., 2024.) Hidalgo-Mayorgan ja kollegoiden (2025) kirjallisuuskatsauksen perusteella yhteiskunnallisilla strategioilla voidaan keskittyä taloustaitojen kannalta heikommassa asemassa oleviin, joista yleisimpiä ovat naiset, nuoret ja opiskelijat, pienituloiset ja alhaisen koulutustason omaavat sekä maahanmuuttajat ja pakolaiset.

Kansainvälisesti keskeisiä toimijoita ovat Euroopan Unioni ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD. Vuonna 2022 EU ja OECD julkaisivat yhteistyössä uuden viitekehysten talousosaamisen kehittämistä varten. Viitekehystä voi hyödyntää esimerkiksi kansallisten hankkeiden tai toimintaperiaatteiden määrittelyyn. Se voi toimia perustana talouskasvatusohjelmien suunnittelussa ja oppimismateriaalien sekä -menetelmien kehittämisessä. Lisäksi se voi toimia tukena strategioiden kehittämisessä sekä arvioinnissa ja mittauksessa. (Euroopan unioni/OECD, 2022.) Globaalit toimintaohjelmat voivat olla tehokkaita, jos ne huomioivat tietyjä kriteerejä. Talouskasvatuksen tulisi olla jollakin tapaa osa oppivelvollisuuden piirissä olevaa koulutusta, sekä teoreettista että käytännöllistä osaamista tulisi vahvistaa, digitaaliset taloustaidot tulisi huomioida, ohjelmien tulisi olla räätälöityjä tiettyyn kansalliseen kontekstiin ja yhteistyötä tulisi tehdä yksityisen ja julkisen sektorin välillä. (Spivak ym., 2024, s. 31–33.)

EU:n ja OECD:n (2022) viitekehyksessä on määritelty neljä eri sisältöaluetta, joiden osaamista tarkastellaan. Osa-alueina ovat raha ja siihen liittyvä toiminta, rahan käytön suunnittelu ja hallinnointi, talouteen liittyvien riskien ja tuottojen hallinnointi sekä

finanssiympäristön sääntely. Jokaista sisältöaluetta tarkastellaan vielä tiedon, käyttäytymisen sekä asenteiden, itseluottamuksen tai motivaation näkökulmasta. Viitekehyksessä kuvaillaan kaikki ne taidot, joita tarvitaan kyseisten sisältöjen hallinnassa. Viitekehys ei kuitenkaan ole opetussuunnitelma vaan sen tavoitteena on luoda yhteinen kehikko ja käsitteet EU:ssa käytettäväksi. (Euroopan unioni/OECD, 2022.)

Suomessa ollaan myös tavoitteellisia taloustaitojen kehittämisen osalta, sillä Suomen pankki käynnisti vuonna 2020 yhteistyössä oikeusministeriön ja muiden viranomaisten kanssa talousosaamisen edistämiseen liittyvän toiminnan koordinoinnin, jonka perusteella se on laatinut ehdotuksen kansallisesta strategiasta. Strategian visiona on, että suomalaisten talousosaaminen olisi maailman parasta vuoteen 2030 mennessä. Strategian tavoitteena on parantaa ihmisten talousosaamista, saada heidät ymmärtämään sen merkitys omassa elämässä ja toimimaan eettisellä ja kestäväällä tavalla. Kansallisen talousosaamisen strategian laatimisessa on käytetty apuna EU:n ja OECD:n viitekehystä. (Suomen pankki, 2021.)

Strategian avulla talousosaamisen kehittämisestä tulee suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa. Strategiaa varten laaditaan käytännönläheinen kansallisen tason toimintasuunnitelma, jossa määritellään kaikki toimenpiteet ja niiden toteuttajat, työnjako ja yhteistyö. Strategian toteutumista myös seurataan ja arvioidaan. Strategialla halutaan parantaa talousosaamisen eri osa-alueita sekä ohjauksen ja tiedon saatavuutta. Lisäksi strategiasta on hyötyä kaikille. Talousosaaminen parantaa koko kansantalouden hyvinvointia sekä tuottaa yksilöille hyviä taloudellisia päätöksiä. Kansalaisten talousosaaminen tuottaa hyvinvointia koko yhteiskunnalle sekä ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoisuutta. (Suomen pankki, 2021.)

Jokaiselle talousosaamisen eri osa-alueelle määritellään omat alatavoitteet sekä eri kohderyhmille omat tavoitteet. Talousosaamisen edistäminen on painottunut erityisesti kouluikäisiin ja nuoriin, mutta strategian avulla myös sitä halutaan koordinoida paremmin. Oppimisen ei tulisi päättyä peruskouluun tai toiselle asteelle vaan elinikäisen oppimisen tärkeyttä korostetaan strategiassa. Talousosaamista tulisi siis vahvistaa koko elämänkaaren ajan. (Suomen pankki, 2021.) Strategian tueksi on myös tehty tutkimuksia ja selvityksiä ja esimerkiksi Wilskan ja kollegoiden (2024) selvitys 18–29-vuotiaiden taloustaidoista on osa kansallisen talousosaamisen strategian toteuttamista.

Strategian laatiminen on ajankohtaista juuri nyt monestakin syystä. Taloudellinen epävarmuus ja muutokset vaativat myös makrotalouden ymmärtämistä, joustavuutta ja varautumista yllättäviin riskeihin. Palveluiden digitalisoituminen on muuttanut paljon raha-asioiden

hoitamista ja yksilöllinen vastuu omasta taloudellisesta tilanteesta on korostunut.

Kotitalouksien velkaongelmat, maksuhäiriöt, lapsiperheköyhyys sekä sosiaalinen eriarvoisuus ovat lisääntyneet. Lisäksi taloudellisen huono-osaisuuden ylisukupolvisista vaikutuksista ollaan huolissaan. Myös kestävä kehitys tukevaa kulutuskulttuuria tulisi painottaa yhä enemmän. (Oikeusministeriö, 2024, s. 8.)

Ensimmäinen toimintasuunnitelma strategiaehdotuksen pohjalta on laadittu vuosille 2022–2026. Toimintasuunnitelmassa tunnistetaan viisi keskeistä toimijaryhmää, joita ovat opetussektori, viranomaiset, finanssisektorin toimijat, kuluttaja- ja kansalaisneuvonta, järjestötoimijat, yhdistykset ja säätiöt sekä viimeisenä talousosaamisen tutkijat. Myös sosiaalisen median vaikuttajien, viestintäalan toimijoiden sekä media-alan merkitys ymmärretään talousosaamisen edistäjinä. Toimintasuunnitelman tavoitteena on luoda hyvä yhteistyö näiden toimijoiden välille. Tavoitteena on myös lisätä talousosaamisen eteen tehtävän työn tunnettavuutta sekä lisätä yhteiskunnallista keskustelua, jotta raha-asioista puhuminen yleistyisi ja olisi helpompaa. (Oikeusministeriö, 2024, s. 4, 11–15.)

Taloustaitojen kehittämiseksi tehdään siis paljon yhteistyötä eri tahojen välillä ja myös kansainvälisesti. Kansalliset ja kansainväliset strategiat ja suunnitelmat toimivat apuna yksittäisten toimijoiden koordinoinnissa sekä tekevät kehittämistyöstä yhtenäisempää. Nuoret on tunnistettu sekä Suomessa että kansainvälisesti keskeiseksi kehityskohteeksi taloustaitojen osalta (Suomen pankki, 2021; LeBaron-Black ym., 2025; OECD, 2024). Nuorten kohdalla tunnistetaan se, että uusien elämänmuutosten aikana, kuten itsenäistymisen tai työelämään astumisen kohdalla, taloustaitojen kehittäminen olisi tarpeellista (Suomen pankki, 2021).

3.2 Talouskasvatus ja itseohjautuva oppiminen

3.2.1 Talouskasvatus osana koulujen toimintaa

Taloustaitoja voidaan opettaa tietoisesti talouskasvatuksen avulla. Talouskasvatuksessa keskeistä on ohjaus ja neuvot, joiden avulla taitoja kehitetään (Porto & Carroll, 2025). Tässä tutkimuksessa talouskasvatuksella tarkoitetaan tietoista kasvatusta, jota toteutetaan esimerkiksi formaalilla koulutuksella. Talouskasvatusta voidaan kuitenkin toteuttaa erilaisilla menetelmillä, kuten kursseilla, videoilla, kirjoilla tai muulla opetuksella.

Suomessa taloustaitoja halutaan opettaa lapsille jo nuoresta iästä lähtien. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen ja kasvatuksen tavoitteena on esimerkiksi

kasvu yhteiskunnan jäsenyyteen, tarpeelliset tiedot ja taidot, itsestä huolehtimisen ja arjen taidot sekä työelämätaidot. Jotta näihin tavoitteisiin päästään, opetussuunnitelmaan on sisällytetty talouteen liittyvien aiheiden käsittelyä läpi koko peruskoulun. (Opetushallitus, 2014.) Koulu onkin yksi keskeisimmistä instituutioista taloustaitojen kehittämiseen, sillä se luo perustan aikuisuuden taloustaidoille. Suomen pankin (2021) mukaan koulujen talousopetus linkittyy kansalliseen strategiaan, mutta se ei suoraan sisälly siihen. Kuitenkin strategian tavoitteiden hyödyntäminen opetussuunnitelmien laatimisessa auttaa myös tulevaisuudessa kehittämään opetusta kansallisten linjausten mukaisiksi. Talousopetukseen osallistuvat myös koulujen ulkopuoliset tahot, jotka tukevat opetussuunnitelmien toteuttamista. (Suomen pankki, 2021.)

Opetushallituksen (2014) julkaiseman perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen yhtenä tavoitteena on itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, joihin kuuluu oman talouden hallinta ja kuluttaminen. Tavoitteena on opettaa tietoa, taitoja sekä asenteita taloudesta. Oppilaita ohjataan kehittämään kuluttajataitojaan sekä omasta taloudesta huolehtimiseen ja sen suunnitteluun. Taloustaitoja opetellaan eri oppiaineiden, kuten esimerkiksi yhteiskuntaopin, kotitalouden ja matematiikan tunneilla. Opetussuunnitelmassa ei kuitenkaan mainita käsitteitä taloustaidot tai talousosaaminen vaan puhutaan esimerkiksi kuluttajuudesta tai omasta talouden hallinnasta. Opetussuunnitelmalla oppilaita halutaan valmistaa oman arjen hallintaan ja työelämään, joissa taloustaitoja tarvitaan. (Opetushallitus, 2014.)

Taloustaitojen kehittäminen jatkuu myös toisella asteella, jonne oppivelvollisuus nykyään yltää. Lukion opetussuunnitelman tavoitteena on laajentaa opiskelijan käsitystä taloudesta, mutta näkökulma on vaihtunut omasta talouden hallinnasta enemmänkin makrotalouteen. Taloustaitoja käsitellään lähinnä matematiikan ja yhteiskuntaopin oppiaineissa. (Opetushallitus, 2019.) Myös ammatillisissa tutkinnoissa on tiettyjä taloustaitoja kehittäviä osa-alueita, jotka kuuluvat kaikkiin tutkintoihin. Lisäksi jokaiseen tutkintoon kuuluu omaan alaan liittyviä kurssisisältöjä, jotka voivat valmistaa vielä paremmin tulevaan työelämään ja oman talouden hallintaan kuin yleissivistävät kurssit. (Opetushallitus, 2025.)

Suomessa taloustaitojen kehittäminen oppivelvollisuuden piirissä on siis hyvällä mallilla. Vuonna 2018 tehdyn nuorten talousosaamista selittävän PISA-tutkimuksen mukaan suomalaisten oppilaiden osaaminen oli toiseksi parasta vertailumaiden joukossa. Tutkimukseen osallistui 20 maata ja Suomi oli jaetulla sijalla Kanadan kanssa. Koulusta

saadulla taloustiedolla oli kaikista voimakkain yhteys talousosaamisen vaihteluun suomalaisten oppilaiden kohdalla. Myös opettajan merkitys tietolähteenä oli yksi vertailumaiden merkittävimpiä. (Laine ym., 2020, s. 18, 95–96.) Tutkimus osoittaa koulun olevan merkittävässä roolissa taloustaitojen oppimiselle.

Taloustaitojen integroimista osaksi opetussuunnitelmaa on tutkittu kansainvälisesti, mutta ei toistaiseksi Suomessa. Amagirin ja kollegoiden (2018) kirjallisuuskatsauksen perusteella koulussa tapahtuvalla talouskasvatuksella on tehokkaita tuloksia lasten ja nuorten oppimiselle. Jotta oppiminen jatkuisi läpi koulutuksen, sen tulisi olla pakollinen osa opetussuunnitelmaa (Amagir ym., 2018). Opetus tulisi OECD:n (2024) suosituksesta aloittaa mahdollisimman nuorena, jotta taitoja olisi jo, kun talouskäyttäytyminen tulee ajankohtaiseksi. Koulusta saadun talouskasvatuksen vaikutukset ovat tehokkaimpia alakoulussa (Kaiser & Menkoff 2020). Tällöin kotoa ei ole vielä keretty oppia esimerkiksi haitallisia taloudellisia tapoja (Batty ym. 2015, s. 72). Myös Amagir ja kollegat (2018) suosittelivat talouskasvatuksen aloittamista jo alakoulussa ja sen jatkamista systemaattisesti aina aikuisuuteen asti. Myöhemmässä iässä käydyt formaalin koulutuksen opinnot talousosaamisesta eivät tuota enää samanlaista positiivista vaikutusta oppimiseen (Mountain ym., 2020, s. 122–123).

Koulussa tapahtuvalla talouskasvatuksella on positiivisia vaikutuksia erityisesti taloudelliseen tietoon (Batty ym., 2015; Kaiser & Menkoff, 2020; Laine ym., 2020). Koulussa taloudellista tietoa käsitellään laajasti, sillä kun Amagirin ja kollegoiden (2018) tutkimuksessa vertailtiin eri maiden koulutusten tarjoamaa talouskasvatusta, keskeisimpiä sisältöjä olivat suunnitelmallisuus ja budjetointi, tulojen saaminen, sijoittaminen ja säästäminen, kuluttaminen ja luotto, vakuutukset sekä pankkiasioiden hoitaminen. Sisällöt toistuivat kaikilla koulutusasteilla. (Amagir ym., 2018.) Myös suomalaisista opetussuunnitelmista löytyy tämänkaltaisia sisältöjä (Opetushallitus 2014; Opetushallitus, 2025). Kuten Laineen ja kollegoiden (2020, s. 102–107) tutkimus osoitti, 15-vuotiaiden oppilaiden kohdalla koulusta opittujen taloustermien osaaminen oli keskeisessä roolissa koko taloustaitojen kehittämiseen.

Amagirin ja kollegoiden (2018) kirjallisuuskatsauksen perusteella kokemuksellista oppimista pidetään parhaana tapana opettaa taloustaitoja peruskoulussa ja toisella asteella. Alakoulussa tulisi keskittyä erityisesti oppimiseen, jossa oppilaat pääsevät itse tekemään ja kokemaan. Yläkoulussa ja toisella asteella sen sijaan tulisi huomioida aiheiden ajankohtaisuus ja opettaa niitä aitojen esimerkkien avulla. Oppilaiden tulisi kaikilla kouluasteilla olla osana

oppimisprosessia ja kokea päätöksiensä seuraukset, jotta oppimistulokset olisivat tehokkaita. (Amagir ym., 2018.)

Koululla on siis merkittävä rooli lasten ja nuorten talouskasvattajana. Laineen ja kollegoiden (2020) tutkimuksesta selvisi, että oppilaiden talousosaamisen erot ovat vahvasti yhteydessä sosioekonomiseen asemaan, mikä entisestään korostaa koulun merkitystä talousosaamisen kehittäjänä. Koulutuksella voidaan tasoittaa tästä aiheutuva epätasa-arvoa, sillä jokaisella tulisi olla mahdollisuus kehittää omaa talousosaamistaan taustastaan riippumatta. (Laine ym., 2020, s. 102–107.)

3.2.2 Talouskasvatusta aikuisen oppimisen lähtökohdat huomioiden

Lapsuudessa ja nuoruudessa luodaan perusta taloustaidoille, joita tarvitaan aikuisuudessa, lähinnä koulutuksen ja perheen avulla. Tällöin oppiminen on tehokkainta, sillä Mountainin ja kollegoiden (2020) mukaan formaalin koulutuksen talouskasvatuksella ei ole välttämättä merkittävää tai pitkäaikaista vaikutusta taloustaitoihin, jos opinnot sijoittuvat nuoreen aikuisuuteen. Kuitenkin aikuisilta odotetaan vielä paljon taloustaitojen oppimista, varsinkin jos lapsuudessa ja nuoruudessa on omaksuttu haitallisia toimintamalleja ja käsityksiä. Aikuisuudessa oppimisen täytyy tapahtua eri tavalla, jotta sillä on pysyviä vaikutuksia. Esimerkiksi asenteet ja käyttäytyminen voivat olla jo suhteellisen vakiintunutta, minkä takia niiden muuttaminen voi olla haastavampaa.

Yksi tunnetuimpia aikuisen oppimisen teorioita on Knowlesin (1980) andragogiikan käsite, joka tekee eroa perinteiseen pedagogiikkaan. Teorian mukaan aikuisen oppimista ohjaa kuusi periaatetta, jotka tulisi huomioida esimerkiksi opetusta suunniteltaessa. Ensinnäkin aikuisella on tarve ymmärtää, miksi hänen täytyy oppia jotakin, ennen kuin hän aloittaa oppimisprosessin. Valmius oppimiseen muodostuu siitä, kuinka tarpeellista tai merkityksellistä se on suhteessa omaan elämään. Lisäksi oppimisen tulisi olla itseohjautuvaa ja aiemmilla kokemuksilla on vaikutusta oppimiseen. Oppimista ohjaa myös enemmän sisäinen kuin ulkoinen motivaatio ja oppimisesta tulee tehokkainta, kun sitä voidaan soveltaa suoraan käytäntöön. (Knowles, 1980.)

Näitä periaatteita voidaan myös soveltaa taloustaitojen oppimiseen nuorena aikuisuudessa. Kyseiseen ikään mennessä on kerennyt jo muodostua tietopohja ja kokemuksia talouden kanssa sekä ympäristöstä on omaksuttu talouteen liittyviä asenteita. Aiempi tieto ja kokemukset vaikuttavat uuden tiedon oppimiseen. Kuitenkin ennen sitä nuoren aikuisen

täytyy kokea uuden oppiminen tarpeelliseksi tai merkitykselliseksi ja oppimisen tulisi olla omaehtoista. Kun taloudellista tietoa opitaan, sitä tulisi myös pystyä soveltamaan heti käytäntöön. Seuraavaksi tarkastellaan vielä tutkimuksia, jotka tukevat näiden periaatteiden toteutumisen välttämättömyyttä taloustaitojen kartuttamiseksi aikuisuudessa.

Amagirin ja kollegoiden (2018) kirjallisuuskatsauksesta selviää, että korkeakoulussa saatu talouskasvatus voi olla tehokasta, jos se pystytään liittämään osaksi opiskelijan omaa elämäntilannetta, kuten myös Knowles (1980) teoriallaan perusteli. Myös Kutlun (2017) tutkimuksen mukaan yliopistojen tarjoamilla talouskursseilla on merkitystä taloudelliseen tietämykseen, mutta vain jos sen sisällöt keskittyvät henkilökohtaiseen taloudenhallintaan. Tällöin yliopisto-opinnot ovat kaikkein tehokkain tapa kehittää opiskelijoiden taloudellista osaamista (Kutlu, 2017).

Sen sijaan Mountainin ja kollegoiden (2020, s. 122) tutkimuksen perusteella vapaaehtoinen ja itseohjautuva oppiminen on tehokkain tapa hyvien taloudellisten käyttäytymistottumusten omaksumiseen. Aikuisuudessa itseohjautuva oppiminen muuttuu tärkeämmäksi, koska omasta taloudesta otetaan vastuu, eikä koulutus vastaa enää aikuisten taitojen kehittämisestä yhtä systemaattisesti. Aikuisen oppimisen taustalla vaikuttaa usein kiinnostus ja motivaatio oppia, koska tietoa etsitään oman käyttäytymisen tueksi (Mountain ym., 2020, s. 122.) Mountainin ja kollegoiden (2020) tutkimuksella voidaan perustella myös Knowlesin (1980) tiedon tarpeellisuuden ja soveltamisen, itseohjautuvan oppimisen sekä sisäisen motivaation periaatteiden toteutumista.

Itseohjautuvan tai informaalisen oppimisen tapoja on monia. Se voi olla itsenäistä opiskelua, kirjojen ja lehtien lukemista, internetin tai sosiaalisen median selailua tai muuta harrastuneisuutta. Mountainin ja kollegoiden (2020) mukaan informaalisen oppimisen kautta kerätty taloudellinen tieto on yhteydessä vastuullisempaan taloudelliseen käyttäytymiseen. Informaalisen oppimisen kohdalla tärkeää on tiedon ajankohtaisuus, jotta tietoa pystytään soveltamaan käyttäytymiseen. Tämän takia esimerkiksi erilaiset kurssit, seminaarit tai työpajat eivät välttämättä ole tehokkaita, jos tieto ei ole juuri sillä hetkellä ajankohtaista, kuten myös Knowles (1980) on perustellut aikuisten oppimista. Itseohjautuvaan oppimiseen liittyy kuitenkin riski väärinymmärryksiin, mikä voi johtaa esimerkiksi haitalliseen taloudelliseen käyttäytymiseen. (Mountain ym., 2020.)

Informaalit tietolähteet kuitenkin yhdessä formaalisen oppimisen kanssa korreloivat vahvasti taloudellisen hyvinvoinnin kanssa. (Mountain ym., 2020.) Itseohjautuvalla oppimisella

voidaan siis vahvistaa sekä täydentää vanhemmilta ja koulutuksesta opittuja taloustaitoja. Taloustaitojen kehittäminen ei kuitenkaan ole enää yhtä helppoa aikuisuudessa, minkä takia oppimisen tapoihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tällöin vastuu oppimisesta siirtyy enemmän yksilölle kuin yhteiskunnalle, mikä tekee osaamisen kehittämisestä haasteellista. Etenkin, jos oppimisen tulisi olla sisäisen motivaation johdattamaa, sillä kaikkia aikuisia on vaikea saada kiinnostumaan omien taloustaitojensa kehittämisestä.

3.3 Taloudellinen sosialisaatio

3.3.1 Vanhemmat taloudellisina sosiaalistajina

Taloustaitojen oppiminen ei aina vaadi talouskasvatusta tai tietoista opettelua. Taloudellinen sosialisaatio on prosessi, jolla kehitetään arvoja ja asenteita, normeja, tietoa ja käyttäytymistä, jotka yhdistyvät talouteen (Saxey ym., 2025, s. 310–312). Taloudellinen sosialisaatio eroaa talouskasvatuksesta siten, että talouskasvatus on tyypillisesti suunniteltua ja tarkoituksellista sisällöltään ja toteutukseltaan. Talouskasvatuksen tavoitteena on kehittää taloustaitoja. Sen sijaan Saxeyn (2025) mukaan sosialisaatio voi olla myös tarkoituksetonta ja välittyä sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla. Sosialisaatioissa otetaan ympäristöstä vaikutteita ja se tapahtuu usein luonnollisesti (Saxey ym., 2025). Sosialisaation välittäjistä voidaan puhua myös sosiaalistajina, jota käytetään terminä tässä tutkimuksessa.

Vanhemmat ovat yksi keskeisimpiä taloudellisen sosialisaation välittäjiä ja taloustaitojen opetteluun käytettyjä tietolähteitä (Saxey ym., 2025, s. 310–312; Jorgensen & Savla, 2010; LeBaron ym., 2020; Laine ym., 2020). Vanhemmat voivat myös toteuttaa tietoista talouskasvatusta, mutta suurin osa taloustaitojen opettelusta tapahtuu taloudellisen sosialisaation kautta. Saxeyn ja kollegoiden (2025) mukaan on kolme eri tapaa, miten taloudellinen sosialisaatio voi välittyä vanhemmilta lapsille. Ensimmäinen tapa on vanhempien ja lapsen väliset keskustelut, jotka voivat olla joko spontaaneja tai suunniteltuja (Saxey ym., 2025). Rakentavat keskustelut vanhemman ja lapsen välillä ovat yhteydessä myöhemmin aikuisuudessa esimerkiksi parempaan taloudenhallintaan, tietoon ja minäpystyvyyden kokemukseen (LeBaron ym., 2020; Jorgensen & Savla, 2010; Shim ym., 2015).

Tiedetään siis, että keskusteluilla on merkitystä ja siksi kiinnostuksen kohteina tutkimuksissa on myös ollut se, miten paljon ja mistä talousaiheista perheissä keskustellaan. Vuonna 2024 OP-ryhmä julkaisi yhteistyössä Helsingin ja Jyväskylän yliopiston kanssa nuorisobarometrin,

jossa tutkittiin 15–19-vuotiaiden talousosaamista. Rahasta puhuminen kotona oli yksi tutkimuksen osa-alueista. Talousasioista keskusteltiin yleensä kuukausittain ja aiheena oli eniten joko oma tai perheen rahankäyttö. (OP-ryhmä, 2024.) Myös Laineen ja kollegoiden (2020, s. 54) PISA8 -tutkimuksessa 82 prosenttia oppilaista keskusteli rahankäytöstään vanhempien kanssa kerran tai kahdesti kuussa.

Myös OECD:n (2024, s. 81) PISA 2022 -tutkimuksessa on havaittavissa samankaltaisia tuloksia. Suomi ei kuitenkaan ollut mukana kyseisessä tutkimuksessa. Vanhemmat olivat nuorille tärkeä tietolähde taloustaitojen opettelussa, mutta enemmistö tutkimukseen osallistuneista nuorista keskusteli vanhempiensa kanssa raha-asioista vain kerran tai pari kuukaudessa. Tutkimuksen mukaan vanhempien kanssa keskustellaan enemmän omaan rahankäyttöön liittyvistä asioista kuin esimerkiksi talousuutisista. Toisaalta OECD:n (2024) tutkimuksen mukaan perheen rahatilanteesta ei tyypillisesti keskustella toisin kuin OP-ryhmän (2024) tutkimuksen mukaan.

PISA 2022 -tutkimuksessa havaittiin, että oppilaat, jotka keskustelivat viikoittain tai kuukausittain kuluttamiseen liittyvistä asioista vanhempiensa kanssa, saivat paremmat tulokset taloustaitoja mittaavasta testistä kuin ne oppilaat, jotka eivät keskustelleet näistä ollenkaan vanhempiensa kanssa. Muiden keskusteluaiheiden välillä ei havaittu niin selkeää yhteyttä taloustaitoihin. Sen sijaan päivittäinen keskustelu raha-asioista vanhempien kanssa oli yhteydessä heikompaan suoriutumiseen taloustaidoissa. Tämä voi selittyä sillä, että päivittäin keskustelevat, saattavat hakea jatkuvaa tukea raha-asioihin. (OECD, 2024, s. 83–84.)

Toisena taloudellisen sosialisoinnin tapana Saxeyn ja kollegoiden (2025) mukaan on vanhempien käyttäytyminen ja mitä se implisiittisesti viestii. Käyttäytyminen toimii mallina lapsille, josta he omaksuvat tapoja itselleen (Saxey ym., 2025). Vanhempien tasapainoisella käyttäytymisellä on yhteys myös lapsen tasapainoiseen käyttäytymiseen myöhemmin aikuisuudessa sekä korkeampaan tyytyväisyyteen omasta taloudellisesta tilanteesta (Shim ym., 2010; LeBaron-Black ym., 2023a). Käyttäytymisen tulisi siis olla sellaista, jota toivoo myös omalle lapselleen. Toisaalta, jos lapsi tiedostaa vanhempiensa toimivan huonona taloudellisena roolimallina, se voi kannustaa toimimaan toisin (Saxey ym., 2025, s. 314–316).

Kolmantena taloudellisen sosialisoinnin tapana on kokemuksellinen oppiminen, jossa lapselle annetaan omia talouteen liittyviä kokemuksia, joiden kautta voi oppia (Saxey ym., 2025, s. 316). Tällaisia voivat olla esimerkiksi oman säästötilin avaaminen jo nuorena tai kuluttaminen

vanhempien valvonnassa, joiden on todettu olevan yhteydessä vastuulliseen taloudenhallintaan aikuisuudessa (Kim & Chatterjee, 2013). Monelle lapselle tai nuorelle esimerkiksi viikkorahan saaminen voi olla ensimmäisiä kokemuksia oman talouden hallinnan parissa. Kokemuksellinen oppiminen parantaa myös minäpystyvyyttä ja taloudellista tyytyväisyyttä aikuisuudessa (LeBaron-Black ym., 2023a).

Vanhempien sosialisatiolla on yhteys eri taloustaitojen ulottuvuuksiin. Jorgensenin ja Savlan (2010, s. 474) mukaan vanhemmilla on suora yhteys taloudellisiin asenteisiin ja asenteiden kautta epäsuora yhteys käyttäytymiseen. Kuitenkaan taloudelliseen tietoon ei liittynyt yhteyttä. Tutkimustulosten perusteella voisi päätellä, että vanhemmat eivät opeta lapsilleen tietoa taloudesta. (Jorgensen & Savla, 2010, s. 474.) Tutkimuksen perusteella vanhemmat eivät siis osallistu talouskasvatukseen, vaan enemmänkin taloudellisen sosialisatiion avulla siirtävät asenteitaan lapsille ja sitä kautta luovat heille erilaisia talouteen liittyviä käyttäytymismalleja. Vaikka vanhempien rooli arvioidaan merkittäväksi taloustaitojen oppimisessa, myöskään PISA8-tutkimuksen perusteella vanhempien osallistuminen taloustaitojen kehittämiseen ei ole kovin aktiivista Suomessa. Kaikista osallistujamaista Virossa ja Suomessa vanhempien osallistuminen taloustaitojen kehittämiseen oli kaikista heikointa. (Laine ym., 2020, s. 53–54).

3.3.2 Ystävät, vertaiset sekä sosiaalinen media taloudellisina sosiaalistajina

Lapsuudessa ja nuoruudessa vanhempien rooli taloudellisina sosiaalistajina on merkittävä, mutta aikuisuuteen siirryttäessä muiden vertaisten rooli kasvaa. Jo nuoruuden aikana vanhempien tilalle tulevat esimerkiksi ystävät, vertaiset ja sosiaalinen media, joiden rooli korostuu vielä enemmän, kun itsenäistytään aikuisuudessa.

Sosiaalisella medially on vahva yhteys nuorten sosialisatioon sekä identiteetin muodostamiseen. Mitä enemmän aikaa sosiaalisessa mediassa viettää, sitä enemmän sosiaalista painetta nuori kokee toimia sosiaalisten normien ja odotusten mukaan. (Pegu & Gogoi, 2025.) Nuoret aikuiset etsivät vielä omaa taloudellista identiteettiään ja sosiaalisesta mediasta voidaan ottaa vaikutteita tähän. Muiden käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa voi kannustaa nuoria aikuisia toimimaan samalla tavalla. Sosiaalinen media luo myös taloudellisia odotuksia liittyen toimeentuloon tai elämäntyyliin. (Lutter & Saxey, 2025, s. 89–90.) Samankaltaisia vaikutuksia voi myös olla ystävillä, kun omaa elämäntilannetta verrataan heihin ja haetaan tukea omalle käyttäytymiselle ja ajattelulle.

Ystävien ja sosiaalisen median yhteyttä taloustaitoihin on tutkittu erityisesti käyttäytymisen ja asenteiden näkökulmasta, joita nimenomaan vahvistetaan sosialisatiolla. Ystävät ja sosiaalinen media tietolähteinä kytkeytyvät yhteen, sillä yhteydenpito ystäviin tapahtuu nykyään yhä useammin sosiaalisen median kautta. Siksi niiden vaikutusta on myös tutkittu yhdessä. LeBaron-Black ja kollegat (2023b) havaitsivat tutkimuksellaan, että mitä voimakkaampi yhteys ystävillä ja sosiaalisella medialla on käyttäytymiseen, sitä vastuuttomampaa nuorten aikuisten taloudellinen käyttäytyminen on. Sen sijaan vanhemmilla ja työpaikalla oli yhteys vastuullisempaan kulutuskäyttäytymiseen (LeBaron-Black ym., 2023b).

Wilska ja kollegat (2020) ovat tutkineet sosiaalisen median vaikuttajia, joista he puhuvat uusina sosiaalistajina verrattuna esimerkiksi perheeseen, ja heidän yhteyttään nuorten materialistisiin asenteisiin. Tutkimuksen mukaan sosiaalisen median vaikuttajien seuraamisella on vahva yhteys materialistisiin kulutusasenteisiin, mutta ei säästäväisyyteen tai vastuullisuuteen. Myös kaveripaineen yhteys materialististen asenteiden omaksumiseen tunnistettiin tutkimuksessa. (Wilska ym., 2020.) Edellä mainittujen tutkimusten perusteella vaikuttaa siis siltä, että ystävät ja sosiaalinen media voivat kannustaa materialistisiin asenteisiin ja lisätä vastuutonta käyttäytymistä.

Samankaltaisia tuloksia löydettiin Agnewin ja kollegoiden (2024) tutkimuksesta. He havaitsivat, että ne 15–19-vuotiaat nuoret, jotka pitivät ystäviään hyvinä taloudellisina roolimalleina, olivat tasoltaan heikompia talousosaamisessa. Ystävien kanssa talouteen liittyvät keskustelut painottuivat tyypillisesti enemmän luksusta ihannoivaan kuluttamiseen, kun taas esimerkiksi vanhempien kanssa säästämiseen ja vastuulliseen taloudenhallintaan. Ystävien seurassa nuoret voivat siis altistua sosiaaliselle paineelle toimia vasten hyviä taloudellisia käytäntöjä ja omaksua vääriä käsityksiä taloudesta. (Agnew ym., 2024.)

Kuten Wilskan ja kollegoiden (2020), LeBaron-Blackin ja kollegoiden (2023b) sekä Agnewin ja kollegoiden (2024) tutkimuksista käy ilmi, sosiaalinen media on yhteydessä erityisesti käyttäytymiseen ja asenteisiin. Kuitenkin joitakin tutkimuksia on tehty myös sosiaalisen median käytöstä taloudellisen tiedon kartuttamiseen. Kutlun (2017) tutkimuksesta selvisi, että ne yliopisto-opiskelijat, jotka käyttivät sosiaalista mediaa tietolähteenään, tiesivät vähemmän taloudesta kuin ne, jotka saivat tietoa yliopistokoulutuksesta. Ystävät ja sosiaalinen media eivät välttämättä ole luotettavimpia tapoja kartuttaa taloudellista tietoa, sillä riskinä on väärinymmärrykset tai väärä tieto, joita ei tunnisteta itse.

Toisaalta Yanton ja kollegoiden (2021) mukaan taloustaitojen opetteluun tulisi hyödyntää enemmän sosiaalista mediaa ja vertaisia nuorten aikuisten kohdalla. Niiden avulla voidaan hyödyntää kollaboratiivista oppimista, jossa jaetaan tietoa ja opitaan toisilta. Tutkimuksen perusteella sekä vertaisilta että sosiaalisesta mediasta opittiin taloudellista tietoa. Yhteys käyttäytymiseen ja asenteisiin olivat myös positiivisia. Sosiaalisen median käyttö lisäsi altistumista talousaiheiselle sisällölle ja muokkasi suhtautumista talouteen. Samankaltaisia vaikutuksia oli vertaisilla. (Yanto ym., 2021.)

Lisäksi yllättävää Kutlun (2017) opiskelijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa oli, että ystävien rooli taloudellisen tiedon oppimiseen oli merkittävämpi kuin omien vanhempien. Ne opiskelijat, jotka kuuntelivat enemmän ystävien neuvoja talouteen liittyvissä asioissa, tiesivät enemmän aiheesta kuin ne, jotka kuuntelivat vanhempiensa neuvoja (Kutlu, 2017). Vaikuttaa siis siltä, että aikuisuuden kynnyksellä ystäviltä ei enää välttämättä omaksuta vain haitallisia käsityksiä tai käyttäytymismalleja, vaan myös hyödyllistä tietoa. Kutlun (2017) tutkimus osoittaa, että aikuisiällä ystävien positiivinen merkitys sosiaalistajina kasvaa, kun taas vanhempien heikkenee.

Sosiaalista mediaa ja vertaisia voidaan siis pitää mahdollisuutena taloustaitojen oppimiseen, mutta niiden kohdalla on tiedostettava tietyt riskit. Paljon oppimista kuitenkin tapahtuu sosialisoinnin kautta, jolloin se on huomaamaton. Sosiaalisen median käyttö on esimerkiksi yleistynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana huomasti ja samalla myös altistuminen talousaiheille. Etenkin sosiaalisen median kohdalla tulisi olla tietoinen sen vaikutuksista asenteisiin ja väärän tiedon leviämiseen. Myös ystävien kohdalla riskinä on esimerkiksi sosiaaliselle paineella altistuminen, joka voi olla haitallista taloustaitojen näkökulmasta.

4. Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja taloustaidot

Taloustaitoja opitaan monella eri tapaa, mutta niiden oppimiseen vaikuttavat myös sosiaalinen tausta ja sukupuoli (esim. OECD, 2023b; OECD, 2024; Wilska ym., 2024; Rinaldi & Gianella, 2025), joiden yhteydestä ollaan kiinnostuneita tässä luvussa. Ensin käsitellään sosiaalisen taustan merkitystä Pierre Bourdieun pääomia selittävän kenttäteorian avulla, jonka jälkeen vielä sukupuolta omana osionaan. Jokaista pääomaa tarkastellaan omassa luvussaan tarkemmin taloustaitojen näkökulmasta.

Bourdieuun teoria on tapa ymmärtää yhteiskuntaa ja luokkaeroja kentän, habituksen ja pääoman käsitteiden avulla. Pääomalla Bourdieu (1984, s. 114) tarkoittaa käytettävissä olevia resursseja ja valtaa, jotka voidaan jakaa kulttuuriseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen pääomaan. Pääoma ei jakaudu tasaisesti kaikkien kesken ja luokkajakoja voidaan selittää sillä, että toisilla on enemmän pääomaa kuin toisilla. Yhteiskunnassa valtaa pitävillä on kaikista eniten eri pääoman muotoja ja he myös määrittävät sen, mitä pidetään yhteiskunnallisesti arvostettavana. Alempien sosiaaliryhmien pääoma nähdään sen sijaan vähemmän arvostettuna. (Bourdieu 1986, s. 241; Bourdieu 1984, s. 114.)

Bourdieuun (1984) mukaan pääoman muodostaminen tapahtuu osana sosiaalista maailmaa. Bourdieu puhuu kentistä, jotka ovat toimijoiden ja rakenteiden välisiä suhteita sekä symbolisia tiloja. Jokaisella kentällä on sille arvokkaina pidettyjä ominaisuuksia eli pääomia, joista käydään jatkuvaa kamppailua. Jokaisella kentällä on omat sääntönsä ja rajansa, jotka siellä olevien tai sinne haluavien on omaksuttava. Kentillä omaa asemaa yritetään ylläpitää tai parantaa erilaisilla strategioilla. Sen lisäksi, että kentälle pääsyyn tarvitaan sinne sopivaa pääomaa, sitä myös kerrytetään kenttien avulla. (Bourdieu, 1984; Thomson, 2014, s. 82–83.)

Kenttien tapahtumat sisäistetään asenteina ja suhtautumistapoina, joista muodostuu habitus. Habituksella Bourdieu tarkoittaa ulkoisten yhteiskunnallisten rakenteiden ja sisäistettyjen rakenteiden suhdetta, jonka yksilö on omaksunut osaksi itseään. Toisin sanoen kulttuuri ja sosiaalinen asema muodostuvat yksilön tavaksi toimia. Se voi näkyä esimerkiksi itsensä ilmaisussa eri tavoin tai tiettyinä mieltymyksinä musiikin, taiteen tai kirjallisuuden suhteen. Jokaisella kentällä on siis oma arvostettu habituksensa. (Bourdieu, 1984.)

4.1 Koulutus, kasvuympäristö ja vanhemmilta saatu kulttuurinen perintö taloustaitojen määrittäjänä

Kaikista pääomanmuodoista kulttuurinen pääoma on Bourdieun teorian keskiössä ja siitä on tullut myös laajalti tutkittu aihe. Bourdieun (1986) mukaan kulttuurinen pääoma on vaikeasti saatava ja haluttu resurssi ja se saa arvonsa nimenomaan sen niukkuudesta. Kaikilla ei siis ole samanlaista pääsyä sen pariin. Bourdieun (1986) mukaan on kolme erilaista kulttuurisen pääoman muotoa. On objektivoitunutta kulttuurista pääomaa, jolla tarkoitetaan esimerkiksi kirjoja tai musiikkia. Lisäksi on institutionalisoitunutta kulttuuripääomaa, joka tarkoittaa esimerkiksi koulutusta tai muita tittlejä. Viimeisenä on vielä ruumiillistunut kulttuuripääoma, jolla voidaan tarkoittaa puhumisen tapoja, vapaa-ajan viettoa, pukeutumista tai makutottumuksia. Ruumiillistuneen kulttuurisen pääoman yhteydessä puhutaan habituksesta. (Bourdieu, 1986.)

Kulttuurisen pääoman hankkiminen vaatii yleensä pitkäjänteisyyttä ja tietynlaista suorittamista, mutta se voi olla tietoista tai tiedostamatonta. Kulttuurista pääomaa voi kuitenkin periä perheen kautta, mikä tapahtuu suhteellisen huomaamattomasti ja se ilmenee usein habituksena. Tällöin esimerkiksi osaamista ei aina tunnisteta pääomaksi, vaan synnynäiseksi lahjakkuudeksi. (Bourdieu 1986; Bourdieu 1984.)

Kulttuurinen pääoma pohjautuu yhteiskuntaluokkiin, joissa on erilaisia asenteita, arvoja ja normeja, joita tyypillisesti vanhemmat siirtävät lapsilleen. Yhteiskuntaluokaksi voidaan määritellä ihmisryhmät, jotka jakavat samanlaiset elintavat ja -olosuhteet sekä suhtautumistavat. (Bourdieu, 1984.) Bourdieun mukaan yksilöt voidaan sijoittaa yhteiskuntaluokkiin pääomansa, kuten kulttuurisen pääoman, perusteella, ja eniten pääomaa omistavat ovat yhteiskunnan hierarkiassa kaikkein korkeimmassa asemassa. Yhteiskunta perustuu erottelulle, jossa jokaisella luokalla on omat kulttuuriset erityispiirteensä, joiden pariin pääsyä kontrolloidaan tarkasti. (Crossley, 2014.) Tähän perustuu Bourdieun mukaan yhteiskunnan pysyvä eriarvoisuus, joka näyttäytyy luonnollisena tilana (Bourdieu, 1984; Crossley, 2014).

Taloustaitojen oppiminen vaatii myös kulttuurista pääomaa. García-Aracilin ja kollegoiden (2016) tutkimus osoittaa, että perheen korkealla kulttuurisella pääomalla on yhteys parempaan talousosaamiseen. Tutkimuksesta selvisi, että kodin kulttuuriharrastukset sekä hyvä kommunikaatio vanhemman ja lapsen välillä yhteiskunnallisista aiheista ja koulun toiminnasta olivat positiivisesti yhteydessä taloustaitoihin 15-vuotiailla nuorilla (García-

Aracil ym., 2016, s. 109–111). Kulttuurinen pääoma antoi siis nuorille paremmat valmiudet taloustaitojen omaksumiseen.

Kulttuurista pääomaa on kuitenkin eniten korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevilla. Siispä eri yhteiskuntaluokista tulevilla on erilaista kulttuurista pääomaa taloustaitoihin liittyen. Useissa tutkimuksissa on todettu vanhempien sekä oman sosioekonomisen taustan olevan yhteydessä taloustaitojen tasoon (OECD, 2024; Laine ym., 2020; Kalmi ym., 2023; Jorgensen & Savla, 2010; Wilska ym., 2024). Yhteyttä voidaan selittää sillä, että vanhemmat ovat merkittäviä taloudellisia sosiaalistajia ja heidän koulutustaustansa ja sosioekonominen asemansa usein periytyvät myös lapsille. Bourdieun (1984; 1986) mukaan tiettyyn sosiaaliseen taustaan kytkeytyy tietynlaista osaamista eli kulttuurista pääomaa, joka periytyy sukupolvelta toiselle sosiaalistumisen kautta sekä vahvistuu yksilön omien kokemusten avulla. Vanhempien taloustaidot ovat myös yksi kulttuurisen pääoman muoto, joka periytyy jossakin muodossa lapsille. Periytyminen voi merkitä samankaltaisia taloudellisia asenteita kuin vanhemmilla tai tiettyjen talouteen liittyvien käyttäytymismallien omaksumista.

Kulttuurisen pääoman kerryttäminen voi siis tapahtua taloudellisen sosialisoinnin kautta, jota käsiteltiin luvussa 3.3. Luvussa käytiin läpi vanhempien kolme erilaista tapaa sosiaalistaa lapsiaan taloustaitojen osalta. Luvussa mainituilla keskusteluilla lapsen ja vanhemman välillä on myös kytköksiä sosiaaliseen taustaan, sillä sekä OP-ryhmän (2024) että Wilskan ja kollegoiden (2024) tutkimuksista kävi ilmi, että korkeamman sosiaalisen taustan omaavien vanhempien lapsilla oli enemmän tietoa sijoittamisesta ja vaurastumisesta ja heidän kanssaan keskusteltiin enemmän kyseisistä aiheista. Voidaan siis päätellä, että erilaisen sosiaalisen taustan omaavat lapset saavat erilaista talouskasvatusta perheiltään.

Luvussa 3.3 mainittiin myös, että vanhemmat toimivat roolimallina lapsilleen käyttäytymisen ja asenteiden osalta ja Owusun ja kollegoiden (2020) mukaan vanhempien taloudellinen käyttäytyminen on positiivisesti yhteydessä nuorten aikuisten säästämiseen ja sijoittamiseen. Vanhemmat siirtävät omaa kulttuurista pääomaansa myös taloudellisten asenteiden muodossa lapsilleen (Jorgensen & Savla, 2010) Kuitenkin parhaiten taloustaitoja mittaavista testeistä suoriutuvat korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevat (esim. Kalmi ym., 2023; OECD, 2023b), joten myös hyvänä roolimallina olemisen luontuu heiltä parhaiten. Käyttäytyminen ja asenteet edustavat ruumiillistunutta kulttuurista pääomaa, josta muodostuu yksilön habitus, joten taloustaidot voidaan nähdä osana tietynlaista elämäntapaa.

Taloustaidoilla uusinnetaan myös keskiluokkaista kulttuuria, sillä ne rakentuvat keskiluokkaisen habituksen varaan. Hyvät taloustaidot on määritelty keskiluokkaisista lähtökohdista, joiden perusteella esimerkiksi sijoittaminen, säästäminen ja kulutuksen hillintä ovat hyviä asioita. Ne ovat kuitenkin asioita, jotka sopivat parhaiten keskiluokkaiseen elämäntyyliin ja niille keillä on paljon pääomaa. Kuten Bourdieu (1984) on todennut, yhteiskunnassa valtaa pitävät määrittävät sen, mitä pidetään yhteiskunnassa arvostettuna. Alempien luokkien pääoma eli esimerkiksi kuluttamista ihannoiva elämäntapa, nähdään sen sijaan epätoivottuna.

Vaikka monesti ajatellaan, että koulutuksella voidaan tasoittaa perheiden tuottamia oppimiseroja taloustaitojen suhteen, se ei todellisuudessa ole niin yksiselitteistä. Bourdieun ja Passeronin (1990) mukaan koulu ei ole neutraali instituutio, vaan se tuottaa ja uusintaa sosiaalista eriarvoisuutta. Koulutusjärjestelmä legitimoii ja tuottaa tietynlaista kulttuuria, joka suosii etuoikeutettujen oppilaiden ominaisuuksia. Koulussa pärjätäkseen täytyy osata tulkita ja lukea opetuksen sisältöä tietyllä tavalla eli hallita kulttuurista pääomaa, jota koulu suosii. Tätä pääomaa saadaan perheiltä ja ne oppilaat, joilla sitä ei ole, joutuvat tekemään suurempia ponnistuksia menestymisen eteen. Koulujärjestelmä siis valikoi ja luokittelee oppilaita kulttuurisen pääoman perusteella. (Bourdieu & Passeron, 1990.) Tästä syystä koulutustaso usein periytyy vanhemmilta lapsille ja luokkahyppyjen tekeminen on haastavaa. Osaaminen kasautuu vain tietyn taustan omaaville lapsille. Siksi myös taloustaitojen oppiminen on haastavampaa niille, joilla ei ole paljon perheeltä saatua kulttuurista pääomaa.

Taloustaitojen oppimiseen tarvitaan siis kulttuurista pääomaa, mutta ne ovat myös itsessään kulttuurista pääomaa. Kaikki eivät kuitenkaan ole samassa lähtötilanteessa taitojen oppimisen suhteen. Sosioekonominen asema ja koulutustausta ovat voimakkaasti yhteydessä taloustaitojen oppimiseen. Ne ovat yhteydessä sekä kotona että koulussa tapahtuvaan talouskasvatukseen ja -sosialisaatioon.

4.2 Oma ja vanhempien tulotaso taloustaitojen määrittäjänä

Bourdieu (1986, s. 243) mukaan taloudellinen pääoma koostuu tuloista ja omistuksista, jotka ovat muunnettavissa rahaksi. Taloudellinen pääoma mahdollistaa pääsyn tiettyihin tuotteisiin ja palveluihin, mutta se toimii myös resurssina, jonka avulla voidaan hankkia tai vahvistaa muita pääomanmuotoja (Bourdieu, 1986, s. 243, 252). Taloudellinen ja kulttuurinen pääoma kytkeytyvät vahvasti yhteen, sillä ne vahvistavat toisiaan. Myös taloudellinen pääoma määrittää yksilön yhteiskunnallista asemaa.

Taloudellista pääomaa voi saavuttaa ja ylläpitää hyvillä taloustaidoilla. Koska raha ja taloustaidot kytkeytyvät niin vahvasti yhteen, on oletettavaa, että taloudellisella pääomalla on vahva yhteys myös taloustaitoihin. Useissa tutkimuksissa onkin todettu, että tulotaso on positiivisesti yhteydessä taloustaitoihin (Kutlu, 2017; Wilska ym., 2024; OECD, 2023b). Esimerkiksi OECD:n (2023b, s. 27) tutkimuksesta selvisi, että heikon tulotason omaavilla aikuisilla on myös heikommat taloustaidot.

Lisäksi perheen tulotasolla on merkittävä yhteys myös lasten taloustaitoihin siten, että sekä korkeat että matalat tulot voivat olla yhteydessä hyviin taloustaitoihin. (Kutlu, 2017; Wilska ym., 2024). Tällöin osaaminen voi olla yhtä hyvää, mutta se voi painottua eri osa-alueisiin. Wilskan ja kollegoiden (2024, s. 18) tutkimuksen mukaan vähävaraisista ja varakkaista perheistä tulevilla nuorilla olikin hieman erilaista taloudellista tietoa. Vähävaraisista perheistä tulevilla oli enemmän tietämystä esimerkiksi maksuhäiriöistä ja kulutusluotoista. Sen sijaan varakkaista perheistä tulevilla oli enemmän tietoa säästämisestä ja sijoittamisesta. (Wilska ym., 2024.) Tämä osoittaa, että varakkailta perheiltä on todennäköisesti enemmän taloudelliseen pääomaan kytkeytyvää kulttuurista pääomaa sijoittamisesta ja säästämisestä. Vähävaraisista perheistä tulevien on sen sijaan esimerkiksi oman kokemuksen tai tiedonhaun kautta täytynyt kerätä kyseistä pääomaa itselleen, mikä on paljon työläämpää kuin tiedon periminen omilta vanhemmilta.

Kutlun (2017) mukaan myös taloudellisen pääoman kautta saavutettu osaaminen voi siirtyä aina aikuisuuteen asti, sillä korkeakouluopiskelijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa vanhempien tulotasolla oli yhteys heidän taloudellisen tietonsa tasoon. Tulotaso kytkeytyy myös edellisessä luvussa käsiteltyihin sosioekonomiseen asemaan ja koulutustasoon, jotka selittävät kulttuurisen pääoman määrää ja täten taloustaitojen tasoa.

Taloudellisen tiedon lisäksi varallisuudella on yhteys myös käyttäytymiseen ja asenteisiin Wilskan ja kollegoiden (2024) mukaan. Varallisuus, jota on ollut jo lapsesta saakka, voi opettaa taloustaitoja erityisesti käyttäytymisen näkökulmasta. Esimerkiksi säästötilien luominen lapsille voi opettaa kokemuksen kautta säästeliäisyyttä tai pankkikortin omistaminen kuluttamisesta. Kuitenkin varallisuuden määrällä on vaikutusta siihen, minkälaisia taitoja oppii. Vähäinen omaisuus lapsuudessa tai nuoruudessa voi opettaa säästeliäisyyttä ja harkitsemaan rahankäyttöä, kun taas suuri omaisuus esimerkiksi sijoittamaan jo nuoresta lähtien.

Sen lisäksi, että omaisuutta eli taloudellista pääomaa hankitaan taloustaidoilla, myös taloustaitojen oppiminen voi vaatia taloudellista pääomaa. Jotta taitoja voi harjoitella käytännössä, siihen tarvitaan rahaa. Muuten taidot jäävät vain teorian tasolle. Taloustaidot tulevat näkyviksi vasta, kun on taloudellista pääomaa, mitä hallita.

4.3 Sosiaaliset verkostot taloustaitojen määrittäjänä

Bourdieu (1986) mukaan sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan ihmissuhteita, kuulumista tiettyyn ryhmään tai verkostojä ja sen avulla päästään käsiksi kollektiiviseen pääomaan. Kyseistä pääomaa ei ole ikinä pelkästään itsenäisessä muodossa vaan siihen liittyy aina myös taloudellista tai kulttuurista pääomaa, joita saa toisilta. Sosiaalisen pääoman arvo riippuu siitä, kuinka suuri verkosto yksilöllä on hyödynnettävissä ja kuinka paljon verkostoilta saatua pääomaa hän omistaa. (Bourdieu 1986, s. 243–245.)

Sosiaalista pääomaa saadaan erilaisilta kentiltä ja taloustaidot rakentuvat sosiaalisen pääoman avulla. Läheisiltä ja muilta vertaisilta saadaan tietoa taloudesta, mutta myös omaksutaan asenteita ja käyttäytymistä. Sosiaalista pääomaa ovat esimerkiksi opettajat, vanhemmat, ystävät, tuttavat ja työkaverit. Keskeistä sosiaalista pääomaa taloustaitojen näkökulmasta ovat vanhemmat ja opettajat, joiden tärkeyttä perusteltiin esimerkiksi luvuissa 3.2 ja 3.3. Lähipiirillä on siis suora vaikutus siihen, mitä taitoja opitaan. Tietyissä piireissä esimerkiksi sijoittamista pidetään oikeana tapana toimia, kun taas toisissa ihannoidaan kuluttamista. Sosiaalisella pääomalla on myös merkitystä taloudellisten haasteiden sattuessa kohdalle. Esimerkiksi vanhemmilta saatu taloudellinen tuki aikuisuuden kynnyksellä voi lisätä koettua taloudellista hyvinvointia ja auttaa selviytymään taloudellisista haasteista (Vosylis & Subtrica, 2025, s. 190–191). Tällöin taloustaidot voidaan nähdä myös kykynä toimia erilaisissa verkostoissa.

Sosiaalinen pääoma on investointia, jota tehdään joko tietoisesti tai tiedostamatta. Sen tavoitteena on luoda ihmissuhteita, joista on hyötyä joko pitkällä tai lyhyellä aikavälillä. Tällöin sattumanvaraiset suhteet muutetaan hyödyllisiksi, joissa saatetaan tuntee velvoitteita tai saada institutionaalisia oikeuksia. Tämänkaltaiset sosiaaliset suhteet kannustavat tiedon ja tunnustusten keskinäiseen vaihtoon. (Bourdieu 1986.)

Sosiaalista pääomaa on jo kerrytetty paljon siinä vaiheessa, kun siirrytään aikuisuuteen, mutta esimerkiksi opintoja aloittaessa tai uudelle työpaikalla mennessä sosiaalisia verkostoja voi syntyä paljonkin lisää. Verkostoituminen voi siis olla aikuisiällä keskeinen keino saada

itselleen lisää sosiaalista pääomaa ja sitä kautta kulttuurista ja kenties taloudellista pääomaa. Isopahkala-Bouret ja kollegat (2022) ovat tutkineet suomalaisten kauppakorkeakoulun opiskelijoiden verkostoitumista kouluajan ulkopuolisissa aktiviteeteissa ja sen suhdetta kulttuurisen pääoman kerryttämiseen työllistymisen näkökulmasta. Tutkimuksesta selvisi, että tämän kaltaisen verkostoitumisen avulla saatiin paljon arvokasta tietoa, uusia mieltymyksiä ja muokattiin käyttäytymistä. Sosiaalinen verkostoituminen oli yhteydessä kulttuurisen pääoman kertymiseen. (Isopahkala-Bouret ym., 2022.) Verkostoitumalla opiskelijat keräävät siis kulttuurista pääomaa opintojensa aikana ja se voi toimia myös yhtenä keinona kehittää omia taloustaitoja, vaikka se ei olisikaan tietoista.

Sosiaalinen pääoma liittyy vahvasti aiempaan taloudelliseen sosialisatioon, jota kyseisellä pääomalla esimerkiksi tavoitellaan. Käyhkön (2014) mukaan koko yliopistoa voidaan pitää keskiluokkaisten kenttänä, kuten myös Bourdieu ja Passeron (1990) ovat todenneet koulutusinstituutioista. Tutkimuksissa on todettu, että työväenluokkaisista perheistä tulevat opiskelijat voivat kokea vaikeammaksi yliopistokulttuuriin sosiaalistumisen, koska se vaatii sopeutumista uudenaikaiseen kulttuuriin. Yliopistoa pidetään näennäisesti luokattomana, mutta se on arvomaailmaltaan ja käytännöiltään keskiluokkainen. (Käyhkö, 2014; Haltia ym., 2023.)

Tätä asetelmaa voidaan pohtia tämän tutkimuksen kontekstissa, sillä yliopistoa aloittaessaan nuoret opiskelijat tulevat eri yhteiskuntaluokista osaksi yliopistokulttuuria ja sosiaalistuvat siihen. He ovat juuri itsenäistymässä ja etsivät omaa identiteettiään hakemalla vahvistusta muista ympärillä olevista. Niinpä yliopistossa tutustutaan uusiin ihmisiin ja luodaan verkostoja. Kuten aiemmin luvussa 3.3 mainittiin, ystävät ovat merkittävä sosiaalistaja nuoruudessa ja aikuisuuden kynnykselle. Työväenluokasta tuleva opiskelija siis todennäköisesti sosiaalistuu ainakin joissakin määrin keskiluokkaisiin käsityksiin taloudellisista asenteista ja käyttäytymisestä.

Lisäksi uutena sosiaalisen pääoman kerryttäjänä nuorilla aikuisilla on työelämä, jossa tutustutaan helposti monenlaisista taustoista tuleviin ihmisiin. Nuoriin aikuisiin kohdistuvasta tutkimuksesta on löydetty tuloksia, joiden perusteella työelämästä voidaan oppia uusia taloustaitoja (LeBaron-Black ym., 2023b). Tutkimuksessa jää kuitenkin epäselväksi onko taitoja opittu sosiaalisen pääoman avulla työkavereilta vai konkreettisia taitoja harjoittelemalla. Myös sosiaalisesta mediasta on muodostunut keskeinen sosiaalista pääomaa kerryttävä kenttä. Sitä käytetään yhä enemmän verkostoitumismielessä ja, kuten luvussa 3.3 käytiin läpi, sosiaalisen median avulla voidaan kehittää taloustaitoja monella eri tapaa.

4.4 Sukupuoli taloustaitojen määrittäjänä

Sosiaalisen taustan lisäksi sukupuoli on keskeinen taustatekijä, joka on yhteydessä taloustaitoihin. Rinaldin ja Giannellan (2025, s. 267–268) mukaan sukupuoli on hierarkkinen muuttuja, joka tuottaa eriarvoisuutta yhdessä muiden sosiodemografisten tekijöiden kanssa, kuten ikä, rotu tai etnisuus. Siksi sukupuoli haluttiin ottaa tässä tutkimuksessa tarkasteluun mukaan. Myös Bourdieu on teoksissaan pohtinut sukupuolen tuottamia rakenteita, mutta se ei ole esimerkiksi kenttäteorian keskiössä. Bourdieun mukaan sukupuoli on kuitenkin osa habitusta ja se muokkaa sosiaalista maailmaa (Bourdieu & Nice, 2001). Kun sukupuoli yhdistetään talouteen se tuottaa taloudellista eriarvoisuutta esimerkiksi tuloerojen ja taloudellisen hyvinvoinnin muodossa. Sukupuolta ja taloutta tarkasteltaessa naiset ovat tyypillisesti heikommassa asemassa. (Rinaldi & Gianella, 2025, s. 267–268.)

Rinaldin ja Giannellan (2025, s. 269–271) mukaan rahalla on keskeinen rooli sukupuoliroolien rakentamisessa nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa. Sukupuoliroolien rakentaminen perustuu sukupuolisosialisaatioon, jota voidaan toteuttaa myös tietoisena talouskasvatuksena. LeBaronin ja kollegoiden (2020) mukaan vanhempien käsitykset sukupuolirooleista voivat vaikuttaa heidän antamaansa talouskasvatukseen. Jos sukupuoliroolit nähdään konservatiivisina, poikia saatetaan pitää enemmän rahan tienaajina, joten heille opetetaan enemmän sen mukaisia asenteita ja käyttäytymismalleja. Tytöt saatetaan taas nähdä ensisijaisesti kuluttajina. (LeBaron ym., 2020.) Tämänkaltaisia havaintoja on tehty myös OP-ryhmän (2024) tutkimuksessa. Kotona poikien kanssa keskusteltiin enemmän sijoittamisesta, vaurastumisesta ja yrittäjyydestä kuin tyttöjen. Tyttöjen kanssa sen sijaan keskusteltiin kulutuskäyttäytymisestä. Tulokset heijastelevat perinteisiä sukupuolirooleja. (OP-ryhmä, 2024.) Tyttöjen ja poikien talouskasvatus saattaa siis olla erilaista perheissä ja konkreettisimmin se näkyy keskustelunaiheissa.

Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että naisilla on heikommat taloustaidot kuin miehillä. Erityisesti taloudellisen tiedon taso on todettu heikommaksi. (Rinaldi & Gianella, 2025, s. 271–274.) Esimerkiksi OECD:n (2023b) tutkimus, joka kohdistui koko aikuisväestöön ja vertailua tehtiin eri maiden välillä, osoitti, että miehillä on hieman parempi talousosaaminen. Myös pelkästään opiskelijoihin kohdistuvassa tutkimuksessa havaittiin, että naisopiskelijoilla on heikompi tieto taloudesta kuin miesopiskelijoilla (Kutlu, 2017).

Kuitenkin kansainvälisistä tutkimustuloksista poiketen suomalaisen tuoreen tutkimuksen perusteella nuorten naisten talousosaaminen on hieman parempaa kuin miesten, mutta siitä

huolimatta miehet kokivat taloudellisen hyvinvointinsa paremmaksi kuin naiset (Wilska ym., 2024). Sen sijaan Kalmin ja kollegoiden (2023) tutkimuksessa miesten taloudellinen tietämys oli parempaa, mutta naiset saivat paremmat pisteet asenteista ja käyttäytymisestä.

Yhteispisteissä erot eivät kuitenkaan olleet kovin merkittäviä (Kalmi ym., 2023). Vaikuttaa siis siltä, että Suomessa erot miesten ja naisten välillä eivät ole niin selkeitä kuin kansainvälisissä tutkimuksissa.

Miesten ja naisten taloudellisissa asenteissa on selkeitä eroja, jotka selittävät myös käyttäytymiseen liittyviä eroja. Esimerkiksi miesten ja naisten kuluttaminen ja siihen liittyvät asenteet eroavat toisistaan. Naiset tavoittelevat enemmän mielihyvää kuluttamisen avulla kuin miehet ja heillä myös esiintyy enemmän pakonomaista kuluttamista (Mueller ym., 2011).

Toisaalta miehet ja naiset eroavat myös kuluttamisen suhteen esimerkiksi siten, että suomalaisten nuorten naisten keskuudessa arvostetaan enemmän ympäristöarvoja ja he tekevät myös enemmän ympäristömyönteisiä kulutusvalintoja (Kiilakoski, 2021, s. 29, 33). Nuoret miehet kokevat rahan merkitsevän heille valtaa ja se kytkeytyy heidän identiteettiinsä ja itsetuntoonsa. He ovat itsevarmoja ja ottavat enemmän taloudellisia riskejä, kun taas naiset arvostavat taloudellista suunnitelmallisuutta ja turvaa. (Amagir ym., 2020; Charness & Gneezy, 2012.)

Tutkitusti keskeisimpiä taloudelliseen käyttäytymiseen liittyviä eroja sukupuolten välillä ovat säästämisen ja sijoittamisen tavat (Wilska ym., 2024; Walczak & Pienkowska-Kamieniecka, 2018). Wilskan ja kollegoiden (2024) tutkimuksesta selviää, että sukupuolten välillä on merkitseviä eroja säästämisen ja sijoittamisen tavoissa, sillä nuoret miehet säästävät ja sijoittavat enemmän kuin naiset. Miehet ottavat myös naisia enemmän taloudellisia riskejä ja kokevat enemmän taloudellisia epäonnistumisia. (Wilska ym., 2024, s. 24–30.)

Samankaltaisia tuloksia on myös Walczakin ja Pienkowska-Kamienieckan (2018) tutkimuksessa, jossa todetaan, että miesten ja naisten taloudellinen käyttäytyminen on erilaista. Miehet todennäköisemmin sijoittavat ja saavat myös tuottoa siitä. (Walczak & Pienkowska-Kamieniecka, 2018.)

Taloustaitojen eroja voidaan siis selittää todennäköisesti sukupuolistereotyyppioilla. Ne tarjoavat erilaisia rooleja miehille ja naisille talouden kentällä, mikä johtaa erilaisiin taloustaitoihin. Tytöille uskotellaan jo nuoresta iästä lähtien, että talous ja numerot eivät ole heitä varten, kun taas poikia jopa kannustetaan niiden pariin. Naisilla onkin todettu olevan miehiä heikompi taloudellinen itsevarmuus useammassa tutkimuksessa (Rinaldi & Gianella,

2025; Bucher-Koenen ym., 2025). Bucher-Koenen ja kollegoiden (2025) tutkimuksessa havaittiin, että itsevarmuudella oli merkittävä yhteys sijoituspäätöksiin, joita naiset myös tutkitusti tekevät vähemmän. Talous nähdään naisiin kohdistuvien sukupuolistereotyyppien ulkopuoliseksi asiaksi, minkä takia naisilla ei ole samanlaista itseluottamusta omaan osaamiseen ja sen kehittämiseen. Naiset esimerkiksi arvioivat talouteen liittyvää osaamistaan heikommaksi, mitä se todellisuudessa on. (Rinaldi & Gianella, 2025, s. 272–278.)

Rinaldin ja Gianellan (2025, s. 279–280) mukaan stereotyyppit sisäistetään osaksi identiteettiä, jolloin se rakennetaan stereotyyppisten mielikuvien ympärille joko tietoisesti tai tiedostamatta. Taloustaitoihin liittyvät erot voivat johtua joko stereotyyppien sisäistämisestä tai syrjinnästä, joka johtuu sukupuolistereotyyppioista. Naiset voivat myös itse tiedostaa heihin liitetyt stereotyyppit ja haluta parantaa osaamistaan, mutta syrjintä voi estää heitä tekemästä sitä. (Rinaldi & Gianella, 2025, s. 279–281.) Syrjinnässä voi olla kyse siitä, että naisilla ei ole samanlaista pääsyä talouskasvatukseen pariin, heille opetetaan asioita eri tavalla tai heille ei tarjota rooleja, joissa näitä taitoja voitaisiin kehittää.

Tutkimuksia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen talouskasvatuksesta ja kokemuksista talouden kanssa ei ole tehty kovin paljon, minkä takia esimerkiksi muunsukupuolisten tarkastelu jää vähäiseksi tässä tutkimuksessa. On kuitenkin löydetty tutkimustuloksia, joiden mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat saavat vanhemmiltaan heikompaa taloudellista sosialisatiota ja he kokevat heikompaa taloudellista optimismia, minäpystyvyyttä ja enemmän taloudellista stressiä kuin ei-vähemmistöihin kuuluvat. Tutkimuksen perusteella vähemmistöön kuuluvat kohtaavat enemmän haasteita, jotka vaikeuttavat positiivista taloudellista käyttäytymistä. (White ym., 2022.)

5. Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tutkimusongelma

Tämän tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista ja niihin yhteydessä olevista tekijöistä. Tutkimuksella halutaan selvittää, minkälaiseksi yliopisto-opiskelijat arvioivat omat taloustaitonsa. Taloustaitojen arviointi perustuu subjektiiviseen tasoon eli kokemukseen omasta osaamisesta. Taloustaitoja tarkastellaan kolmella osa-alueella, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet. Lisäksi kiinnostuksenkohteena on, mistä tietolähteistä taloustaitoja on opittu. Tietolähteinä ovat perhe, koulutus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus ja nykyiset opinnot. Tietolähteiden yhteyttä tarkastellaan erikseen tiedon, käyttäytymisen ja asenteiden osalta.

Lisäksi halutaan selvittää, miten sosiaalinen tausta ja sukupuoli ovat yhteydessä taloustaitoihin. Sosiaalista taustaa tarkastellaan Bourdieun (1984; 1986) kenttäteoriaa hyödyntäen, tutkimalla kulttuurisen, taloudellisen ja sosiaalisen pääoman yhteyttä opiskelijoiden arvioon omista taloustaidoista. Sukupuolen osalta halutaan tutkia ryhmien välisiä eroja. Tutkimuksella selvitetään, onko sukupuolten välillä eroja perheeltä saadussa tietoisessa ja tiedostamattomassa talouskasvatuksessa sekä perheeltä saadussa taloudellisessa tuessa. Lisäksi sukupuolen osalta halutaan tarkastella, onko ryhmien välillä eroa taloudellisessa tiedossa, käyttäytymisessä ja asenteissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisiksi yliopisto-opiskelijat arvioivat omat taloustaitonsa?
2. Miten erilaiset tietolähteet ovat yhteydessä yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoihin?
3. Miten yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen tausta on yhteydessä taloustaitoihin?
4. Onko sukupuolten välillä eroja perheeltä saadussa talouskasvatuksessa, taloudellisessa tuessa tai taloustaidoissa?

5.2 Aineisto

Tutkimusaineistona oli maaliskuussa vuonna 2025 kerätty Turun yliopiston opiskelijoille suunnattu Webropol-kysely, joka oli poikkileikkausaineisto. Aineisto päädyttiin keräämään itse, sillä tämänkaltaisella tutkimusasetelmalla ei ole juurikaan aiempaa tutkimusta Suomessa. Perusjoukkona oli kaikki Turun yliopiston opiskelijat. Yliopisto-opiskelijat valikoituivat perusjoukoksi sen perusteella, että nuorten aikuisten taloustaidot ovat olleet viime vuosina tutkijoiden kiinnostuksenkohteena ja heillä on todettu olevan heikoimmat taloustaidot aikuisista ikäryhmistä tutkimusten perusteella (esim. Kalmi ym., 2023). Opiskelijoiden tarkastelu tuo vielä lisää merkityksellisiä ulottuvuuksia tutkimukseen, sillä he kokevat paljon taloudellista ja elämäntilanteeseen kytkeytyvää epävarmuutta, jota käytiin läpi luvussa 2.2. Epävarmuus voi heijastua myös heidän taloustaitoihinsa, jota esimerkiksi LeBaron-Black ja kollegat (2025) ovat teoksellaan perustelleet.

Perusjoukosta valikoitui lopulta otos sen perusteella, ketkä pystyttiin tavoittamaan sähköpostin välityksellä. Tutkimuskutsu, kyselylomake ja tietosuojailmoitus, jotka löytyvät liitteistä, pyrittiin lähettämään kaikille opiskelijoille yliopiston sähköpostilla. Sitä varten etsittiin eri tiedekuntien ja opintoneuvojien yhteystietoja, joiden kautta selvitettiin, miten viesti saadaan lähetettyä opiskelijoille. Kuitenkin joidenkin tiedekuntien kohdalla viestiä ei saatu välitettyä opiskelijoille. Tutkimuslupaa ei erikseen tarvinnut hakea, kun tehtiin opinnäytetyötä ja tutkimuksen suorittaja sekä tutkimuksen kohteena oleva ovat molemmat Turun yliopiston opiskelijoita (Turun yliopisto, 2026). Vastaaminen oli kaikille vapaaehtoista.

Taloustaidot jaettiin kyselyssä kolmeen kategoriaan, joita olivat tieto, käyttäytyminen ja asenteet, mikä perustui OECD:n ohjeistukseen taloustaitojen mittaamisesta (OECD, 2026b; OECD, 2022), Luokittelua on käytetty useissa taloustaitoja kartoittavissa tutkimuksissa (esim. OECD, 2023b; OECD, 2024). Tässä tutkimuksessa taloustaitojen mittaaminen perustui itsearviointiin. Kyselyssä oli väittämiä, joihin vastattiin missä määrin on samaa tai eri mieltä niiden kanssa. Tietoon liittyvät väittämät olivat muotoa ”Koen tarvitsevani enemmän tietoa...” ja vaihtoehtona oli erilaisia talouteen liittyviä aiheita. Asenteita ja käyttäytymistä mitattiin väittämillä, jotka suosivat joko huoletonta rahan kuluttamista lyhyen aikavälin elämiseen tai säästäväistä ja vastuullista rahankäyttöä pitkän aikavälin elämiseen. Tämä perustuu OECD:n (2023b) talousosaamista kartoittavaan tutkimukseen, jossa mitattiin asenteita ja käyttäytymistä tällä perusteella. Huoleton rahankäyttö ja siihen liittyvät asenteet

voivat johtaa heikompaan taloudelliseen hyvinvointiin ja pärjäämiseen, minkä takia ne määritellään heikoiksi taloustaidoiksi (OECD, 2023b).

Kyselyssä kysyttiin myös opiskelijoiden työtilannetta, lainan määrää, vanhempien sosioekonomista asemaa ja koulutustasoa, tiedekuntaa, opiskeluvuotta ja sukupuolta. Lisäksi erilaisten tietolähteiden yhteyttä taloustaitoihin mitattiin erilaisilla väittämillä. Kyselyllä selvitettiin perheen, koulutuksen, itseohjautuvan oppimisen sekä ystävien yhteyttä taloustaitoihin.

Kysely oli avoinna noin 3 viikkoa, jonka aikana vastaajia oli yhteensä 273. Vastaajia saatiin useasta eri tiedekunnasta ja niiden väliset jakaumat löytyvät taulukosta 1. Selkeästi eniten vastaajia oli humanistisesta ja kasvatustieteellisestä tiedekunnasta. Sen sijaan oikeustieteellisestä tiedekunnasta ei ollut yhtäkään vastaajaa ja myös monista muista tiedekunnista vastaajamäärät jäivät vähäisiksi, vaikka kaikkia tiedekuntia yritettiin tavoittaa. Vastaajien epätasainen jakautuminen johtui osittain siitä, että kaikkien tiedekuntien opiskelijoita ei tavoitettu yhtä helposti.

Taulukko 1. Vastaajien prosenttijakaumat ja frekvenssit tiedekunnan mukaan.

Tiedekunta	%	n
Humanistinen	49,4	135
Kasvatustieteellinen	31,5	86
Kauppakorkeakoulu	9,9	27
Yhteiskuntatieteellinen	4,4	12
Matemaattis-luonnontieteellinen	2,9	8
Teknillinen	1,5	4
Lääketieteellinen	0,4	1

Sukupuoli haluttiin ottaa myös mukaan tarkasteluun, koska sillä tiedetään olevan yhteys taloustaitoihin (esim. OECD, 2023b; Wilska ym., 2024; Rinaldi & Gianella, 2025). Suurin osa vastaajista oli kuitenkin naisia. Aineisto on siis vinoutunut sen osalta. Tutkimuksessa haluttiin myös huomioida sukupuolen moninaisuus ja asettaa vastausvaihtoehdoksi ”muu”, mutta vastaajamäärä jäi niin vähäiseksi, että se jouduttiin jättämään pois tarkastelusta analyysivaiheessa. Taulukossa 2 on prosenttijakaumat ja frekvenssit sukupuolen osalta.

Taulukko 2. Vastaajien prosenttijakaumat ja frekvenssit sukupuolen mukaan.

Sukupuoli	%	n
Nainen	77,3	211
Mies	16,5	45
Muu	4,7	13
En halua vastata	1,5	4

Vastaajien osalta haluttiin lisäksi huomioida opiskeluvuosi, jotta saadaan tietoa siitä, onko vastaajia tarpeeksi kaikilta vuosikursseilta ja tuloksia voidaan yleistää koskemaan koko perusjoukkoa. Opiskeluvuosien väliset jakaumat olivat melko tasaiset ja ne on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Vastaajien prosenttijakaumat ja frekvenssit opiskeluvuoden mukaan.

Opiskeluvuosi	%	n
1. vuosi	15,7	43
2. vuosi	16,5	45
3. vuosi	15,8	43
4. vuosi	20,5	56
5. vuosi	17,2	47
6. vuosi	7	19
7. vuosi tai ylempi	7,3	20

Opiskeluvuoden osalta yleistettävyyys vaikutti hyvältä, mutta tiedekuntien epätasaisen jakautumisen takia tuloksien yleistystä koko perusjoukkoon jouduttiin kuitenkin tekemään harkiten. Myös sukupuolen osalta aineisto oli vinoutunut. Tämä heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

5.3 Aineiston analyysi ja muuttujat

Tässä luvussa kuvataan aineiston analyysiin käytettyjä menetelmiä ja niissä käytettyjä muuttujia. Ensin tarkastellaan määrällisen tutkimuksen piirteitä ja yksinkertaisempia analyysimenetelmiä eli t-testin ja kuvailevan analyysin käyttöä, minkä jälkeen siirrytään lineaarista regressioanalyysiä ja regressiomallien rakentumista kuvaaviin alalukuihin.

5.3.1. Kuvailevat analyysit ja t-testi

Tässä tutkimuksessa käytettiin kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä ja aineistoa analysoitiin SPSS-ohjelmiston avulla. Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 36) mukaan määrällisen

empiirisen tutkimuksen voi jakaa tyypillisesti kuvailevaan ja selittävään tai kausaaliseen tutkimukseen. Kuvailevassa tutkimuksessa haetaan vastauksia mikä-, missä-, milloin- tai millainen-kysymyksiin. Selittävässä sen sijaan tutkitaan ilmiöiden välisiä yhteyksiä sekä niihin liittyvien prosessien luonnetta tilastollisella päättelyllä ja teoreettisella tulkinnalla. (Tähtinen ym., 2020, s. 36; Heikkilä, 2014, s. 13–14.) Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin molempia analyysitapoja.

Ensimmäiseen yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoja selvittävään tutkimuskysymykseen vastattiin kuvailevalla analyysillä, jotta saatiin käsitys siitä, minkälaisella tasolla opiskelijat kokevat heidän taloustaitonsa olevan. Se tehtiin analysoimalla opiskelijoiden taloustaitoja kuvailevia tunnuslukuja, kuten keskiarvoa, keskihajontaa ja prosenttijakaumaa. Ensin tarkasteltiin opiskelijoiden kokonaisarviota omista taloustaidoista väittämän ”Kuinka hyvänä pidät taloustaitojasi?” avulla, jossa arvot sijoittuivat välille 1–5 ja 1 tarkoitti heikkoa osaamista ja 5 vahvaa osaamista. Sen jälkeen tarkasteltiin vielä taloudellisen tiedon tarvetta, käyttäytymistä sekä asenteita, jotka olivat erilaisista väittämistä koostuvia kysymyspatteristoja, joita oli mitattu Likert-asteikolla.

Muihin tutkimuskysymyksiin vastattiin selittävällä analyysillä. Neljännellä tutkimuskysymyksellä tarkasteltiin sukupuolten välisiä eroja talouskasvatuksessa, taloudellisessa tuessa sekä taloustaidoissa. Sukupuolten välisten erojen tarkasteluun hyödynnettiin riippumattomien otosten t-testiä. T-testin avulla voidaan tutkia, onko ryhmien välisten keskiarvojen välillä merkitsevää eroa (Tähtinen ym., 2020, s. 121).

Analyysimenetelmä valittiin, koska haluttiin tarkastella kahden ryhmän välisiä eroja jatkuvien muuttujien osalta.

Ryhmittelevänä muuttujana kaikissa t-testeissä oli sukupuoli, joka oli kategorinen muuttuja (1 = nainen, 2 = mies). Tarkastelusta jouduttiin jättämään pois vaihtoehto ”muu”, sillä vastaajia oli vain 4,7 prosenttia. Tulosten tarkastelu ei olisi pysynyt tarpeeksi luotettavana. Tutkittavina muuttujina olivat perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus sekä perheeltä saatu tuki, jotka olivat pääkomponentteja (ks. luku 5.4.1). Lisäksi tutkittavina muuttujina olivat taloudellista tietoa ja käyttäytymistä mittaavat summamuuttuja sekä seuraavat asenteita mittaavat väittämät: ”Pidän rahan säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista”, ”Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on minulle tärkeää” ja ”Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää”. Kaikki tutkittavina olevat muuttujat olivat jatkuvia.

T-testin käyttöön liittyy normaalijakaumaoletus, joten kaikkia tutkittavia muuttujia tarkasteltiin normaalijakauman osalta vinous- ja huipukkuuslukujen avulla. Kaikki muuttujat olivat normaalisti jakautuneita vertailtavissa ryhmissä. Lisäksi t-testin yhteydessä efektikoon tarkastelulla saatiin tarkempia tuloksia otokseen perustuvan arvioinnin tarkkuudesta. Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 125) mukaan pelkkä p-arvo ei kerro vielä kuinka suuri tai merkittävä ryhmien välinen ero on. Efektikokoa tarkasteltiin Cohenin d -suureen avulla, jossa suuret arvot tarkoittavat suurta efektikokoa. Efektikokona 0.2 voidaan tulkita pieneksi, kun taas 0.5 keskiuureksi ja 0.8 suureksi. (Cohen, 1988.)

5.3.2 Lineaarinen regressioanalyysi

Tietolähteiden sekä sosiaalisen taustan yhteyttä taloustaitoihin tarkastelevien tutkimuskysymysten kohdalla päädyttiin käyttämään analyysimenetelmänä lineaarista regressioanalyysiä. Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 194–196) mukaan lineaarisella regressioanalyysillä voidaan tarkastella yhden tai useamman selittävän muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan muodostamalla regressiomalli. Muuttujien yhteyttä tarkastellaan regressiokertoimien avulla, jotka kuvaavat yhteyden voimakkuutta ja suuntaa (Tähtinen ym., 2020, s. 195–196). Analyysimenetelmä valikoitui tutkimukseen, koska sen avulla voidaan tarkastella useamman muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan. Tällöin tarkasteluun saadaan laajoja kokonaisuuksia, joita taloustaitoihin liittyy. Myös yksittäistä muuttujaa tarkastellessa muut mallissa mukana olevat muuttujat on otettu huomioon (Kaakinen & Ellonen, 2025).

Regressioanalyysin käyttöön liittyy tiettyjä edellytyksiä ja samanlainen käyttöehtojen arviointi tehtiin kaikkien regressiomallien kohdalla. Niistä ensimmäisenä tarkasteltiin muuttujien sopivuutta regressioanalyysiin. Muuttujien tulisi olla välimatka- tai suhdeasteikollisia, mutta kategorisia muuttujia voidaan käyttää, jos niistä tehdään dummy-muuttujia, jotka saavat arvot 0 ja 1 (Tähtinen ym., 2020, s. 195–196; Heikkilä, 2014, s. 222). Lisäksi regressiomallin muodostamisen tulisi perustua teoriaan tai aikaisempaan tutkimukseen. Tutkijalla tulisi olla esimerkiksi joitakin olettamuksia muuttujien selitysosuuksista selitettävään muuttujaan nähden mallia muodostaessa (Kaakinen & Ellonen, 2025; Tähtinen ym., 2020, s. 195–196.) Kaikki tässä tutkimuksessa käytetyt regressiomallit on muodostettu aiemman tutkimuksen perusteella. Seuraavassa luvussa (5.3.3) käydään läpi regressiomallien muodostamista ja niiden muuttujia.

Kun kaikki muuttujat oli muokattu analyysimenetelmään sopiviksi ja mallit suunniteltu valmiiksi teorian pohjalta, tehtiin varsinaiset analyysit, joiden yhteydessä tarkasteltiin vielä viimeisten käyttöehtojen toteutumista. Regressioanalyysin yhteydessä tulostuvan F-testin (Fisherin F-suhde) avulla tarkasteltiin regressioanalyysin selitysvoimaa ja mallin sopivuutta. Testin tulisi olla tilastollisesti merkitsevä ($p < 0.05$). F-testi mittaa regressiosuoran antamien arvojen ja havaittujen arvojen välisiä eroja eli jäännöksiä tai residuaaleja, joiden tulisi olla mahdollisimman pieniä, jotta testi olisi tilastollisesti merkitsevä. (Kaakinen & Ellonen, 2025; Tähtinen ym., 2020, s.194; Nummenmaa, 2023, s. 320.) F-testien tuloksia tarkastellaan tarkemmin tuloksia käsittelevässä luvussa.

Residuaaleja voidaan tarkastella myös histogrammin avulla, jossa residuaalien tulisi noudattaa normaalijakaumaa (Tähtinen ym., 2020, s. 202). Tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevien regressiomallien residuaaleja tarkasteltiin myös histogrammin avulla ja tarkasteluiden perusteella mallien avulla tehtyjä päättelyitä voidaan pitää luotettavina. Residuaaleja kuvaavat histogrammit olivat suurin piirtein normaalisti jakautuneita. Lisäksi mallien ennustamien arvojen pisteparvikuvioissa ei havaittu merkkejä heteroskedastisuudesta, joka voisi häiritä tilastollista päättelyä.

Regressioanalyysissä selittävät muuttujat eivät saisi korreloida liian voimakkaasti keskenään, sillä se vaikeuttaa analyysin tulkintaa (Tähtinen ym., 2020, s. 195). Muuttujien välisiä korrelaatioita eli multikollineaarisuutta tarkasteltiin VIF (Variance Inflation Factor) -lukujen avulla. Aylin (2010) mukaan VIF-luvun kriittisenä rajana pidetään tyypillisesti arvoa 10, jonka jälkeen arvo on liian suuri. Tässä tutkimuksessa kaikkien muuttujien VIF-arvot olivat reilusti alle 10, joten multikollineaarisuudesta ei aiheutunut ongelmaa. Regressiomallien VIF-luvut on esitetty seuraavassa luvussa (5.3.3).

5.3.3 Regressiomallien rakentuminen

Toisella tutkimuskysymyksellä haluttiin tutkia, miten erilaiset tietolähteet ovat yhteydessä taloudelliseen tietoon, käyttäytymiseen ja asenteisiin. Tutkimuskysymyksen kohdalla toteutettiin viisi regressiomallia, jotka on esitetty taulukossa 4. Regressioanalyysillä haluttiin selvittää, minkälainen yhteys perheellä, koulun talouskasvatuksella, ystävillä, digitaalisella oppimisella, harrastuneisuudella ja nykyisillä opinnoilla on taloudelliseen tietoon, käyttäytymiseen ja asenteisiin ja selittävätkö ne yhdessä taloustaitojen vaihtelua.

Taulukko 4. Toisen tutkimuskysymyksen regressiomallit.

Regressiomalli	Selitettävä muuttuja	Selittävät muuttujat	VIF-luvut
Tietolähteiden yhteys taloudelliseen tietoon	Taloudellinen tieto (summamuuttuja)	Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus, nykyiset opinnot	1.064–1.331
Tietolähteiden yhteys käyttäytymiseen	Taloudellinen käyttäytyminen (summamuuttuja)	Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus, nykyiset opinnot	1.067–1.333
Tietolähteiden yhteys säästeliääseen asenteeseen	Pidän rahan säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista (Likert)	Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus, nykyiset opinnot	1.061–1.332
Tietolähteiden yhteys vastuulliseen ja kestäväan asenteeseen	Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on minulle tärkeää (Likert)	Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus, nykyiset opinnot	1.067–1.334
Tietolähteiden yhteys materialistiseen asenteeseen	Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää (Likert)	Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus, nykyiset opinnot	1.066–1.342

Tietoa, käyttäytymistä ja asenteita haluttiin tarkastella omina regressiomalleina, jotta saataisiin ymmärrystä siitä, mitkä tietolähteet ovat yhteydessä mihinkin ulottuvuuteen. Talouteen liittyvää tietoa, käyttäytymistä ja asenteita opitaan eri tavalla (ks. luku 3), sillä esimerkiksi vanhemmilta omaksutaan paremmin taloudellista käyttäytymistä ja asenteita kuin tietoa (Jorgensen & Savla, 2010). Voidaan siis olettaa, että jokaisesta ulottuvuudesta saadaan erilaisia tuloksia.

Regressiomalleissa käytetyt tietolähteet perustuvat tutkimustuloksiin, joiden perusteella niillä on merkittävä yhteys taloustaitoihin. Koulutus sekä vanhemmat ovat tutkimusten perusteella eräitä merkittävimpiä tietolähteitä taloustaitojen oppimiseen (esim. Laine ym., 2020;

Jorgensen & Savla, 2010; LeBaron ym., 2020) ja koulutuksen merkittävyys voi ulottua jopa yliopisto-opintoihin asti (Amagir ym., 2018; Kutlu, 2017). Kuitenkin itseohjautuvalla oppimisella eli sosiaalisen median ja internetin hyödyntämisellä sekä muulla harrastuneisuudella voidaan myös kehittää omia taloustaitoja (Mountain ym., 2020; Yanto ym., 2021). Lisäksi ystävät ja muut vertaiset voivat auttaa omaksumaankin taloustaitoja (Kutlu, 2017; Yanto ym., 2017).

Tässä tutkimuksessa aineiston muokkaamiseen hyödynnettiin pääkomponenttianalyysiä, joka kuuluu faktorianalyysiryhmään ja sitä käytetään usein muuttujien määrän vähentämiseen. Menetelmä sopii erityisesti, jos muuttujien taustalla olevasta teoriasta ei ole mitään oletuksia. (Tähtinen ym., 2020, s. 218.) Myös tässä tutkimuksessa pääkomponenttianalyysien tarkoituksena on ollut tiivistää muuttujia ja löytää ryhmittelyn avulla teoreettisesti mielekkäitä kokonaisuuksia muuttujista. Pääkomponenttianalyysin etuna on, että sen avulla pyritään säilyttämään mahdollisimman suuri osa alkuperäisten muuttujien yhteisestä vaihtelusta (Tähtinen ym., 2020, s. 215). Kaikille tietolähteitä mittaaville kysymyspatteristoille tehtiin pääkomponenttianalyysit (ks. luku 5.4). Sen sijaan taloudellisesta tiedosta ja käyttäytymisestä tehtiin summamuuttujat, joiden perusteluja ja muodostamista käydään myöhemmin läpi luvussa 5.4. Taulukossa 5 on kuitenkin esitetty kaikki toisessa tutkimuskysymyksessä käytetyt muuttujat, joita on muokattu summamuuttujan tai pääkomponenttianalyysin avulla.

Taulukko 5. Aineiston muokkaamiseen käytetyt menetelmät.

Alkuperäiset muuttujat	Mitta-asteikko	Aineiston muokkaukseen käytetty menetelmä	Uusi muuttuja
Taloudellista tietoa mittaavat 11 väittämää	Likert	Summamuuttuja	Taloudellinen tieto
Taloudellista käyttäytymistä mittaavat 11 väittämää	Likert	Summamuuttuja	Taloudellinen käyttäytyminen
Perheen talouskasvatusta mittaavat 10 väittämää	Likert	Pääkomponenttianalyysi	1. Tietoinen talouskasvatus 2. Tiedostamaton talouskasvatus 3. Perheeltä saatu taloudellinen tuki
Koulun talouskasvatusta mittaavat 8 väittämää	Likert	Pääkomponenttianalyysi	Koulun talouskasvatus
Ystävien merkitystä mittaavat 5 väittämää	Likert	Pääkomponenttianalyysi	Ystävät

**Itseohjautuvaa
oppimista mittaavat 7
väittämää**

Likert

Pääkomponenttianalyysi

1. Digitaalinen
oppiminen
2. Harrastuneisuus

Asennetta kuvaaville väittämille yritettiin tehdä pääkomponenttianalyysiä, mutta muuttujien välisten korrelaatioiden tarkastelu Pearsonin korrelaatiokertoimilla osoitti, että kaikki korrelaatiot olivat melko heikkoja ($r < 0.03$). Pääkomponenttien muodostaminen jätettiin siis tekemättä. Myös summamuuttujaa yritettiin muodostaa, mutta sisäisen johdonmukaisuuden tarkastelu Cronbachin alfalla osoitti, että väittämät eivät välttämättä mittaa samaa ilmiötä ($\alpha = 0.33$). Mitä lähempänä Cronbachin alfa on yhtä, sitä yhdenmukaisempia kysymykset tai muuttujat ovat keskenään (Tähtinen ym., 2020, s. 87). Summamuuttujaa ei siis muodostettu. Väittämiä tarkasteltiin sen sijaan erikseen regressioanalyysissä. Selitettäviksi muuttujiksi valittiin kolme väittämää, joita oli mitattu Likert-asteikolla: ”Pidän rahan säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista”, ”Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on minulle tärkeää” sekä ”Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää”.

Regressiomalleihin otettiin vielä taulukossa 4 olevien muuttujien lisäksi mukaan selittäväksi muuttujaksi nykyiset opinnot, joka oli alun perin kolmesta kategoriasta muodostuva muuttuja, jolla selvitettiin, kokeeko opiskelija oppineensa paljon, vähän vai ei ollenkaan taloustaitoja nykyisten opintojensa aikana. Muuttuja muutettiin kuitenkin Dummy-muuttujaksi (0 = ei koe oppineensa, 1 = kokee oppineensa).

Kolmannella tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää sosiaalisen taustan yhteyttä taloustaitoihin. Tutkimuskysymystä varten tehtiin kolme regressioanalyysiä, joissa keskityttiin jokaiseen Bourdieun (1984; 1986) määrittelemään pääomanmuotoon. Pääoma muodostui yksittäisistä selittävästä muuttujista, jotka on esitetty tarkemmin taulukossa 6. Selitettävänä muuttujana kaikissa malleissa oli muuttuja ”Kuinka hyvänä pidät taloustaitojasi?”, jossa matalat arvot tarkoittivat heikkoa osaamista. Taulukkoon 6 on koottu kaikki sosiaalista taustaa tarkastelevat regressiomallit.

Taulukko 6. Kolmannen tutkimuskysymyksen regressiomallit.

Regressiomalli	Selitettävä muuttuja	Selittävät muuttujat	VIF-luvut
Kulttuurisen pääoman yhteys taloustaitoihin	Kuinka hyvänä pidät taloustaitojasi? (1–5)	Äidin ja isän koulutustaso Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus	1.024–1.149
Taloudellisen pääoman yhteys taloustaitoihin	Kuinka hyvänä pidät taloustaitojasi? (1–5)	Työssäkäynti opintojen ohella Opintolainan määrä Perheelläni ei ole ollut rahahuolia Luoton ottaminen Perheeni tukee minua taloudellisesti Rahan riittävyys	1.028–1.253
Sosiaalisen pääoman yhteys taloustaitoihin	Kuinka hyvänä pidät taloustaitojasi? (1–5)	Saan tarvittaessa apua ystäviltäni raha-asioissa Minulla on vanhempieni lisäksi muita perheenjäseniä, jotka ovat opettaneet minulle taloustaitoja Olen saanut opettajiltani apua taloustaitojen opetteluun Vanhemmilta saatu taloudellinen tuki	1.018–1.091

Bourdieu (1984; 1986) mukaan vanhemmilta peritään koulutustaustan perusteella kulttuurista pääomaa, minkä takia isän ja äidin koulutustaso valikoitiin selittäviksi muuttujiksi kulttuurisen pääoman yhteyttä selittävään regressiomalliin. Äidin ja isän koulutustasoa mitattiin alun perin viidellä luokalla, jotka kuitenkin yhdistettiin kahdeksi ja niistä tehtiin dummy-muuttujat (0 = matala koulutustaso, 1 = korkea koulutustaso). Tarkempi kuvaus muuttujista löytyy dummy-muuttujia koskevasta taulukosta 7. Lisäksi vanhempien taloudellisen sosialisoinnin kautta saadaan kulttuurista pääomaa, jolla kehitetään taloustaitoja (Aracil ym., 2016; Bourdieu, 1986; Wilska ym., 2024), jonka takia malliin valikoitiin perheen tietoista ja tiedostamatonta talouskasvatusta kuvaavat pääkomponentit (ks. luku 5.4.3).

Taloudellisen pääoman yhteyttä taloustaitoihin haluttiin tutkia, sillä oma sekä vanhempien tulotaso ovat tutkitusti yhteydessä taloustaitoihin (OECD, 2023b; Wilska ym., 2024; Kutlu, 2017). Tulotaso kuvaaviksi muuttujiksi valikoitiin opiskelijoiden rahan riittävyttä kuvaava pääkomponentti (ks. luku 5.4.3), työnteko opintojen ohella (0 = Ei käy töissä, 1 = Käy töissä)

ja väittämät ”Perheelläni ei ole ollut rahahuolia” ja ”Perheeni tukee minua taloudellisesti”. Väittämät olivat Likert-asteikollisia ja korkeat pisteet tarkoittivat vahvaa samanmielisyyttä.

Myös lainan määrä ja luoton ottaminen valikoitiin mukaan taloudellisen pääoman yhteyttä tarkastelemaan malliin, sillä nuorten ja opiskelijoiden velkaantumisesta on oltu huolissaan sekä Suomessa että kansainvälisesti (Mikkola ym., 2024; LeBaron-Black ym., 2025).

Opiskelijoiden opintolainan määrää (0 = opintolainaa on yli 20 000 euroa, 1 = opintolainaa on alle 20 000 euroa) ja ottaako luottoa (0 = Ottaa usein luottoa, 1 = Ottaa luottoa joskus tai ei ollenkaan) mitattiin dummy-muuttujilla. Tarkemmat kuvaukset kaikista kolmnessa tutkimuskysymyksessä käytetyistä dummy-muuttujista löytyvät taulukosta 7.

Taulukko 7. Dummy-muuttujat

Alkuperäinen muuttuja	Dummy-muuttuja
Äidin koulutustaso	
1 = peruskoulu	0 = matala koulutustaso (peruskoulu, lukio/ammattillinen perustutkinto)
2 = lukio/ammattillinen perustutkinto	
3 = alempi korkeakoulututkinto	1 = korkea koulutustaso (alempi ja ylempi korkeakoulututkinto sekä lisensiaatin ja tohtorin tutkinto)
4 = ylempi korkeakoulututkinto	
5 = lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	
Isän koulutustaso	
1 = peruskoulu	0 = matala koulutustaso (peruskoulu, lukio/ammattillinen perustutkinto)
2 = lukio/ammattillinen perustutkinto	
3 = alempi korkeakoulututkinto	1 = korkea koulutustaso (alempi ja ylempi korkeakoulututkinto sekä lisensiaatin ja tohtorin tutkinto)
4 = ylempi korkeakoulututkinto	
5 = lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	
Kuinka paljon olet ottanut opintolainaa?	
1 = Alle 10 000 euroa	0 = opintolainaa on yli 20 000 euroa
2 = 10 000–20 000 euroa	1 = opintolainaa on alle 20 000 euroa
3 = 20 000–30 000 euroa	
4 = Yli 30 000 euroa	
Käytkö töissä opintojen ohella?	
1 = Kyllä	0 = En
2 = En	1 = Kyllä
Oletko ottanut luottoa? (pikavipit, kulutusluotot, luottokortti)	
1 = Kyllä, usein	0 = Ottaa luottoa joskus tai ei ollenkaan
2 = Kyllä, joskus	1 = Ottaa usein luottoa
3 = En	

Sosiaalisen pääoman yhteyttä taloustaitoihin tutkivalla regressiomallilla haluttiin vielä selvittää, onko sosiaalisen verkoston saatavuudella yhteyttä taloustaitoihin. Sosiaalista pääomaa tarkastelevassa lineaariregressiossa oli mukana neljä selittävää muuttujaa. Yhtenä muuttujana oli vanhempien taloudellista tukea selittävä pääkomponentti (ks. luku 5.4.1) ja muina selittävinä muuttujina olivat seuraavat väittämät: ”Saan tarvittaessa apua ystäviltäni raha-asioissa”, ”Minulla on vanhempieni lisäksi muita perheenjäseniä, joilta olen oppinut taloustaitoja” sekä ”Olen saanut opettajiltani apua taloustaitojen opetteluun”. Kaikki väittämät olivat Likert-asteikollisia ja korkeat pisteet tarkoittivat vahvaa samanmielisyyttä.

5.4 Pääkomponenttianalyysit ja summamuuttujat

Tässä luvussa käsitellään pääkomponenttien ja summamuuttujien muodostamista. Ensin käydään läpi kaikki toteutetut pääkomponenttianalyysit, jonka jälkeen esitellään vielä tutkimuksessa käytetyt summamuuttujat ja niihin liittyvät perustelut.

5.4.1. Pääkomponenttianalyysi perheen talouskasvatusta mittaaville väittämille

Pääkomponenttianalyysi tehtiin väittämille, joilla mitattiin perheen talouskasvatuksen merkitystä yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoihin. Kysymyspatteristo koostui 11 väittämästä, joita mitattiin viisiportaisella Likert-asteikolla. Väittämiin tuli vastata onko samaa vai eri mieltä ja korkeat pisteet tarkoittivat vahvaa samanmielisyyttä.

Muuttujien normaalijakaumaa tarkasteltiin ensin Kolmogorov-Smirnovin testin perusteella. Testin mukaan kaikki muuttujat poikkesivat normaalijakaumasta ($p < 0.001$). Kuitenkin Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 101) mukaan Kolmogorov-Smirnovin testi on herkkä etenkin suurien aineistojen kohdalla antamaan tuloksia, joiden mukaan muuttujan jakauma poikkeaa normaalijakaumasta. Siksi muuttujien kohdalla tarkasteltiin vielä vinouksia ja huipukkuuksia. Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 104) mukaan vinous- ja huipukkuusarvojen tulisi tyypillisesti sijoittua välille -1 ja +1, jotta muuttujan jakauma noudattaa normaalijakaumaa. Kuitenkaan pääkomponenttianalyysissä normaalijakauma ei ole niin ehdoton vaatimus (Tähtinen ym., 2020, s. 214), joten välille -2 ja +2 sijoittuvia vinouksia ja huipukkuuksia päädyttiin pitämään riittävänä selittämään muuttujien normaalijakaumia kaikkien tässä tutkimuksessa käytettyjen pääkomponenttianalyysien kohdalla.

Normaalijakaumien jälkeen tarkasteltiin vielä muuttujien keskinäisiä korrelaatioita Pearsonin korrelaatiokertoimilla. Muuttuja ”Minulla on vanhempieni lisäksi muita perheenjäseniä, jotka ovat opettaneet minulle taloustaitoja” ei korreloinut tarpeeksi vahvasti ($r > 0.3$) minkään muuttujan kanssa, minkä takia se jätettiin pois analyysistä. Barlettin testin tulos ($p < 0.001$) ja korkea Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) -testi (0.85) osoittivat aineiston sopivuuden analyysiin. Kaikkien muuttujien kommunaliteetit olivat yli 0.5, jota pidetään suositeltavana raja-arvona (Tietoarkisto n.d.). Kommunaliteetti kertoo sen, kuinka suuren osan pääkomponentti selittää kyseisestä muuttujasta sen saadessa arvoja nolasta yhteen (Tähtinen ym., 2020, s. 217).

Pääkomponenttianalyysin tulosten perusteella muodostettiin kolme pääkomponenttia. Valinta perustui pääkomponenttien ominaisarvojen tarkasteluun, jossa ominaisarvon tulisi olla vähintään yksi. Mitä suurempi ominaisarvo on, sitä paremmin komponentti on onnistunut tiivistämään muuttujia (Tähtinen ym., 2020, s. 216). Jokaisen muodostetun pääkomponentin ominaisarvo oli yli yhden, ja pääkomponenttiratkaisun kokonaisselitysaste oli 67 prosenttia. Taulukossa 8 on esitetty pääkomponenttianalyysin tulokset.

Taulukko 8. Perheen talouskasvatusta selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

	Pääkomponentti 1: Perheen tietoinen talouskasvatus	Pääkomponentti 2: Perheen tiedostamaton talouskasvatus	Pääkomponentti 3: Vanhemmilta saatu taloudellinen tuki	Kommunaliteetit
Vanhempani ovat opettaneet minulle rahan merkitystä	0.78			0.69
Kotona on puhuttu säännöllisesti rahasta ja talousasioista	0.75			0.55
Vanhempani ovat neuvoneet minua kulutuskäyttäytymisessä	0.74			0.66
Vanhempani ovat kannustaneet minua säästämään	0.73			0.65
Vanhempani ovat valvoneet rahankäyttöäni lapsena ja nuorena	0.73			0.56
Vanhempani käyttävät rahaa harkitusti		0.82		0.76
Pidän vanhempiani hyvänä roolimallina		0.82		0.76

Perheelläni ei ole ollut rahahuolia		0.55	0.45	0.52
Perheeni tukee minua taloudellisesti			0.89	0.82
Saan tarvittaessa apua vanhemmillani raha-asioissa			0.77	0.73
Ominaisarvo	4.40	1.31	1.01	
Selitysaste %	44.05	13.08	10.12	
Kokonaisselitysaste %	67.26			

Ensimmäinen pääkomponentti selittää perheen tietoista talouskasvatusta, johon kuuluu esimerkiksi keskustelut ja käyttäytymisen ohjaaminen. Toinen pääkomponentti selittää perheen tiedostamatonta talouskasvatusta, jolla tarkoitetaan kodin taloudellista ilmapiiriä ja vanhempien omaa käyttäytymistä ja asenteita, jotka toimivat esimerkkinä lapsille. Sen sijaan kolmas pääkomponentti selittää vanhemmilta saatua taloudellista tukea. Kolme pääkomponenttia kuvaavat hyvin talouskasvatuksen eri ulottuvuuksia perheessä. Pääkomponenttien nimeäminen perustuu osittain aiempaan tutkimukseen ja tutkimuksen teoreettiseen käsitteistöön. Tietoinen talouskasvatus viittaa aiemmin määriteltyyn talouskasvatuksen käsitteeseen ja tiedostamaton talouskasvatus taloudelliseen sosialisatioon.

5.4.2. Pääkomponenttianalyysi itseohjautuvaa oppimista mittaaville väittämille

Toinen pääkomponenttianalyysi tehtiin kysymyspatteristolle, jolla mitattiin itseohjautuvan oppimisen merkitystä taloustaitojen oppimiselle. Kysymyspatteristo koostui 7 kysymyksestä, joita oli mitattu viisiportaisella Likert-asteikoilla. Väittämiin tuli vastata onko samaa vai eri mieltä ja jälleen korkeat pisteet tarkoittivat vahvaa samanmielisyyttä. Vinous- ja huipukkuusluvut sijoittuvat aiemmin määriteltyjen raja-arvojen sisälle ja muuttujat korreloivat tarpeeksi vahvasti keskenään.

Barlettin testin tulos ($p < 0.001$) sekä korkea KMO (0.82) osoittivat jälleen aineiston sopivuuden analyysiin. Kaikkien muuttujien kommunaliteetit olivat myös yli 0.5 raja-arvon. Pääkomponenttianalyysin tulosten perusteella muodostettiin kaksi pääkomponenttia, jotka on esitetty taulukossa 9. Molempien pääkomponenttien ominaisarvo oli yli yhden, ja pääkomponenttiratkaisun kokonaisselitysaste oli 66 prosenttia.

Taulukko 9. Itseohjautuvaa oppimista selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

	Pääkomponentti 1: Digitaalinen oppiminen	Pääkomponentti 2: Harrastuneisuus	Kommunaliteetit
Sosiaalinen media on vaikuttanut taloudellisiin asenteisiin	0.83		0.71
Sosiaalisessa mediassa olen kiinnostunut taloustaitoja käsittelevästä sisällöstä	0.78		0.69
Hyödynnän internetiä taloustaitojen opetteluun	0.71		0.58
Olen vapaa-ajalla kiinnostunut kehittämään taloustaitojani	0.60	0.49	0.61
Kulutan vapaa-ajalla podcasteja tai videoita, jotka kehittävät taloustaitojani	0.60	0.56	0.67
Kulutan kirjoja tai lehtiä, jotka kehittävät taloustaitojani		0.82	0.72
Minulla on harrastus, jonka kautta olen oppinut taloustaitoja		0.79	0.63
Ominaisarvo	3.53	1.10	
Selitysaste %	50.56	15.79	
Kokonaisselitysaste %	66.35		

Ensimmäinen pääkomponentti selittää digitaalista taloustaitojen oppimista sosiaalisen median ja internetin välityksellä ja toinen pääkomponentti selittää harrastuneisuuden merkitystä taloustaitojen oppimiselle.

5.4.3. Pääkomponenttianalyysi rahan riittävyyttä mittaaville väittämille

Pääkomponenttianalyysi tehtiin kolmelle Likert-asteikolliselle väittämällä, jotka mittasivat taloudellista käyttäytymistä ja kaikki väittämät liittyivät opiskelijoiden rahan riittävyyteen. Muuttujat valikoitiin pääkomponenttianalyysiin, sillä kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla haluttiin tutkia, onko rahan riittävyys yhteydessä taloustaitoihin. Sitä varten piti muodostaa muuttuja, joka mittasi kyseistä ilmiötä mahdollisimman hyvin. Kaikki muuttujat olivat normaalisti jakautuneita ja korreloivat keskenään.

Barlettin testin tulos ($p < 0.001$) ja korkea KMO-arvo (0.65) osoittivat muuttujien soveltuvuuden pääkomponenttianalyysiin. Kaikkien muuttujien kommunaliteetit olivat yli 0.5 ja pääkomponentin ominaisarvo oli yli yhden. Pääkomponenttiratkaisun kokonaisselitysaste oli 65 prosenttia, joka oli riittävä. Taulukossa 10 on esitetty pääkomponenttianalyysin tulokset.

Taulukko 10. Rahan riittävyyttä selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

	Pääkomponentti 1: Rahan riittävyys	Kommunaliteetit
Rahani ovat riittäneet elämiseen	0.80	0.71
Minulla ei ole ollut maksuvaikeuksia	0.79	0.69
En ole joutunut taloudelliseen ahdinkoon	0.71	0.54
Ominaisarvo	1.95	
Selitysaste %	65.30	
Kokonaisselitysaste %	65.30	

5.4.4. Pääkomponenttianalyysi koulun talouskasvatusta mittaaville väittämille

Koulun talouskasvatusta mittaava kysymyspatteristo muodostui kahdeksasta väittämästä, joita oli mitattu Likert-asteikolla. Korkeat pisteet tarkoittivat vahvaa samanmielisyyttä. Kaikki muuttujat olivat tarpeeksi normaalisti jakautuneita vinous- ja huipukkuuslukujen perusteella. Ne myös korreloivat tarpeeksi vahvasti keskenään ($r > 0.30$). Tämän jälkeen Barlettin testin tulos ($p < 0.001$) ja korkea KMO-arvo (0.88) osoittivat aineiston soveltuvuuden pääkomponenttianalyysiin.

Pääkomponenttianalyysin avulla saatiin yksi pääkomponentti, joka selittää koulun talouskasvatuksen merkitystä taloustaitojen oppimiseen. Osa muuttujien kommunaliteeteista jäi hieman alle 0.5, mutta kuitenkin yli 0.3, joka on minimiarvo, jonka perusteella muuttujat voidaan pitää vielä mukana pääkomponenttianalyysissä (Tietoarkisto n.d.).

Pääkomponenttiratkaisun kokonaisselitysaste oli 56 prosenttia, joka oli myös riittävä.

Taulukossa 11 on esitetty pääkomponenttianalyysin tulokset.

Taulukko 11. Koulun talouskasvatusta selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

	Pääkomponentti: Koulun talouskasvatus	Kommunaliteetit
Koulutuksesta saatu talouskasvatus on ollut hyödyllistä	0.70	0.49
Olen saanut opettajiltani apua taloustaitojen opetteluun	0.83	0.69
Koulutuksessa on käsitelty arjen taloudenhallintaa	0.79	0.62
Koulutuksessa on käsitelty säästämistä	0.79	0.63
Taloustaitoja opeteltiin käytännöllisissä konteksteissa	0.76	0.59
Koulutuksessa käsiteltiin talouden peruskäsitteitä	0.65	0.42
Taloustaitoja on käsitelty eri oppiaineiden yhteydessä	0.64	0.41
Koulutus on tarjonnut minulle merkityksellisiä oppimiskokemuksia taloustaitojen parissa	0.79	0.62
Ominaisarvo	4.50	
Selitysaste %	56.26	
Kokonaisselitysaste %	56.26	

5.4.5. Pääkomponenttianalyysi ystävien merkitystä mittaaville väittämille

Ystävien merkitystä taloustaitojen oppimiseen mitattiin viidellä Likert-asteikollisella väittämällä, joille tehtiin pääkomponenttianalyysi. Kaikki muuttujat olivat normaalisti jakautuneita vinous- ja huipukkuuslukujen perusteella ja ne korreloivat tarpeeksi vahvasti keskenään ($r > 0.3$). Tämän jälkeen Barlettin testin tulos ($p < 0.001$) ja korkea KMO-arvo (0.70) osoittivat aineiston soveltuvuuden pääkomponenttianalyysiin.

Pääkomponenttianalyysin avulla saatiin yksi pääkomponentti, joka selittää ystävien merkitystä taloustaitojen oppimiseen. Kaikkien muuttujien kommunaliteetit olivat yli 0.5 ja pääkomponenttiratkaisun kokonaisselitysaste oli 56 prosenttia, joka oli riittävä. Taulukossa 12 on esitetty pääkomponenttianalyysin tulokset.

Taulukko 12. Ystävien merkitystä taloustaitojen oppimiselle selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

	Pääkomponentti: Ystävät	Kommunaliteetit
Keskustelemme ystäväni kanssa usein raha-asioista	0.75	0.57
Jaan ystäväni kanssa ideoita ja ajatuksia rahankäytöstä ja taloudenhallinnasta	0.79	0.62
Saan tarvittaessa apua ystäväiltäni raha-asioissa	0.72	0.52
Kuuntelen ystäväni suosituksia raha-asioihin liittyen	0.79	0.63
Haluan jakaa samanlaisen elämäntyylin ystäväni kanssa	0.76	0.59
Ominaisarvo	2.55	
Selitysaste %	51.15	
Kokonaisselitysaste %	51.15	

5.4.6 Summamuuttujien muodostus

Tässä alaluvussa käydään läpi kaikki summamuuttujat, joita käytettiin tässä tutkimuksessa. Summamuuttujien tarkoituksena oli tiivistää tietoa ja muuttujien määrää analyysien sujuvoittamiseksi. Taloudellista tietoa ja käyttäytymistä haluttiin mitata kokonaisuutena, minkä takia päädyttiin muodostamaan summamuuttujat. Pääkomponenttianalyysiä testattiin muuttujille, mutta niistä muodostui useampi pääkomponentti. Aineistonkeruuta pohdittaessa kysymyspatteristot suunniteltiin siten, että niitä mitattaisiin kokonaisuutena analyysivaiheessa. Siksi niitä ei ollut tarkoituksenmukaista jakaa eri kokonaisuuksiksi pääkomponenttianalyysin avulla. Tutkimuksen tavoitteiden kannalta summamuuttujien muodostaminen oli parempi vaihtoehto.

Sekä taloudellista tietoa että käyttäytymistä mittaaville kysymyspatteristoille tehtiin kuitenkin ensin pääkomponenttianalyysit, jotta saatiin selville, kuinka monta pääkomponenttia analyysillä muodostuisi. Taloudellinen tieto jakautui kahteen pääkomponenttiin ja käyttäytyminen kolmeen. Taloudellista tietoa koskevan pääkomponenttianalyysin tulokset ovat alla olevassa taulukossa 13. Ennen testin toteuttamista tarkasteltiin muuttujien normaalijakaumia sekä korrelaatioita. Barlettin testin tulos oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0.001$) ja KMO-arvo oli 0.90

Taulukko 13. Taloudellista tietoa selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

Koen tarvitsevani enemmän tietoa...	Pääkomponentti 1	Pääkomponentti 2	Kommunaliteetit
Korkojen vaikutuksesta henkilökohtaiseen talouteeni	0.77		0.69
Sijoittamisesta osakkeisiin tai rahastoihin	0.77		0.61
Lainasta (muu kuin opintolaina)	0.75		0.60
Mahdollisista talouspalveluista	0.70	0.33	0.60
Säästämiseen liittyvistä vaihtoehdoista	0.66	0.31	0.54
Opintolainasta	0.65		0.46
Inflaation vaikutuksesta elämäni	0.59	0.48	0.59
Kestävästä ja vastuullisesta kuluttamisesta		0.81	0.66
Verotuksesta		0.71	0.56
Vakuutuksista	0.37	0.64	0.55
Sosiaalietuuksista	0.35	0.61	0.50
Ominaisarvo	5.30	1.09	
Selitysaste %	48.23	9.95	
Kokonaisselitysaste %	58.19		

Taloudellista käyttäytymistä koskevan pääkomponenttianalyysin tulokset ovat tarkasteltavissa taulukossa 13. Ennen analyysin toteuttamista pääkomponenttianalyysin osalta käytiin läpi kaikki samat vaiheet kuin edellisissä pääkomponenttianalyysissä. Barlettin testin tulos oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0.001$) ja KMO-arvo oli 0.75.

Taulukko 13. Taloudellista käyttäytymistä selittävän pääkomponenttianalyysin tulokset.

	Pääkomponentti 1	Pääkomponentti 2	Pääkomponentti 3	Kommunaliteetit
Rahani ovat riittäneet elämiseen	0.80			0.70
Minulla ei ole ollut maksuvaikeuksia	0.79			0.69
En ole joutunut taloudelliseen ahdinkoon	0.71		0.32	0.61
Olen sijoittanut		0.77		0.66
Minulla on taloudellisia tavoitteita		0.69		0.53
Säästän rahaa suunnitelmallisesti		0.67	0.32	0.62
Budjetoin rahankäyttöä		0.32	0.78	0.73
Käytän rahaa harkitusti	0.35		0.75	0.52
Ominaisarvo	2.96	1.21	1.09	
Selitysaste %	36.99	15.22	13.67	
Kokonaisselitysaste %	65.90			

Pääkomponenttien sijaan muodostettiin siis summamuuttujat. Taloudellista tietoa mittaava summamuuttuja muodostettiin 11 väittämästä, joita oli mitattu Likert-asteikolla. Muuttujien yhdenmukaisuutta tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimilla ja Cronbachin alfa -kertoimen perusteella. Cronbachin alfa -kerroin mittaa Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 87) mukaan sitä, kuinka yhdenmukaisia muuttujat ovat keskenään sekä mittarin reliabiliteettia. Mitä lähempänä arvo on yhtä, sitä yhdenmukaisempia muuttajat ovat keskenään (Tähtinen ym., 2020, s. 87). Tämän summamuuttujan kohdalla Cronbachin alfa -kerroin oli 0.89, joten muuttujien yhdenmukaisuus oli korkea. Summamuuttujan muodostamisen jälkeen tarkasteltiin vielä Pearsonin korrelaatiokertoimia yksittäisten muuttujien ja summamuuttujan välillä. Näiden tarkastelujen perusteella summamuuttuja vaikutti yhtenäiseltä kokonaisuudelta, sillä

yksittäiset muuttajat korreloivat melko vahvasti summamuuttujan kanssa. Taulukkoon 14 on esitetty kaikkien muuttujien korrelaatiot summamuuttujaan, keskiarvot sekä keskihajonnat.

Taulukko 14. Taloudellista tietoa selittävä summamuuttuja.

Koen tarvitsevani enemmän tietoa...	Korrelaatio summamuuttujaan	Keskiarvo	Keskihajonta
Lainasta (muu kuin opintolaina)	0.70	3.60	1.24
Opintolainasta	0.64	2.71	1.25
Korkojen vaikutuksesta henkilökohtaiseen elämään	0.79	3.53	1.32
Sijoittamisesta osakkeisiin tai rahastoihin	0.69	3.97	1.32
Inflaation vaikutuksesta elämään	0.76	2.97	1.33
Säästämiseen liittyvistä vaihtoehtoista	0.71	3.11	1.35
Mahdollisista talouspalveluista (esim. pankkien tai muiden asiantuntijoiden neuvonta)	0.75	3.29	1.21
Kestävästä ja vastuullisesta kuluttamisesta	0.55	2.64	1.27
Verotuksesta	0.63	3.60	1.22
Vakuutuksista	0.68	3.42	1.24
Sosiaalietuuksista	0.65	3.01	1.25
Cronbachin alfa	0.89		

Taloudellista käyttäytymistä mittaava summamuuttuja koostui 11 Likert-asteikollisesta väittämästä. Korrelaatioiden tarkastelussa käytettiin Spearmanin järjestyskorrelaatioita, sillä kaikki muuttajat eivät olleet normaalisti jakautuneita. Tarkastelun avulla huomattiin, että väittämä ”Käytän taloudenhallinnan apuna jotakin sovellusta” ei korreloinut positiivisesti kaikkien muuttujien kanssa, joten se jätettiin pois summamuuttujasta. Summamuuttujan Cronbachin alfa -kerroin oli 0.77, joka kuvastaa melko korkeaa yhdenmukaisuutta. Kun vielä tarkastettiin summamuuttujan ja yksittäisten muuttujien korrelaatiot, summamuuttuja vaikutti yhdenmukaiselta. Taulukossa 15 on muuttujien korrelaatiot summamuuttujaan, keskiarvot ja keskihajonnat.

Taulukko 15. Taloudellista käyttäytymistä selittävä summamuuttuja.

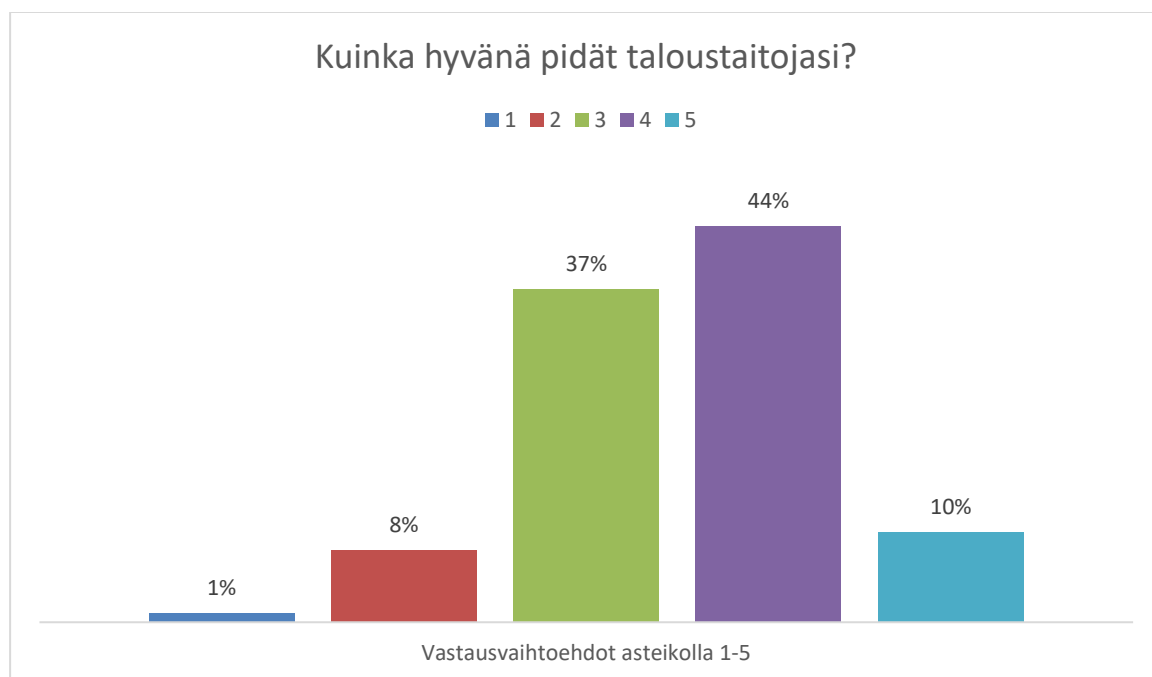
	Korrelaatio summamuuttujaan	Keskiarvo	Keskihajonta
Budjetoin rahankäyttöäni	0.51	3.39	1.25
Maksan laskut ajallaan	0.39	4.69	0.76
Käytän rahaa harkitusti	0.51	3.95	1.09
Teen hinta- ja tuotevertailua ennen ostopäätöstä	0.36	4.43	0.74
Rahani ovat riittäneet elämiseen	0.63	4.21	1.17
Pystyn huolehtimaan taloudestani itsenäisesti	0.55	4.47	0.90
Minulla on taloudellisia tavoitteita	0.52	3.94	1.20
Minulla ei ole ollut maksuvaikeuksia	0.61	4.22	1.24
Olen sijoittanut (esim. rahastoihin, osakkeisiin, asuntoihin)	0.61	3.02	1.87
Säästän rahaa suunnitelmallisesti	0.73	3.21	1.41
En ole joutunut taloudelliseen ahdinkoon huolettoman rahankäytön takia	0.55	4.22	1.27
Cronbachin alfa	0.77		

6. Tulokset

6.1 Millaisia yliopisto-opiskelijoiden taloustaidot ovat?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla oltiin kiinnostuneita siitä, minkälaiseksi opiskelijat arvioivat omat taloustaitonsa. Tutkimuskysymyksellä tarkasteltiin opiskelijoiden kokonaisarviota omista taloustaidoistaan sekä taloudellisen tiedon tarvetta, käyttäytymistä ja asenteita erikseen.

Ensin tarkasteltiin, kuinka hyväksi opiskelijat itse arvioivat omat taloustaitonsa. Arviointi sijoittui välille 1–5, jossa 1 tarkoitti heikkoa osaamista, 3 keskivertoa ja 5 vahvaa osaamista. Taloustaitojen arviointiin perustuvan muuttujan keskiarvo oli 3,55, mediaani oli 4 ja keskihajonta 0,798. Kuviossa 1 on esitetty, miten vastaukset olivat jakautuneet eri vaihtoehtojen välillä.

Kuvio 1. Opiskelijoiden arvio omista taloustaidoistaan.

44 prosenttia oli vastannut taloustaitojensa olevan melko hyvät ja 37 prosenttia oli vastannut taitonsa keskiverroksi. Muut vaihtoehdot eivät saaneet niin paljon kannatusta. Tuloksista voidaan päätellä, että opiskelijat arvioivat taloustaitonsa kohtalaisen hyväksi, mutta niissä olisi edelleen kehitettävää, sillä harva arvioi taitojansa erittäin hyväksi. Myös hyvin pieni osa arvioi taitonsa heikoiksi.

6.1.1 Taloudellinen tieto

Seuraavaksi haluttiin selvittää, mistä taloutta koskevista aiheista opiskelijat kokevat tarvitsevansa lisätietoa. Tätä varten tarkasteltiin kysymyspatteristoa, joka mittasi koettua tiedon tarvetta. Väittämällä mitattiin opiskelijoiden koettua tietotasoa ja vahva samanmielisyys väittämien kanssa tarkoitti heikkoa tietotasoa. Taulukossa 16 on esitetty kaikki vastausten prosenttijakaumat eri väittämien kohdalla.

Taulukko 16. Taloudellisen tiedon tarvetta mittaavat väittämät.

Koen tarvitsevani enemmän tietoa...	Täysin eri mieltä %	Hieman eri mieltä %	Ei samaa eikä eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %	Keskiarvo
Lainasta (muu kuin opintolaina)	8,9	15,6	5,2	47,0	23,3	3,6
Opintolainasta	19,3	32,0	13,8	27,9	7,1	2,7
Korkojen vaikutuksista henkilökohtaiseen talouteeni	11,1	15,6	7,4	40,4	25,6	3,5
Sijoittamisesta osakkeisiin tai rahastoihin	8,9	10,0	4,5	27,5	49,1	3,9
Inflaation vaikutuksesta elämääni	16,6	26,9	12,1	30,6	13,7	2,9
Säästämiseen liittyvistä vaihtoehtoista	15,1	23,9	12,1	32,0	16,9	3,1
Mahdollisista talouspalveluista (esim. pankkien tai muiden asiantuntijoiden neuvonta)	9,7	20,4	14,1	42,0	13,8	3,2
Kestävästä ja vastuullisesta kuluttamisesta	19,9	35,8	12,9	22,5	8,9	2,6
Verotuksesta	7,5	15,7	10,8	40,7	25,4	3,6

Vakuutuksista	9,7	16,1	15,4	39,7	19,1	3,4
Sosiaalietuuksista	12,3	29,0	15,6	30,9	12,3	3,0

Enemmistö opiskelijoista kokee tarvitsevansa enemmän taloudellista tietoa. Kestävä ja vastuullinen kuluttaminen, inflaation vaikutus elämään sekä opintolaina ovat opiskelijoille kaikista tutuimpia aiheita, joista he kokevat tarvitsevansa vähiten lisätietoa. Sen sijaan opiskelijat kokevat tarvitsevansa eniten lisätietoa lainasta (muusta kuin opintolainasta), sijoittamisesta, korkojen vaikutuksista henkilökohtaiseen talouteen sekä verotuksesta.

Viimeisenä tarkasteltiin vielä taloudellista tietoa mittaavaa summamuuttujaa.

Summamuuttujan keskiarvo oli 3,24 ja keskihajonta 0,88, joka osoittaa opiskelijoiden taloudellisen tiedon tason olevan heidän oman arvionsa mukaan keskivertotasolla (vaihteluväli 1–5).

6.1.2 Taloudellinen käyttäytyminen

Opiskelijoiden käyttäytymistä mitattiin 11 väittämstä koostuvalla kysymyspatteristolla.

Väittämässä vahva samanmielisyys tarkoittaa vastuullista, suunnitelmallista ja tulevaisuusorientoitunutta käyttäytymistä. Käyttäytymistä tarkasteltiin eri vastausvaihtoehtojen prosentiosuuksien ja väittämien keskiarvojen perusteella. Alla olevassa taulukossa 17 on esitetty kaikki väittämät ja niiden vastausjakaumat.

Taulukko 17. Taloudellista käyttäytymistä mittaavat väittämät.

Mieti viimeistä 12 kk ja vastaa seuraaviin väittämiin:	Täysin eri mieltä %	Hieman eri mieltä %	Ei samaa eikä eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %	Keskiarvo
Maksan laskut ajallaan	0,7	4,4	0,7	13,2	81,0	4,6
Budjetoin rahankäyttöäni	5,9	28,0	7,7	37,6	20,7	3,3
Käytän rahaa harkitusti	4,0	10,6	5,5	45,1	34,8	3,9
Teen tuote- ja hintavertailua	0	4,0	3,3	38,1	54,6	4,4

Rahani ovat riittäneet elämiseen	5,1	8,1	4,8	24,3	57,7	4,2
Käytän taloudenhallinnan apuna jotakin sovellusta	57,4	20,2	5,5	10,7	6,3	1,8
Pystyn huolehtimaan taloudestani itsenäisesti	1,5	4,8	5,1	21,7	66,9	4,4
Minulla on taloudellisia tavoitteita	6,3	9,2	10,0	32,8	41,7	3,9
Minulla ei ole ollut maksuvaikeuksia	4,4	12,8	3,7	13,9	65,2	4,2
Olen sijoittanut (esim. rahastoihin, osakkeisiin, asuntoihin)	42,9	4,4	2,2	8,8	41,8	3,0
Säästän rahaa suunnitelmallisesti	15,1	22,1	13,2	25,4	24,3	3,2
En ole joutunut taloudelliseen ahdinkoon huolettoman rahankäytön takia	5,5	12,1	2,6	13,9	65,9	4,2

Tulosten perusteella opiskelijat ovat vastanneet samanmielisesti useisiin väittämiin. Kuitenkin kolme väittämää on jakanut eniten mielipiteitä. Eri mieltä väittämästä ”Säästän suunnitelmallisesti” oli 37 prosenttia ja samaa mieltä 49,5 prosenttia. Sen sijaan eri mieltä väittämästä ”Budjetoin rahankäyttöäni” oli 33,7 prosenttia ja samaa mieltä 57,9 prosenttia. Selkeimmin mielipiteitä on kuitenkin jakanut väittäjä ”Olen sijoittanut”, jossa eri mieltä oli 47,3 prosenttia ja samaa mieltä 50,6 prosenttia. Vastaajajoukko on siis jakautunut kahtia sijoittamisen suhteen, jossa puolet sijoittaa ja puolet ei.

Muuten kaikkien väittämien keskiarvot ovat vähintään yli kolmen, paitsi väittämän ”Käytän taloudenhallinnan apuna jotakin sovellusta”, josta 77,3 prosenttia oli melko tai täysin eri mieltä. Opiskelijat eivät siis käytä juurikaan sovelluksia, joista olisi apua oman talouden hallintaan. Muista väittämistä opiskelijat olivat melko samaa mieltä. Taloudellista käyttäytymistä mittaavan summamuuttujan keskiarvo oli 3,98 ja mediaani 4,09, minkä perusteella voidaan päätellä, että opiskelijoiden taloudellinen käyttäytyminen on melko vastuullista.

6.1.3 Taloudelliset asenteet

Viimeisenä tarkasteltiin vielä opiskelijoiden taloudellisia asenteita erilaisten väittämien avulla. Väittämät mittasivat opiskelijoiden säästeliäitä, vastuullisia ja kestäväää kuluttamista arvostavia asenteita Likert-asteikon avulla. Vahva samanmielisyys väittämien kanssa tarkoitti säästeliäitä, vastuullisia ja kestäviä asenteita. Taulukossa 18 on esitetty prosenttijakaumat kaikkien vastausvaihtoehtojen kohdalla.

Taulukko 18. Taloudellisia asenteita mittaavat väittämät.

	Täysin eri mieltä %	Hieman eri mieltä %	Ei samaa eikä eri mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Täysin samaa mieltä %	Keskiarvo
Pidän rahan säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista	0,7	11,4	16,2	38,7	32,8	3,9
Kestävä ja vastuullinen kuluttaminen on minulle tärkeää	2,2	4,4	9,9	35,1	48,3	4,2
Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää	8,8	44,1	16,5	23,2	7,4	2,7

Kun tarkastellaan opiskelijoiden asenteita taulukon 18 perusteella, opiskelijat pitävät säästämistä melko tärkeänä. Suurin osa vastaajista oli samaa mieltä sen kanssa, että rahan säästäminen on kuluttamista tärkeämpää. Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on myös tärkeää suurimmalle osalle vastaajista. Kuitenkin ristiriitaista on, että 52,9 prosenttia vastasi, että rahalla saatava tavara on heille ainakin jossakin määrin tärkeää.

6.2 Miten erilaiset tietolähteet ovat yhteydessä yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoihin?

6.2.1. Taloudellista tietoa selittävät tietolähteet

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla oltiin kiinnostuneita siitä, mistä eri tietolähteistä taloustaitoja on opittu. Tutkimuskysymykseen vastattiin tarkastelemalla tietoisien ja tiedostamattoman talouskasvatuksen, koulun talouskasvatuksen, ystävien, digitaalisen

oppimisen, harrastuneisuuden ja nykyisten opintojen yhteyttä taloudellisen tiedon tarpeeseen, käyttäytymiseen sekä erilaisiin asenteisiin.

Ensimmäisenä selvitettiin, ovatko tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus ja nykyiset opinnot yhteydessä taloudellisen tiedon tarpeeseen. Lineaarinen regressioanalyysi osoitti, että selittävät muuttujat yhdessä ennustivat tilastollisesti merkitsevästi opiskelijoiden arviota omasta taloudellisesta tietämyksestä $F(7; 174) = 3.408$, $p = 0.002$. Regressiomallin korjattu selitysaste oli 8 prosenttia ($R^2 = 0.12$, korjattu selitysaste 0.08).

Yksittäisistä muuttujista harrastuneisuus selitti tilastollisesti merkitsevästi selitettävän muuttujan vaihtelua ($B = -0.16$, $p < 0.001$). Taloudellista tietoa mittaavan summamuuttujan kohdalla alhaiset pisteet tarkoittivat hyvää taloudellista tietämystä, joten regressiokertoimen perusteella voidaan todeta, että talouteen liittyvien harrastusten lisääntyessä myös taloudellinen tieto lisääntyy. Taulukossa 19 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 19. Taloudellista tietoa selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	3.25	0.07		43.11	<0.001
Perheen tietoinen talouskasvatus	0.02	0.06	0.02	0.35	0.72
Perheen tiedostamaton talouskasvatus	-0.05	0.06	-0.05	-0.77	0.43
Koulun talouskasvatus	0.03	0.07	0.04	0.52	0.60
Ystävät	0.10	0.07	0.11	1.37	0.17
Digitaalinen oppiminen	0.03	0.06	0.04	0.53	0.59
Harrastukset	-0.26	0.06	-0.30	-4.07	<0.001
Nykyiset opinnot (0 = ei koe oppineensa taloustaitoja)	-0.16	0.14	-0.08	-1.09	0.27
R²	0.12				
Korjattu R²	0.08				
F-testi	3.40; p = 0.002				

Mallin perusteella voidaan todeta, että selittävät muuttujat ennustavat jossakin määrin taloudellisen tiedon tasoa. Kuitenkin harrastuneisuus oli ainoa yksittäinen muuttuja, joka oli tilastollisesti merkitsevä.

6.2.2. Taloudellista käyttäytymistä selittävät tietolähteet

Seuraavaksi selvitettiin, miten tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus ja nykyiset opinnot ovat yhteydessä taloudelliseen käyttäytymiseen. Lineaarinen regressiomalli osoitti, että selittävät muuttujat yhdessä selittävät tilastollisesti merkitsevästi opiskelijoiden arviota omasta taloudellisesta käyttäytymisestä $F(7; 183) = 7.986, p < 0.001$. Mallin korjattu selitysaste oli 20 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta ($R^2 = 0.23$, korjattu selitysaste 0.20), joka on korkeampi kuin taloudellisen tiedon kohdalla. Taulukossa 20 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 20. Taloudellista käyttäytymistä selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	3.96	0.05		73.73	<0.001
Koulun talouskasvatus	0.002	0.04	0.003	0.03	0.97
Ystävät	-0.05	0.05	-0.08	-1.08	0.27
Perheen tietoinen talouskasvatus	0.12	0.04	0.17	2.63	0.009
Perheen tiedostamaton talouskasvatus	0.20	0.04	0.30	4.52	<0.001
Digitaalinen oppiminen	0.10	0.04	0.14	2.07	0.04
Harrastukset	0.17	0.04	0.26	3.78	<0.001
Nykyiset opinnot (0 = ei koe oppineensa taloustaitoja)	0.16	0.10	0.11	1.58	0.11
R²	0.23				
Korjattu R²	0.20				
F-testi	7.98; p <0.001				

Selittävästä muuttujista perheen tietoinen talouskasvatus ($B = 0.12$, $p = 0.01$), perheen tiedostamaton talouskasvatus ($B = 0.20$, $p < 0.001$), digitaalinen oppiminen ($B = 0.09$, $p = 0.04$) ja harrastukset ($B = 0.17$, $p < 0.001$) olivat tilastollisesti merkitseviä. Perheen tietoisien talouskasvatusten aktiivisuus sekä tiedostamattoman talouskasvatuksen vastuullisuus ennustavat siis vastuullista taloudellista käyttäytymistä aikuisuudessa. Myös omalla aktiivisuudella on merkitystä, koska tulokset osoittavat, että digitaalinen oppiminen ja talouteen liittyvät harrastukset lisäävät vastuullista käyttäytymistä. Sen sijaan koulun talouskasvatuksella, ystävillä tai nykyisillä opinnoilla ei tässä aineistossa ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä käyttäytymiseen.

6.2.3. Taloudellisia asenteita selittävät tietolähteet

Seuraavaksi tarkasteltiin vielä ovatko tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, koulun talouskasvatus, ystävät, digitaalinen oppiminen, harrastuneisuus ja nykyiset opinnot yhteydessä taloudellisiin asenteisiin. Asenteita tutkittiin kolmella regressiomallilla, jotka selittivät opiskelijoiden säästeliäitä, kestäväää ja vastuullista kuluttamista arvostavia sekä materialistisia asenteita.

Opiskelijoiden säästeliäitä asenteita mitattiin väittämällä ”Pidän säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista”. Säästeliästä asennetta selittävä lineaarinen regressiomalli ei ollut tilastollisesti merkitsevä $F(7;184) = 1.763$, $p = 0.09$. Mallin korjattu selitysaste oli vain 2 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta ($R^2 = 0.06$, korjattu selitysaste 0.02). Selittävät muuttujat eivät siis ennustaneet riippuvaa muuttujaa paremmin kuin sattuma. Taulukossa 21 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 21. Säästeliästä asennetta selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	3.90	0.89		43.88	<0.001
Koulun talouskasvatus	-0.09	0.08	-0.08	-1.13	0.26
Ystävät	-0.10	0.08	-0.10	-1.26	0.20
Perheen tietoinen talouskasvatus	0.20	0.07	0.19	2.59	0.01
Perheen tiedostamaton talouskasvatus	0.07	0.07	0.69	0.93	0.35
Digitaalinen oppiminen	0.12	0.08	0.11	1.49	0.13
Harrastukset	0.08	0.07	0.08	1.09	0.27
Nykyiset opinnot (0 = ei koe oppineensa taloustaitoja)	0.16	0.17	0.07	0.96	0.33
R²	0.06				
Korjattu R²	0.02				
F-testi	1.76; p = 0.09				

Opiskelijoiden kestävää ja vastuullista kuluttamista arvostavia asenteita mitattiin väittämällä ”Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on minulle tärkeää”. Vastuullista ja kestävää kuluttamista arvostavaa asennetta selittävä lineaarinen regressiomalli ei ollut myöskään tilastollisesti merkitsevä $F(7;184) = 1.678$, $p = 0.11$. Mallin korjattu selitysaste oli jälleen vain 2 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta ($R^2 = 0.06$, korjattu selitysaste 0.02). Taulukossa 22 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 22. Vastuullista ja kestävästä kuluttamisesta arvostavaa asennetta selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	4.35	0.07		56.20	<0.001
Koulun talouskasvatus	0.11	0.07	0.12	1.58	0.11
Ystävät	-0.07	0.07	-0.08	-0.97	0.33
Perheen tietoinen talouskasvatus	0.26	0.06	0.02	0.39	0.69
Perheen tiedostamaton talouskasvatus	0.09	0.06	0.10	1.38	0.16
Digitaalinen oppiminen	0.05	0.06	0.05	0.74	0.46
Harrastukset	-0.10	0.06	-0.12	-1.55	0.12
Nykyiset opinnot (0 = ei koe oppineensa taloustaitoja)	-0.25	0.15	-0.13	-1.71	0.08
R²	0.06				
Korjattu R²	0.02				
F-testi	1.67; p = 0.11				

Materialistisia asenteita mitattiin väittämällä ”Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää”, jolloin matalat arvot kuvaavat voimakasta materialistisuutta. Materialistista asennetta selittävä lineaarinen regressiomalli oli tilastollisesti merkitsevä $F(7;185) = 2.265$, $p = 0.03$. Mallin korjattu selitysaste oli kuitenkin vain 4 prosenttia selitettävän muuttujan vaihtelusta, joka ei ole kovin korkea ($R^2 = 0.07$, korjattu selitysaste 0.04).

Selittävästä muuttujista perheen tiedostamaton talouskasvatus oli tilastollisesti merkitsevä ($B = 0.20$, $p = 0.01$). Se tarkoittaa, että vanhempien esimerkillä ja kodin taloudellisella ilmapiirillä on yhteys materialistisen asenteen voimakkuuteen. Tiedostamattoman talouskasvatuksen ollessa vastuullista eli vanhempien ollessa omalla esimerkillään harkitsevia rahankäyttäjiä ja hyviä roolimalleja lapsilleen sekä taloudellisen ilmapiirin ollessa hyvä, opiskelijoiden materialistiset asenteet ovat heikompia. Sen sijaan vanhempien ollessa

huolimattomia rahankäyttäjiä ja taloudellisen ilmapiirin ollessa stressaava, lapset ovat todennäköisesti aikuisuudessa materialistisempia. Taulukossa 23 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 23. Materialistista asennetta selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	2.73	0.09		29.07	<0.001
Koulutus	0.07	0.08	0.06	0.88	0.38
Ystävät	0.02	0.09	0.02	0.31	0.75
Perheen tietoinen talouskasvatus	-0.02	0.08	-0.01	-0.24	0.80
Perheen tiedostamaton talouskasvatus	0.20	0.08	0.18	2.49	0.01
Digitaalinen oppiminen	-0.11	0.08	-0.10	-1.30	0.19
Harrastukset	0.10	0.08	0.10	1.32	0.18
Nykyiset opinnot (0 = ei koe oppineensa taloustaitoja)	0.07	0.18	0.03	0.42	0.67
R²	0.07				
Korjattu R²	0.04				
F-testi	2.26; p = 0.03				

6.3 Miten yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen tausta on yhteydessä taloustaitoihin?

6.3.1. Kulttuurisen pääoman yhteys taloustaitoihin

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla oltiin kiinnostuneita siitä, miten sosiaalinen tausta on yhteydessä taloustaitoihin. Bourdieun (1984; 1986) kenttäteorian perusteella muodostettiin kolme lineaarista regressioanalyysiä, jotka selittävät kulttuurisen, taloudellisen ja sosiaalisen pääoman yhteyttä opiskelijoiden arvioon omista taloustaidoista.

Ensin tarkasteltiin kulttuurisen pääoman yhteyttä taloustaitojen arvioon. Mallissa kulttuurista pääomaa edustivat äidin ja isän koulutustausta sekä tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus, joiden yhteyttä tarkasteltiin opiskelijoiden arvioon omista taloustaidoista. Arvio taloustaidoista tehtiin asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoitti heikkoa osaamista ja 5 vahvaa osaamista.

Lineaarinen regressiomalli osoitti, että selittävät muuttujat yhdessä selittävät tilastollisesti merkitsevästi opiskelijoiden arviota omista taloustaidoista $F(4; 234) = 3.577, p = 0.007$. Mallin korjattu selitysaste oli kuitenkin 4 prosenttia eli melko heikko ($R^2 = 0.05$, korjattu selitysaste 0.04). Malli selittää siis pienen osan taloustaitojen itsearviointin vaihtelusta. Selittävistä muuttujista äidin koulutustaso ($B = 0.26, p = 0.01$) ja perheen tietoinen talouskasvatus ($B = 0.10, p = 0.04$) olivat tilastollisesti merkitseviä. Taulukossa 24 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 24. Kulttuurisen pääoman yhteyttä taloustaitoihin selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	3.34	0.20		16.27	<0.001
Äidin koulutustaso (0 = matala koulutustaso)	0.26	0.11	0.16	2.37	0.01
Isän koulutustaso (0 = matala koulutustaso)	-0.10	0.10	-0.06	-0.95	0.34
Perheen tietoinen talouskasvatus	0.10	0.05	0.13	2.01	0.04
Perheen tiedostamaton talouskasvatus	0.08	0.05	0.10	1.65	0.09
R²	0.05				
Korjattu R²	0.04				
F-testi	7,31; p = 0.007				

Tulosten perusteella äidin korkeakoulutus siis ennustaa taloustaitojen itsearvion kasvua. Myös perheen tietoisesta talouskasvatuksesta on aktiivista, taloustaitojen itsearvio kasvaa.

Kulttuurisella pääomalla on siis yhteys taloustaitoihin.

6.3.2. Taloudellisen pääoman yhteys taloustaitoihin

Seuraavaksi tarkasteltiin, miten opiskelijoiden taloudellinen pääoma on yhteydessä arvioon taloustaidoista. Taloudellista pääomaa edustivat työnteko opintojen ohella, opintolainan määrä, ottaako luottoa, perheen rahatilannetta mittaava väittämä, perheen taloudellista tukea mittaava väittämä sekä opiskelijoiden rahan riittävyttä mittaava pääkomponentti. Selitettävä muuttuja oli sama kuin kulttuurisen pääoman yhteyttä selittävissä regressiomallissa eli opiskelijoiden arvio omista taloustaidoistaan. Malli oli tilastollisesti merkitsevä $F(6;159) = 9.707$, $p < 0.001$. Mallin korjattu selitysaste oli 24 prosenttia, joka on jo huomattavasti korkeampi kuin kulttuurisen pääoman kohdalla ($R^2 = 0.26$, korjattu selitysaste 0.24).

Yksittäisistä muuttujista työnteko opintojen ohella ($B = 0.24$, $p = 0.03$) ja rahan riittävyys ($B = 0.36$, $p < 0.001$) olivat tilastollisesti merkitseviä. Opiskelijan käydessä töissä hän arvioi talousosaamisen todennäköisesti paremmaksi kuin ne opiskelijat, jotka eivät käy töissä. Opiskelijoiden itsearvio talousosaamisesta myös paranee, kun hän kokee, että hänellä on riittävästi rahaa. Taulukossa 25 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 25. Taloudellisen pääoman yhteyttä taloustaitoihin selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	3.69	0.18		20.42	<0.001
Työnteko opintojen ohella (0 = Ei tee töitä)	0.24	0.11	0.14	2.12	0.03
On opintolainan määrä (0 = yli 20 000 euroa)	-0.15	0.11	-0.09	-1.36	0.17
Perheelläni ei ole ollut rahahuolia	-0.05	0.03	-0.09	-1.28	0.19
Ottaako luottoa (0 = joskus tai ei ollenkaan)	-0.03	0.29	-0.008	-0.11	0.90
Perheeni tukee minua taloudellisesti	-0.01	0.04	-0.03	-0.44	0.65
Rahan riittävyys	0.36	0.05	0.48	6.72	<0.001
R²	0.26				
Korjattu R²	0.24				
F-testi	9.70; $p < 0.001$				

Mallin perusteella perheen taloudellisella tilanteella, opintolainan määrällä, luoton ottamisella ja perheen tarjoamalla taloudellisella tuella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä taloustaitojen arvioon. Sen sijaan työnteko opintojen ohella ja kokemus rahan riittävydestä olivat tilastollisesti merkitseviä.

6.3.3. Sosiaalisen pääoman yhteys taloustaitoihin

Seuraavaksi tutkittiin, onko sosiaalisella pääomalla yhteyttä opiskelijoiden taloustaitojen arvioon. Selitettävä muuttuja oli edelleen opiskelijoiden arvio omista taloustaidoista asteikolla 1–5 ja sosiaalista pääomaa edustivat ystäviltä, vanhemmilta, opettajilta sekä muilta perheenjäseniltä saatu tuki raha-asioissa ja taloustaitojen oppimisessa. Lineaarinen regressioanalyysi osoitti, että malli ei ollut tilastollisesti merkitsevä $F(4;231) = 2.302$, $p = 0.059$. P-arvo jää hyvin lähelle merkitsevyystason rajaa ($p < 0.05$), mutta mallin korjattu selitysaste oli vain 2 prosenttia ($R^2 = 0.03$, korjattu selitysaste 0.02). Mallin perusteella ei siis voida ennustaa sosiaalisen pääoman yhteyttä taloustaitojen arvioon. Taulukossa 26 on esitetty regressioanalyysin tulokset.

Taulukko 26. Sosiaalisen pääoman yhteyttä taloustaitoihin selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset.

	B	SE	β	t	p
Vakio	3.11	0.18		17.30	<0.001
Saan tarvittaessa apua ystäviltäni raha-asioissa	0.05	0.04	0.10	1.49	0.13
Minulla on vanhempien lisäksi muita perheenjäseniä, jotka ovat opettaneet minulle taloustaitoja	0.05	0.04	0.08	1.29	0.19
Olen saanut opettajiltani apua taloustaitojen oppimiseen	-0.10	0.05	-0.13	-1.96	0.05
Vanhempien taloudellinen tuki	-0.09	0.31	-0.02	-0.29	0.76
R²	0.03				
Korjattu R²	0.02				
F-testi	2.30; p = 0.059				

6.4 Onko sukupuolten välillä eroa talouskasvatuksessa, vanhemmilta saadussa taloudellisessa tuessa tai taloustaidoissa?

Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testin avulla. Ensin haluttiin selvittää, onko sukupuolten välillä eroa talouskasvatuksessa. Tutkittavina muuttujina olivat kaikki perheen talouskasvatusta mittaavat pääkomponentit eli tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus sekä vanhemmilta saatu taloudellinen tuki.

Ensin tarkasteltiin varianssien yhtäsuuruutta Levenen testin avulla. Tietoisien talouskasvatuksen kohdalla varianssit eivät olleet yhtä suuria ($F = 6.04$; $p = 0.01$), eikä ryhmien välillä havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa, $t(53.84) = 1.921$, $p = 0.06$. Tiedostamattoman talouskasvatuksen ($F = 1.23$, $p = 0.26$) ja perheeltä saadun tuen ($F = 0.642$, $p = 0.42$) kohdalla ryhmien varianssit olivat homogeeniset Levenen testin perusteella. Tilastollisesti merkitsevää eroa ei havaittu myöskään tiedostamattoman talouskasvatuksen ($t(237) = -1.709$, $p = 0.08$) tai vanhemmilta saadun taloudellisen tuen ($t(237) = 0.555$, $p = 0.58$) kohdalla. Taulukossa 27 on esitetty t-testien tulokset.

Taulukko 117. Sukupuolten väliset erot perheeltä saadussa talouskasvatuksessa (riippumattomien otosten t-testi).

	N		Ka.		Kh.		t	df	p	d
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet				
Tietoinen talouskasvatus	197	42	0.05	-0.30	0.94	1.13	1.921	53.84	.06	0.36
Tiedostamaton talouskasvatus	197	42	-0.03	0.251	0.98	0.96	-1.709	237	.08	-0.29
Vanhemmilta saatu taloudellinen tuki	197	42	-0.002	-0.098	1.01	1.03	0.555	237	.58	0.09

Tulosten perusteella sukupuolten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja perheeltä saadun tietoisien ($p = 0.06$) ja tiedostamattoman talouskasvatuksen ($p = 0.08$) suhteen eikä vanhemmilta saadussa tuessa ($p = 0.58$).

Seuraavaksi tarkasteltiin, onko sukupuolten välillä eroa taloudellisen tiedon, käyttäytymisen ja asenteiden osalta. Taloudellisen tiedon kohdalla variansseja ei voitu pitää yhtä suurina ($F =$

9.209; $p = 0.003$), mutta ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero, $t(53.16) = 2.94$, $p = 0.005$. Varianssien yhtäsuuruusoletukset eivät täytyneet käyttäytymisen ($F = 7.003$, $p = 0.009$) ja väittämän ”Pidän rahan säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista” ($F = 4.107$, $p = 0.44$) osalta, eivätkä ryhmien väliset erot olleet tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan varianssien yhtäsuuruusoletukset täytyivät väittämien ”Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on minulle tärkeää” ($F = 1.491$, $p = 0.223$) sekä ”Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää” ($F = 1.132$, $p = 0.288$) kohdalla. Ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero vastuullista ja kestävää kuluttamista arvostavien asenteiden osalta ($t(254) = 3.043$, $p = 0.003$) sekä materialistisuutta korostavien asenteiden osalta ($t(253) = -2.737$, $p = 0.007$). Alla olevassa taulukossa 28 on esitetty t-testien tulokset.

Taulukko 28. Sukupuolten väliset erot taloudellisen tiedon, käyttäytymisen ja asenteiden osalta (riippumattomien otosten t-testi).

	N		Ka.		Kh.		t	df	p	d
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet				
Taloudellinen tieto	195	43	3.34	2.84	0.76	1.04	2.94	53.16	.005	0.591
Käyttäytyminen	208	44	3.99	4.10	0.62	0.87	-0.810	52.590	.42	-0.167
Pidän rahan säästämistä tärkeämpänä kuin kuluttamista	209	45	3.96	3.71	0.97	1.10	1.413	59.779	.16	0.251
Vastuullinen ja kestävä kuluttaminen on minulle tärkeää	211	45	4.29	3.82	0.89	1.13	3.043	254	.003	0.500
Rahalla saatava tavara ei ole minulle tärkeää	210	45	2.66	3.15	1.08	1.16	-2.737	253	.007	-0.450

T-testin perusteella sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero taloudellisen tiedon tasossa. Miehet (Ka. 2.84, Kh. 1.04) arvioivat tarvitsevansa vähemmän lisätietoa talouden eri aiheista kuin naiset (Ka. 3.34, Kh. 0.76). Myös asenteiden osalta miesten ja naisten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero. Naisille (Ka. 4.29, Kh. 0.89) kestävä ja vastuullinen kuluttaminen on tärkeämpää kuin miehille (Ka. 3.82, Kh. 1.13). Kuitenkin rahalla saatava tavara on tärkeämpää naisille (Ka. 2.66, Kh. 1.08) kuin miehille (Ka. 3.15, Kh. 1.16).

Efektikoon tarkastelulla saatiin tarkempia tuloksia otokseen perustuvan arvioinnin tarkkuudesta. Efektikoot on esitetty taulukossa 28 ja kaikkien muuttujien efektikokoja voidaan pitää keskisuurina ($d > 0.50$). Ryhmien välisiä eroja voidaan siis pitää melko merkittävinä.

6.4 Tiivistelmä tuloksista

Tulosten perusteella yliopisto-opiskelijat pitivät taloustaitojaan melko hyvinä ja hyvin pieni osa arvioi taitonsa heikoiksi. Taloustaitojen kokonaisarviointiin perustuvan muuttujan keskiarvo oli 3,55, mediaani oli 4 ja keskihajonta oli 0,798, kun vaihteluväli oli 1–5, ja 5 tarkoitti vahvaa osaamista. Opiskelijoiden taloudellisen tiedon tarvetta tarkasteltaessa enemmistö opiskelijoista koki tarvitsevänsä enemmän taloudellista tietoa. Tietoa koettiin olevan eniten opiskelijoiden arkea koskevista talousaiheista, kun taas etäisemmiksi aiheiksi jäivät vielä esimerkiksi sijoittaminen, verotus, korot ja laina (muu kuin opintolaina). Tietotaso oli opiskelijoiden oman arvion perusteella keskiarvoa (Ka. 3.24), arvojen sijoittuessa viisiportaiselle Likert-asteikolle, jossa matalat arvot tarkoittivat hyvää tietotasoa.

Käyttäytymisen osalta opiskelijoiden mielipiteet jakautuivat kahteen ryhmään budjetoinnin, säästämisen ja sijoittamisen osalta. Näillä kolmella aihealueella opiskelijoiden raportoima käyttäytyminen erosi selkeästi toisistaan. Opiskelijoiden taloudellista käyttäytymistä voitiin kuitenkin kokonaisuudessaan pitää vastuullisena siihen perustuvan summamuuttujan avulla, jonka keskiarvo oli 3.98, kun arvot sijoittuivat Likert asteikolle (1–5) ja korkeat pisteet tarkoittivat vastuullista käyttäytymistä. Asenteiden osalta opiskelijat arvostivat säästämistä (Ka. 3.9) sekä vastuullista ja kestävästä kuluttamista (Ka. 4.2), kun väittämiä oli mitattu Likert-asteikolla, mutta heillä oli tästä huolimatta havaittavissa materialistisia asenteita (Ka. 2.7), kun matalat arvot tarkoittivat voimakasta materialistisuutta.

Tulosten perusteella taloustaitoja opittiin useasta tietolähteestä. Taloudellista tietoa omaksuttiin parhaiten oman harrastuneisuuden kautta. Sen sijaan käyttäytymistä omaksuttiin sekä perheeltä, että harrastusten, sosiaalisen median ja internetin kautta. Perheen tietoinen ja tiedostamaton talouskasvatus olivat yhteydessä taloudelliseen käyttäytymiseen ja molempien yhteys oli positiivinen. Myös harrastuneisuuden sekä digitaalisen oppimisen yhteydet taloustaitoihin olivat positiivisia. Säästeliään sekä vastuullista ja kestävästä kuluttamista arvostavan asenteen kohdalla ei löydetty yhteyttä eri tietolähteisiin, mutta opiskelijoiden materialistisia asenteita selitti perheen tiedostamaton talouskasvatus. Tiedostamattoman

talouskasvatuksen ollessa vastuullista eli kodin taloudellisen ilmapiirin ja vanhempien roolimallin ollessa hyviä, opiskelijoiden materialistiset asenteet heikentyivät.

Kulttuurisella pääomalla oli positiivinen yhteys taloustaitojen arvioon. Opiskelijoiden sosiaalinen tausta eli äidin korkeakoulutus sekä perheen tietoinen talouskasvatus olivat yhteydessä parempaan arvioon omista taloustaidoista. Tulokset osoittavat, että perheeltä saatu kulttuurinen pääoma selittää jossakin määrin taloustaitojen tasoa. Taloudellisella pääomalla havaittiin myös olevan yhteys taloustaitoihin, sillä ne opiskelijat, jotka kävivät töissä ja kokivat, että heillä on riittävästi rahaa, arvioivat taitonsa paremmiksi. Sosiaalisella pääomalla sen sijaan ei havaittu olevan yhteyttä taloustaitoihin.

Viimeisenä selvisi, että sukupuolten välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa perheeltä saadussa talouskasvatuksessa tai taloudellisessa tuessa. Sen sijaan taloudellisen tiedon, vastuullista ja kestävästä kuluttamisesta arvostavien sekä materialististen asenteiden osalta sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero. Miehet arvioivat oman tietotasonsa paremmaksi kuin naiset. Naiset taas arvostivat enemmän vastuullista ja kestävästä kuluttamisesta kuin miehet, mutta heillä oli myös materialistisemmat asenteet kuin miehillä.

7. Yhteenveto

7.1 Pohdinta

Tällä tutkimuksella tutkittiin yliopisto-opiskelijoiden taloustaitoja ja niiden kytköksiä erilaisiin tietolähteisiin, sosiaaliseen taustaan ja sukupuoleen. Nuorten aikuisten taloustaidot ovat olleet kiinnostuksenkohteena, sillä tiedetään, että heillä on heikommät taloustaidot kuin muilla aikuisryhmillä ja samalla yhteiskunnan taloudellinen epävarmuus heijastuu paljon heidän elämäänsä (esim. LeBaron-Black ym., 2025; Kalmi ym., 2023; Wilska ym., 2024). Lisäksi opiskelijoiden taloudelliset haasteet ovat olleet keskustelun aiheena useissa medioissa ja politiikassa (esim. Kestilä & Karvonen 2025; Yle, 2024; Niemelä & Laaninen, 2024), minkä takia opiskelijoiden tarkastelu tuo uusia ulottuvuuksia nuorten aikuisten taloustaitojen tutkimiseen. Korkeakouluopiskelijoiden taloustaitoja ei ole tutkittu kovin paljon Suomessa eikä etenäkään kasvatustieteissä, joten tällä tutkimuksella saatiin paljon uutta tietoa opiskelijoiden taloustaidoista.

Vaikka nuoret aikuiset on aiemmissa tutkimuksissa nähty taloustaidoiltaan heikoimpana ryhmänä, tämän tutkimuksen perusteella opiskelijoiden osaamisen tasosta ei tarvitse olla huolissaan. Suurimmalla osalla opiskelijoista oli vastuullisia asenteita ja kohtuullisen hyvät taidot. Voidaan uskoa, että taitotaso antaa hyvät lähtökohdat erilaisista taloudellisista haasteista selviämiseen, joita he kohtaavat esimerkiksi opiskelujensa aikana. Tällä tutkimuksella tuotetut tulokset perustuivat kuitenkin itsearviointiin, joten tuloksiin tulee suhtautua myös kriittisesti. Oman osaamisen arviointiin liittyy haasteita, sillä usein sitä arvioidaan paremmaksi kuin se todellisuudessa on, ja erityisesti nuoret aikuiset on todettu riskialttiiksi yliarvioimaan omaa talousosaamistaan (Robb & Dutton, 2025; Lee & Kim, 2025; Robba ym., 2025). Todellisuudessa opiskelijoiden osaaminen voi siis olla hieman heikompa kuin tämän tutkimuksen tulokset kertovat. Opiskelijoilla on kuitenkin selkeästi omaan osaamiseen liittyvää itsevarmuutta, koska he arvioivat osaamistaan hyväksi.

Taidoissa on kuitenkin kehittämisen varaa, koska monet opiskelijat kokivat tarvitsevansa lisätietoa useista taloutta koskevista aiheista. Etenkin opiskelija-arjessa helposti etäisiksi jääneistä aiheista, kuten esimerkiksi sijoittamisesta ja koroista, tarvittiin vielä lisätietoa. Tuloksia voidaan selittää esimerkiksi aikuisten oppimista koskevalla Knowlesin (1980) teorialla ja aiemmalla tutkimuksella. Niiden mukaan aikuiset oppivat parhaiten asioita, jotka liittyvät sillä hetkellä heidän elämäänsä, ja joihin liittyvää tietoa pystyy soveltamaan

käytäntöön (Knowles 1980; Mountain ym., 2020). Opiskelijoiden kohdalla opintolaina, sosiaalielätykset ja inflaatio ovat osa lähes kaikkien elämää ja kenties ensimmäisiä talouteen liittyviä asioita, joita he ovat oppineet aikuisuuden kynnyksellä. Sen sijaan sijoittaminen, korot, verotus sekä muu laina kuin opintolaina ovat voineet jäädä opiskelijoille vielä etäisiksi aiheiksi. Niitä saatetaan pitää monimutkaisina tai tylsinä talouteen liittyvinä asioina, joihin ei välttämättä tutustuta muuten kuin oman kiinnostuksen tai tarpeen mukaan. Vaikka väittämät mittaavat taloudellisen tiedon tarvetta, toisaalta ne mittaavat myös, mitä asioita opiskelijat pitävät merkityksellisinä oppimisen kannalta ja mistä aiheista he ovat kenties kiinnostuneita oppimaan lisää. On mahdollista, että jotkut opiskelijat ovat kokeneet jo osaavansa paljon jostakin aihealueesta, mutta he ovat hyvin kiinnostuneita aiheesta ja haluavat tietää vielä lisää.

Vaikka omaa käyttäytymistä raportoitiin vastuulliseksi ja tulevaisuusorientoituneeksi, säästäminen, sijoittaminen ja budjetointi jakoivat opiskelijoita vastausten perusteella huolellisiin ja huolettomiin rahankäyttäjiin. Huolellisilla rahankäyttäjillä viitataan niihin opiskelijoihin, jotka säästävät, sijoittavat ja budjetoivat rahojaan. Säästämiseen ja sijoittamiseen liittyviä eroja voidaan mahdollisesti selittää sosiaalisella taustalla, sillä korkeasta sosioekonomisesta asemasta tulevilla on tutkitusti enemmän tietoa kyseisistä aiheista (esim. Wilska ym., 2024). Korkeakoulutetut vanhemmat ovat voineet opettaa lapsilleen enemmän kyseisistä aiheista, ja ne näkyvät aikuisuudessa käyttäytymisen eroina. Myös tämän tutkimuksen perusteella saatiin selville, että äidin korkeakoulutus ja perheen talouskasvatus parantavat opiskelijoiden itsearviota omista taloustaidoista, joten sosiaalisella taustalla on merkitystä. Kaikista vastuullisimman käyttäytymisen toteutumista rajoittaa myös todennäköisesti opiskelijoiden vähäiset tulot, jotka rajaavat pois esimerkiksi säästämiseen liittyviä vaihtoehtoja. Tulotason on todettu olevan yhteydessä taloustaitoihin (Kutlu, 2017; Wilska ym., 2024; OECD, 2023b) ja opiskelijoilla on tyypillisesti pienet tulot, joten sen voidaan olettaa näkyvän myös näissä tuloksissa.

Opiskelijoiden asenteita koskevat tulokset olivat odotettavissa. Ekologisuus ja kestävä kuluttaminen ovat nuorille aikuisille ajankohtaisia aiheita (Kiilakoski, 2021), joten oli myös odotettavaa, että kestävä ja vastuullista kuluttamista pidetään tärkeänä. Myös materialistisia asenteita tukevat tulokset olivat odotettavissa, sillä vaikka monet kokevat kestävyuden tärkeäksi arvoksi itselleen, omia kulutuskeskeisiä haluja on vaikea hillitä Rosenbergin (2018) mukaan. Kapitalistinen yhteiskuntajärjestelmä perustuu kuluttamiseen, joka ruokkii jatkuvaa riittämättömyyden tunnetta, joka taas lisää halua kuluttaa yhä enemmän. Materialististen asenteiden muuttaminen ei siis ole helppoa nyky-yhteiskunnassa, koska ihmiset eivät ole

valmiita luopumaan omista haluistaan edes kestävämmän tulevaisuuden puolesta. (Rosenberg, 2018). Kuitenkin tämän tutkimuksen perusteella perheen tiedostamaton talouskasvatus on keskeisin väylä vaikuttaa materialistisiin asenteisiin ja myös Rosenberg (2018) perustelee kasvatuksen tärkeyttä kulutuskeskeisyyden hillitsemiseksi.

Yllättävää ei myöskään ollut se, että miehillä ja naisilla oli tilastollisesti merkitseviä asenne-eroja, sillä naisilla on enemmän ekologisia arvoja tutkimustulosten perusteella (Kiilakoski, 2021, s. 29, 33), mutta toisaalta he ovat myös kulutuskeskeisempiä kuin miehet (Mueller ym., 2011). Tyttöjä kasvatetaan kuluttajiksi, koska esimerkiksi OP-ryhmän (2024) tutkimuksesta käy ilmi, että tyttöjen kanssa keskustellaan enemmän kuluttamiseen liittyvistä aiheista, kun taas poikien kanssa sijoittamisesta. Kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella talouskasvatuksessa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa sukupuolten välillä.

Opiskelijat eivät olleet siis saaneet sukupuolen perusteella erilaista talouskasvatusta perheeltään, mutta siitä huolimatta heidän osaamisensa ja asenteensa olivat erilaisia. Tämän tutkimuksen ja aiempien tutkimusten perusteella perhe on yksi keskeisimpiä tietolähteitä taloustaitojen opetteluun (esim. Jorgensen & Savla, 2010), mutta sukupuolten välisiä osaamiseroja se ei kuitenkaan onnistu selittämään tässä tutkimuksessa. Sukupuolten väliset erot eivät siis johdu sukupuolittuneesta talouskasvatuksesta vaan jostakin muusta, kuten omasta kiinnostuksesta tai sukupuolistereotyypioiden omaksumisesta, joita käsiteltiin luvussa 4.4.

Sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero taloudellisen tiedon tarpeessa, mutta käyttäytymisen osalta ei. Miesopiskelijat arvioivat taloudellisen tietonsa paremmaksi kuin naiset. Useat tutkimukset ovat osoittaneet miesten taloudellisen tiedon olevan parempaa kuin naisten (esim. Kutlu, 2017; Kalmi ym., 2023; OECD, 2023b). Yhtenä selityksenä voidaan pitää sitä, että naiset arvioivat helposti osaamisensa heikommaksi kuin se todellisuudessa on, koska heillä ei ole samanlaista omaan taloudelliseen osaamiseen liittyvää itsevarmuutta kuin miehillä (Rinaldi & Gianella, 2025, s. 272–278; Bucher-Koenen ym., 2025). Tässä tutkimuksessa on voinut tapahtua juuri näin, sillä käyttäytymisen osalta ei löydetty tilastollisesti merkitsevää eroa. Miesten ja naisten taloudellinen käyttäytyminen ei siis eroa merkitsevästi toisistaan, vaikka käyttäytymistä ohjaa taloudellinen tieto (Lee & Kim, 2025, s. 42–43), jossa miehet kuitenkin arvioivat osaamisensa paremmaksi. Naisopiskelijoiden talouteen liittyvää itsevarmuutta ja osaamista tulisi siis vahvistaa, koska he eivät selkeästi luota tarpeeksi omaan osaamiseensa ja heillä on heikompi tietotaso kuin miehillä.

Perheellä ja itseohjautuvalla oppimisella on tämän tutkimuksen perusteella merkittävin yhteys taloustaitojen oppimiseen. Kuitenkaan perheen talouskasvatus ei eronnut sukupuolten välillä, joten vaikuttaa siltä, että mies- ja naisopiskelijat ovat saaneet tasavertaista talouskasvatusta. Naisopiskelijoiden osaamista tulisi siis kehittää itseohjautuvasti. Taloustaitojen kehittämiseen tarvitaan kuitenkin kaikkia opiskelijoita kiinnostavia lähestymistapoja. Koska tämän tutkimuksen perusteella perheen yhteys on vahva ja saatuun talouskasvatukseen ei enää aikuisuudessa voida vaikuttaa, katse tulisi kääntää opiskelijoiden omaan kiinnostukseen ja motivaatioon. Aikuisten oppimisen periaatteita mukaillen taitojen kehittämistä tulisi tehdä merkityksellistä ja itseohjautuvaa (Knowles, 1980). Jotta kaikki opiskelijat saataisiin kiinnostumaan säästämistä, budjetoinnista ja sijoittamisesta, tulisi heidän ymmärtää, mitä konkreettisia vaikutuksia niillä on omaan elämään. Kuitenkin taloudellista tietoa mittaavien väittämien perusteella, opiskelijat vaikuttavat kiinnostuneilta oppimaan lisää monista erilaisista talouden aiheista tai ainakin tiedostavat, että heidän olisi hyvä tietää enemmän useista aiheista.

Opiskelijoiden taloustaitoihin liittyviä oppimistavoitteita voitaisiin tukea erilaisilla digitaalisilla kanavilla, sillä sosiaalinen media ja internet tavoittavat nuoria aikuisia tehokkaasti ja ohjaavat heidän käyttäytymistään ja asenteitaan monessa asiassa. Esimerkiksi Wilskan ja kollegoiden (2020) mukaan sosiaalisen median vaikuttajilla on mahdollisuus vaikuttaa nuorten asenteisiin ja käyttäytymiseen talouden osalta ja myös Yanto ja kollegat (2021) perustelevat tutkimuksellaan sosiaalisen median tärkeyttä taloustaitojen kehittämiseen. Myös tämän tutkimuksen avulla saatiin selville, että sosiaalisen median ja internetin avulla voidaan kehittää opiskelijoiden taloudellista käyttäytymistä. Sijoittamista on pidetty miehisenä aiheena ja miehet sijoittavat aktiivisemmin (Wilska ym., 2024; Walczak ja Pienkowska-Kamieniecka, 2018; OP-ryhmä, 2024; Bucher-Koenen ym., 2025), mutta yhä enemmän sosiaalisessa mediassa on alettu tuottamaan esimerkiksi sijoittamiseen liittyvää sisältöä helposti lähestyttävässä muodossa. Esimerkiksi Mimmit sijoittaa on suuren suosion kerännyt Suomessa toimiva monikanavainen media, joka on pyrkinyt lisäämään naisten kiinnostusta sijoittamiseen ja tehnyt vaikeista talouteen liittyvistä aiheista helposti lähestyttäviä (Mimmit sijoittaa, n.d.). Tämänkaltaisia toimijoita tarvitaan jatkossa yhä enemmän median kentälle, koska se lisää tiedon saavutettavuutta naisille sekä kaikille, jotka kokevat talouteen liittyvät aiheet epäkiinnostavina tai vaikeina.

Tutkimuksen avulla ei kuitenkaan saatu tarkempaa tietoa siitä, miten sosiaalisesta mediasta tai internetistä omaksutaan taloustaitoja, joten kyseisestä aiheesta tarvitaan vielä

jatkotutkimuksia. Tiedetään kuitenkin, että käyttäytymistä ja asenteita muokataan omaksumalla uutta tietoa ja tehdään päätöksiä sen perusteella (Lee & Kim, 2025; Lep, 2025; Yanto ym., 2021) ja sosiaalinen media ja internet toimivat hyvin tiedonhaussa. Ne vaativat kuitenkin paljon itseohjautuvuutta, joten tarvitaan jatkotutkimuksia myös siitä, miten opiskelijat saataisiin kiinnostumaan yhä enemmän taloudesta ja täten kehittämään omia taloustaitojaan. Tämän tutkimuksen perusteella taloudellista käyttäytymistä kehitettiin myös harrastuneisuuden kautta, joten omalla kiinnostuksella on vahva yhteys taloustaitoihin.

Tässä tutkimuksessa koulun talouskasvatuksella tai ystävillä ei havaittu olevan minkäänlaista yhteyttä taloustaitoihin. Koulutuksella on tiedetysti merkittävä rooli talouskasvatukseen lapsuudessa ja nuoruudessa (esim. Laine ym., 2020; Batty ym., 2015; OECD, 2024), mutta kenties aikuisuudessa sen tärkeää roolia ei enää tunnisteta samalla tavalla. Ystävät ovat myös merkittäviä taloudellisen sosialisoinnin välittäjiä nuorille ja nuorille aikuisilla (esim. Kutlu, 2017; LeBaron-Black ym., 2023b; Agnew ym. 2024), mutta tämän tutkimuksen perusteella heistä ei ole apua taloustaitojen omaksumiseen.

Tämä tutkimus osoitti, että sosiaalinen tausta on yhteydessä taloustaitoihin. Perheeltä saatu kulttuurinen pääoma osoittautui merkitseväksi tekijäksi, kuten voitiin olettaa myös aiempien tutkimusten perusteella (esim. García-Aracil ym, 2016; Wilska ym., 2024). Äidin korkea koulutustaso selitti parempaa taloustaitojen arviota, mikä osoittaa Bourdieun (1984; 1986) teoriaa mukaillen, että korkeassa sosiaalisessa asemassa olevilla on enemmän kulttuurista pääomaa, joka antaa pääsyn useille eri kentille ja kerryttää yhä enemmän pääomaa.

Osaaminen siis kertyy niille, keillä on jo parhaat valmiudet elämässä pärjäämiseen. Tämä ei ole yllättävää, sillä useat tutkimukset ovat osoittaneet, että korkeassa sosioekonomisessa asemassa olevat tietävät enemmän esimerkiksi sijoittamisesta ja säästämisestä, mitä tarvitaan erinomaisten taloustaitojen saavuttamiseksi (Wilska ym., 2024; OP-ryhmä; 2024; OECD, 2023b).

Tämän tutkimuksen perusteella sosiaalisella tuella, joka edusti sosiaalisten verkostojen saatavuutta, ei ollut yhteyttä taloustaitojen arvioon. Tuen saanti ei siis välttämättä ole merkityksellistä talousosaamisen kannalta, vaikka esimerkiksi vanhemmilta saatu tuki voi auttaa taloudellisista haasteista selviämistä (Vosylis & Subtrica, 2025, s. 190–191). Tuen saanti ei siis heikennä, eikä vahvista taloustaitojen arviota, vaikka myös OECD:n (2024) tutkimuksesta selvisi, että ne nuoret, jotka pyysivät usein apua raha-asioihin, olivat heikompia

taloustaidoiltaan. Näiden tulosten perusteella olisi voinut odottaa, että tuen saannilla olisi jonkinlainen yhteys taloustaitoihin.

Bourdieu (1984; 1986) teorian mukaan taloudellisella pääomalla voidaan vahvistaa myös muita pääoman muotoja ja tällä tutkimuksella selvisi, että toimeentulolla tai taloudellisella pääomalla oli yhteys taloustaitoihin. Ne opiskelijat, jotka kokivat, että heillä on riittävästi rahaa, arvioivat taloustaitonsa paremmiksi. Tulosten perusteella vakaa toimeentulo voi siis vahvistaa kokemusta paremmista taloustaidoista. Siksi opiskelijoiden riittävästä toimeentulosta tulisi huolehtia. Taitojen kehittämiseen tarvitaan rahaa, jotta esimerkiksi tietoa voidaan soveltaa käytäntöön, mikä on myös aikuisten oppimisen kannalta tärkeää (Knowles, 1980). Raha ei saisi olla jatkuvana stressin aiheena opiskelijoille vaan myös mahdollisuus kehittää omia taloustaitojaan esimerkiksi säästämisen, sijoittamisen tai budjetoinnin muodossa. Tällä tavoin pystytään myös turvaamaan paremmin opiskelijoiden taloudellinen hyvinvointi tulevaisuudessa, josta on oltu huolissaan esimerkiksi opiskelijoiden velkaantumisen takia (esim. Mikkola, Sihvonen & Korpela, 2024; LeBaron-Black ym., 2025). Opiskelijoiden mahdollisuudet säästämiseen ja sijoittamiseen voisivat parantaa esimerkiksi mahdollisuuksia lainojen ja velkojen takaisinmaksuun, omaisuuden kerryttämiseen ja taloudellisista haasteista selviämiseen.

Myös opiskelijoiden työssäkäynnillä oli yhteys parempiin taloustaitoihin. Sitä ei kuitenkaan tiedetä, johtuuko yhteys siitä, että työnteko takaa paremman toimeentulon vai siitä, että töistä itsessään opitaan taloustaitoja. Töiden tekeminen kuitenkin mahdollistaa paremmat tulot opiskelijoille ja kuten aiemmin todettiin, kokemus rahan riittävydestä voi parantaa arviota omista taloustaidoista. Töiden tekemistä voidaan siis pitää yhtenä ratkaisuna toimeentulon parantamiseksi ja täten taloustaitojen kehittämiseksi, mutta Isotalon ja kollegoiden (2024) mukaan valmiudet työssäkäyntiin opintojen ohella ovat kuitenkin yksilöllisiä ja kaikkien kohdalla se ei välttämättä ole mahdollista. Tiedetään, että työssäkäynnin ja opiskelujen yhdistämiseen liittyy useita haasteita, jotka voivat vaikeuttaa opintojen etenemistä (Isotalo ym., 2024). Nuorten työttömyyden lisääntyessä (Tilastokeskus, 2025) työpaikoista käydään myös kovempaa kilpailua, eikä töitä välttämättä riitä kaikille. Toimeentulon ja täten taloustaitojen kehittämisen ei tulisi perustua pelkästään töiden tekemiseen. Taloustaitojen kehittämisen ei tulisi myöskään keskeytyä opiskelujen ajaksi vaan korostua erityisesti silloin, koska nuorena aikuisuudessa kehitetyt taloustaidot ovat perusta koko aikuisiän taloustaidoille ja taloudelliselle hyvinvoinnille (LeBaron-Black ym., 2025, s. 20; Angrisan ym., 2020). Siksi

opiskelijoiden toimeentulosta huolehtiminen esimerkiksi riittäväällä opintotuella on keskeinen tekijä taloustaitojen kehittämiseksi.

Vaikka tällä tutkimuksella haluttiin tutkia taloustaitojen oppimiseen liittyviä erilaisia lähtökohtia, täytyy huomioda, että tutkimusjoukko koostui kuitenkin pitkälti hyväosaisista yliopisto-opiskelijoista. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät kaikista heikoimmassa asemassa olevat nuoret aikuiset, joilla ei ole esimerkiksi koulutusta tai työtä. Taloustaitojen tarkastelu juuri heidän kohdallaan voisi tuottaa huomattavasti merkittävämpiä ja yhteiskunnallisesti relevantimpia tuloksia kuin tutkimus, joka keskittyy melko etuoikeutettuun ryhmään. Heitä on kuitenkin vaikea tavoittaa tutkimustarkoituksessa ja yliopisto-opiskelijoiden tutkimiseen on silti useita perusteita, joita on esitetty tässä tutkimuksessa.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja rajoitteet

Koko tutkimus on toteutettu noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Ohjeen mukaan kuuluu varmistaa tutkimuksen laatu, suunnitella ja arvioida toimintaa, viestiä siitä avoimesti, arvostaa kaikkia osapuolia ja kantaa vastuuta koko tutkimuksen elinkaaresta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, s. 12). Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 58) mukaan tutkijalla tulisi olla koko tutkimuksen ajan refleктоiva suhde omaan tutkimukseensa sekä positioonsa. Tässä tutkimuksessa tutkija itse on kuulunut tutkimuksen kohderyhmään, jolloin riskinä on, että tietyt ennako-olettamukset ovat voineet vaikuttaa tutkimusvalintoihin esimerkiksi kyselylomakkeen osalta. Siksi tutkimus on pyritty toteuttamaan mahdollisimman läpinäkyvästi ja perustellusti. Tähtisen ja kollegoiden (2020, s. 60) mukaan tutkijan tulee tuntea tutkimuksensa teoreettinen tausta tarpeeksi hyvin, jotta valinnat ja päätelmät ovat mahdollisimman objektiivisia. Tämä näkökulma on pyritty huomioimaan koko tutkimuksen ajan.

Myös tietosuojalainsäädäntö ja salassapito on huomioitu koko tutkimuksen ajan.

Aineistonkeruuta varten selvitettiin tutkimuslupaan liittyviä vaatimuksia ja aineistonkeruun yhteydessä laadittiin tietosuojailmoitus, joka oli kaikkien vastaajien saatavilla. Kaikille tutkittaville tehtiin selväksi tutkimuksen tarkoitus ja sen käyttötapa. Aineistonkeruun yhteydessä kysyttiin vain niitä kysymyksiä, joita haluttiin käyttää tutkimustarkoituksiin. Mitään ylimääräisiä henkilötietoja ei kysytty, eikä vastaajien henkilöllisyyttä voinut tunnistaa vastauksien perusteella. Aineistoa säilytettiin tietoturvallisesti koko tutkimuksen ajan.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää huolehtia mittarien luotettavuudesta. Mittarien tulisi mitata sitä, mitä niiden on tarkoitettu mittaavan (validiteetti), eikä sillä saa tuottaa sattumanvaraisia tuloksia (reliabiliteetti). Reliabiliteetilla tarkoitetaan, että tutkimus tulisi pystyä toistamaan samoilla tuloksilla. (Tähtinen ym., 2020, s. 84.; Heikkilä, 2014, s. 28–29) Tämän tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti on varmistettu mittarien, tiedonkeruun ja koko tutkimuksen huolellisella suunnittelulla. Ennen tutkimuksen toteutusta tehtiin tutkimussuunnitelma, jossa määriteltiin tutkimuksen tarkoitus, perehdyttiin keskeisiin tutkimuksiin sekä suunniteltiin aineiston keruuta ja sen analysointia.

Tätä tutkimusta varten aineisto kerättiin itse Webropol-kyselyn avulla. Kasvatustieteessä tutkittavat ilmiöt, eivät ole tyypillisesti suoraan mitattavissa, vaan ne täytyy operationalisoida (Tähtinen ym., 2020). Kyselyssä mittarien suunnittelu ja käsitteiden operationalisointi toteutettiin aiemman tutkimuksen avulla, johon perehdyttiin mahdollisimman hyvin ennen kyselyn suunnittelua. Taloustaitojen mittaaminen suunniteltiin OECD:n (2022; 2023b; 2026) ohjeiden ja tutkimusten avulla. Tässä tutkimuksessa käytetyt pääkomponentit muodostettiin samaa ilmiötä mittaavien väittämien pohjalta ja niiden luotettavuutta tarkasteltiin KMO-arvon sekä Barlettin testin avulla. Summamuuttujat muodostettiin myös harkiten suunnitelluista kysymyspatteristoista, joiden kohdalla mittarien luotettavuus varmistettiin tarkastelemalla Cronbachin alfa-arvoa. Taloudellisia asenteita koskevaa summamuuttujaa ei saatu muodostettua, koska väittämät eivät olleet tarpeeksi yhdenmukaisia. Mittarin reliabiliteetti oli siis heikko ja se rajoitti tutkimuksen toteutusta, sillä väittämiä jouduttiin tarkastelemaan yksittäin.

Tutkimuksen reliabiliteettia voidaan vahvistaa tarpeeksi suurella vastaajamäärällä (Heikkilä, 2014). Tässä tutkimuksessa vastaajia oli 273, joka vahvistaa jo melko hyvin tutkimuksen reliabiliteettia. Tutkimuksessa on kuitenkin tiettyjä edustavuuteen liittyviä puutteita. Tutkimuksen otoksen tulisi olla mahdollisimman kattava ja edustava, jotta perusjoukosta voidaan tehdä luotettavia päätelmiä (Tähtinen ym., 2020, s. 21). Tässä tutkimuksessa perusjoukkona oli yliopisto-opiskelijat, mutta otokseen ei saatu vastaajia kuitenkaan kaikista tiedekunnista. Naisia (n = 211) oli myös vastaajissa huomattavasti enemmän kuin miehiä (n = 45) tai muunsukupuolisia (n = 13). Muunsukupuolisten tarkastelu jouduttiin jättämään kokonaan pois analyyseistä, mikä rajaa pois sukupuolen moninaisuutta. Aineisto on siis vinoutunut ja tutkimustulosten yleistettävyyteen tulee suhtautua harkiten.

Tutkimuksella tunnistetaan olevan useita rajoitteita johtuen siinä käytetystä aineistosta. Vielä aineiston keräyksen aikana tutkimusjoukkona oli kaikki yliopisto-opiskelijat, eikä tutkimusta haluttu rajata iän perusteella. Ikää ei siis kysytty kyselylomakkeella, koska mitään tarpeetonta tietoa ei haluttu kysyä. Kuitenkin myöhemmin tutkimuksen tarkentuessa, näkökulma rajattiin enemmän nuoriin aikuisiin, joihin suurin osa opiskelijoista kuuluu. Vastaajajoukossa voi kuitenkin olla myös vanhempia opiskelijoita, koska heitä ei rajattu pois aineistoa kerätessä. Suurin osa opiskelijoista on samankaltaisessa elämäntilanteessa, mutta vanhempien opiskelijoiden kohdalla tilanne voi olla kuitenkin aivan erilainen. Heidän vastauksensa voivat siis vääristää tuloksia, koska heitä ei saa rajattua pois aineistosta. Toisaalta myös nuorten opiskelijoiden joukossa voi olla yksilöitä, joiden elämäntilanne eroaa merkittävästi tyypillisen opiskelijan elämästä. Aineiston osalta tulee myös huomioida se, että kyselyyn saivat vastata kaikki halukkaat, mikä voi tarkoittaa, että aiheesta eniten kiinnostuneet ovat vastanneet kyselyyn. Tämä voi vääristää tuloksia siten, että taloustaitojen taso on korkeampi kuin mitä se oikeasti on kaikkien yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Tutkimustulosten koko joukkoon kohdistuvaan yleistettävyyteen tulee siis suhtautua harkiten.

Koska tässä tutkimuksessa tutkittiin käyttäytymistä ja asenteita itsearviointin perusteella, tutkimukseen liittyy vahvasti sosiaalisen suotavuuden harha. Kyselyyn vastaaja ei siis välttämättä vastaa täysin totuudenmukaisesti kaikkiin väittämiin vaan sen mukaan, minkä kokee olevan sosiaalisesti suotavaa. Se voi vääristää tuloksia hieman, vaikka niitä voidaankin pitää suuntaa antavina. Myös omaa osaamista yliarvioidaan herkästi ja se voi vääristää tuloksia.

Regressiomallien selitysasteiden avulla voidaan tarkastella vielä sitä, kuinka hyvin aineisto ja muuttujat onnistuivat selittämään taloustaitoja koskevaa kokonaisuutta. Selitysasteet vaihtelivat 2 prosentista alle 30 prosenttiin, mikä kuvastaa sitä, että taloustaidot ovat laaja ja monimutkainen kokonaisuus. Tällä tutkimuksella onnistuttiin kuitenkin havaitsemaan tiettyjä taloustaitoja selittäviä tekijöitä onnistuneesti.

Lähteet

- Agnew, S., Roger, P. & Roger, T. (2024). Adolescent Financial Literacy: Viewing Peers as Good Financial Role Models. *Young Consumers: Insight and Ideas for Responsible Marketers (2025)* 26 (3): 464–481.
- Akavaworks. (2025). Työttömyys- ja lomautuskatsaus 3/2025: Korkeakoulutettujen työttömyys kasvaa kaikissa ikäluokissa. <https://akavaworks.fi/katsaus/tyottomyys-ja-lomautuskatsaus-3-2025-korkeakoulutettujen-tyottomyys-kasvaa-kaikissa-ikaluokissa/> (Viitattu 9.1.2026)
- Amagir, A., Groot, W., van den Brink, H. M. & Wilschut, A. (2018). A review of financial literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56–80. <https://doi.org/10.1177/2047173417719555>
- Amagir, A., Groot, W., van den Brink, H. M., & Wilschut, A. (2020). Financial literacy of high school students in the Netherlands: knowledge, attitudes, self-efficacy, and behavior. *International Review of Economics Education*. <https://doi.org/10.1016/j.iree.2020.100185>
- Angrisani, M., Burke, J., Lusardi, A., & Mottola, G. (2020). The stability and predictive power of financial literacy: Evidence from longitudinal data (Working Paper No. 28125). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w28125>
- Arnett, J. J. (2014). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties* (Second edition.). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199929382.001.0001>
- Aubrey, M., Morin, A. J., Fernet, C., & Carbonneau, N. (2022). Financial well-being: Capturing an elusive construct with an optimized measure. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.935284>
- Aylin, A. (2010). Multicollinearity. *Wiley Interdisciplinary Reviews. Computational Statistics*, 2(3), 370–374. <https://doi.org/10.1002/wics.84>
- Batty, M., Collins, J. M. & Odders-White, E. (2015). Experimental Evidence on the Effects of Financial Education on Elementary School Students' Knowledge, Behavior and Attitudes. *The Journal of Consumer Affairs*, Spring 2015, 60-96.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction – A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.

- Bourdieu, P. (1986). Forms of capital. Teoksessa J. G. Richardson (toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241-258.
- Bourdieu, P. & Nice, R. (2001). *Masculine domination*. Stanford university press.
- Bourdieu, P. & Passeron, J.-C. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*. (2nd ed.) Sage Publications.
- Brüggen, E. C., Hogueve, J., Holmlund, M., Kabadayi, S., & Löfgren, M. (2017). Financial well-being: A conceptualization and research agenda. *Journal of Business Research*, 79, 228–237. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2017.03.013>
- Bucher-Koenen, T., Alessie, R., Lusardi, A. & van Rooij, M. (2025). Fearless Woman: Financial Literacy, Confidence and Stock Market Participation. *Management science*, Vol 71 (9), 7414-7430. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2023.00425>
- Charness, G., & Gneezy, U. (2012). Strong evidence for gender differences in risk taking. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 83(1), 50–58. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2011.06.007>
- Chen, Z., Fedina, L., DeVlyder, J., Lemieux, C. M., King, C., & Abbott, K. (2022). Pandemic financial hardships and suicide risk in a nationally representative sample of young adults. *Social Work in Mental Health*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/15332985.2022.2161861>
- Cherney, K., Rothwell, D., Serido, J., & Shim, S. (2020). Subjective financial well-being during emerging adulthood: The role of student debt. *Emerging Adulthood*, 8(6), 485–495. <https://doi.org/10.1177/2167696819879252>
- Cohen, J. 1988. *Statistical power analysis for the behavioural sciences*, 2.p. Hillsdale. NJ: Lawrence Erlbaum.
- Crossley, N. (2014). Social class. Teoksessa M. Grenfell (toim.) *Pierre Bourdieu: Key concepts*. Routledge, 99-111.
- Easterlin, R., A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. Teoksessa P. A. David & M. W. Reder (toim.) *Nations and households in economic growth*. Academic Press, 89-125.
- European Union/OECD. (2022). *Financial competence framework for adults in the European Union*.
- Garðarsdóttir, R., B. & Dittmar, H. (2012). The relationship of materialism to debt and financial well-being: The case of Iceland’s perceived prosperity. *Journal of Economic Psychology*, Volume 33, Issue 3, 471-481.

- García-Aracil, A., Neira, I. & Albert, C. (2016). Social and Cultural Predictors of Adolescents' Financial Literacy: Family and School Influences. *Revista de Educación*, 374, 91-115. <http://doi.org/10.4438/1988-592X-RE-2016-374-327>
- Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Mutanen, H. (2023). Työväenluokkaisesta taustasta ekonomiksi - tasapainoilua kahden maailman välillä. Teoksessa M. Kalalahti, H. Silvennoinen, J. Varjo & M. Vilkmán (toim.), *Koulutus ja yhteiskuntaluokka. Kasvatustieteiden vuosikirja 4.* (s. 50–71). Tampere: Tampere University Press.
- Hidalgo-Mayorga, M. d. l. Á., Puente-Riofrio, M. I., Pérez-Salas, F. P., Guerrero-Arrieta, K. G., & López-Naranjo, A. L. (2025). Financial Literacy as a Tool for Social Inclusion and Reduction of Inequalities: A Systematic Review. *Social Sciences*, 14(11), 658. <https://doi.org/10.3390/socsci14110658>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Intrum. (2024). *Velkaongelmat kasvoivat kaikissa ikäluokissa*. <https://www.intrum.fi/fi/yrityksille/raportit-ja-analyysit/analyysit/velkaongelmat-kasvoivat-kaikissa-ikaluokissa/> (Viitattu 14.11.2025)
- Intrum. (2025). *Yhä useampi velkaantuu asumismaksujen vuoksi ja saa häätöhaasteen*. <https://www.intrum.fi/fi/yrityksille/raportit-ja-analyysit/analyysit/yha-useampi-velkaantuu-asumismaksujen-vuoksi-ja-saa-haatohaasteen/> (Viitattu 14.11.2025)
- Isopahkala-Bouret, U., Siivonen, P. & Haltia, N. (2022). "Some people may feel socially excluded and distressed": Finnish business students' participation in extracurricular activities and the accumulation of cultural capital. *Journal of Education and Work*, 36(1), 52-64. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/13639080.2022.2162017>
- Isotalo, E., Kalin, S., Karhunen, H., Saarinen, T., Tuomala, J., Tynjälä, P. & Virtanen, A. (2024). *Korkeakouluopiskelijoiden työssäkäynnin vaikutukset*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024: 8.
- Jorgensen, B., L., & Savla, J. (2010). Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization. *Family Relations* 59 (October 2010), 465–478. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x>
- Kaakinen, M. & Ellonen, N. (2025). *Regressioanalyysi*. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/regressio/analyysi/> (Viitattu 4.12.2025)

- Kaiser, T. & Menkoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78, October 2020.
<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2019.101930>
- Kalmi, P., Vaahtoniemi, S., Rajjas, A., Ranta, M., Ruuskanen, O.-P. & Buturak, G. (2023). Suomalaisten talousosaaminen tarkastelussa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 3/2023, 284–305.
- Kestilä, L. & Karvonen, S. (2025). KOTT 2024: Toimeentulo ja velkaantuminen. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2024*.
https://www.thl.fi/kott_verkkoraportit/ilmioraportit_2024/toimeentulo_ja_velkaantuminen.html (Viitattu 22.4.2025)
- Kiilakoski, T. (toim.) (2021). Kestävää tekoa. *Nuorisobarometri 2021*. Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.
- Kim, J., & Chatterjee, S. (2013). Childhood financial socialization and young adults' financial management. *Journal of Financial Counseling & Planning*, 24(1), 61–79.
- Kim, J., & Chatterjee, S. (2021). Financial debt and mental health of young adults. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 32(2), 187–201. <https://doi.org/10.1891/JFCP-18-00048>
- Kim, J., Chatterjee, S. & Chan, A. (2025). Emerging Adults' Financial Stress and Financial Anxiety. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 138–151.
- Kim, K. T., & Yuh, Y. (2018). Financial knowledge and household savings: Evidence from the survey of consumer finances. *Family & Consumer Sciences Research Journal*, 47(1), 5–24. <https://doi.org/10.1111/fcsr.12270>
- Kiviruusu, O. & Suvisaari, J. (2025). KOTT 2024: Mielenterveys ja mielenterveyspalvelujen riittävyys. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*.
https://www.thl.fi/kott_verkkoraportit/ilmioraportit_2024/mielenterveys_ja_mielenterveyspalvelujen_riittavyys.html (Viitattu 22.4.2025)
- Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. New York: Cambridge books.
- Kutlu, E. (2017). Financial literacy among university students: A study in eight European countries. *International Journal of consumer studies*, 42(1), 2-15. DOI: 10.1111/ijcs.12408

- Käyhkö, M. (2014). Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. *Sociologia* 51(1), 4–20.
- Laine, K., Ahonen A. & Nissinen, K. (2020). PISA8. Talousosaaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:18.
- Lawson, D., Klontz, B., T. & Britt, S., L. (2015). *Money Scripts*. Teoksessa B. T. Klontz, S. L. Britt & K. L. Archuleta (toim.) *Financial Therapy. Theory, Research, and Practice*. Springer International Publishing Switzerland,
- LeBaron, A., Holmes, E., Jorgensen, B. & Bean, R. (2020). Parental Financial Education During Childhood and Financial Behaviors of Emerging Adults. *Journal of Financial Counseling and Planning*, New York, 31(1), 42-45. <http://dx.doi.org/10.1891/JFCP-18-00021>
- LeBaron-Black, A. B., Curran, M. A., Hill, E. J., Toomey, R. B., Speirs, K. E., & Freeh, M. E. (2023a). Talk is cheap: Parent financial socialization and emerging adult financial well-being. *Family Relations*, 72(3), 1201–1219. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/fare.12751>
- LeBaron-Black, A., Kelley, H. H., Jeffrey, H. E., Jorgensen, B. L., & Jensen, J. F. (2023b). Financial Socialization Agents and Spending Behavior of Emerging Adults: Do Parents, Peers, Employment, and Media Matter? *Journal of Financial Counseling and Planning*, 34(1), 6-19. <https://doi.org/10.1891/JFCP-2021-0036>
- LeBaron-Black, A., Kelley, H. H., & Sorgente, A. (toim.). (2025). *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press.
- Lee, S., T. & Kim, K., T. (2025). Objective and Subjective Financial Knowledge among Emerging Adults. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 42-59.
- Lee, Y., G. & Hales, E. (2025). College and Student Loans in Emerging Adulthood. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 153-167.
- Lep, Ž. (2025). Models of Emerging Adults' Financial Literacy. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 28-41.

- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy. Theory and evidence. *Journal of Economic Literacy*, 52(1), 5–44.
<https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Lutter, S. & Saxey, M., T. (2025). Emerging Adults' Financial Attitudes. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 78–91.
- Thomson, P. (2014). Field. Teoksessa M. Grenfell (toim.) *Pierre Bourdieu: Key concepts*. Routledge, 81-95.
- Mata, R., Josef, A. K., & Hertwig, R. (2016). Propensity for risk taking across the life span and around the globe. *Psychological Science*, 27(2), 231–243.
<https://doi.org/10.1177/0956797615617811>
- Mikkola, H., Sihvonen, E. & Korpela, T. (toim.). (2024). Sosiaaliturvan toimivuus nuorten erilaisissa ja muuttuvissa elämäntilanteissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:40.
- Mimmit sijoittaa. (n.d.). Verkkosivu. <https://www.mimmitsijoittaa.fi/> (Viitattu 11.3.2026.)
- Mountain, T., P., Kim, N., Serido, J. & Shim, S. (2020). Does Type of Financial Learning Matter for Young Adults' Objective Financial Knowledge and Financial Behaviors? A Longitudinal and Mediation Analysis. *Journal of Family and Economic Issues* (2021) 42: 113–132. <https://doi.org/10.1007/s10834-020-09689-6>
- Mueller, A., Claes, L., Mitchell, J. E., Faber, R. J., Fischer, J. & de Zwaan, M. (2011). Does compulsive buying differ between male and female students? *Personality and Individual Differences*, 50(8), 1309–1312. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.02.026>
- Niemelä, M. & Laaninen, M. (2024). Suomalaisten koettu hyvinvointi kriisien aikana. Teoksessa A. Rajavuori (toim.) *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024*. Kalevi Sorsa - säätiö.
- Nummenmaa, L. (2023). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Tammi.
- Nätkin, R. & Sahlgren, L. (2023). ”Velka on rumaa sanoi momma” – Ylisukupolvinen talouskasvatus perheissä. *Kasvatus & Aika* 17(2), 5–22.
<https://doi.org/10.33350/ka.120078>
- OECD. (2022). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion 2022*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/cbc4114f-en>
- OECD. (2023a). *Education GPS: Finland – Adult skills (Survey of Adult Skills, PIAAC)*. <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=FIN&treshold=10&topic=AS> (Viitattu 26.1.2026)

- OECD. (2023b). OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. OECD Business and Finance Policy Papers, No. 39, OECD.
<https://doi.org/10.1787/56003a32-en>
- OECD. (2024). PISA 2022 Results (Volume IV): How Financially Smart Are Students?, PISA, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/5a849c2a-en>
- OECD. (2026a). International Network on Financial Education. Verkkosivu. Saatavilla: <https://www.oecd.org/en/networks/infe.html> (Viitattu 19.1.2026)
- OECD. (2026b). OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy, Inclusion and Well-being 2026. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/92f2d439-en>
- Oikeusministeriö. (2024). Talousosaamisen strategian tavoitteet ja toteuttajat. Toimintasuunnitelma vuosille 2022–2026. Oikeusministeriön julkaisuja, Toiminta ja hallinto 2024:7. Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto.
- Oliva, A., Antolín-Suárez, L., & Rodríguez-Meirinhos, A. (2019). Uncovering the link between self-control, age, and psychological maladjustment among Spanish adolescents and young adults. *Psychosocial Intervention*, 28(1), 49–55.
<https://doi.org/10.5093/pi2019a1>
- OP-ryhmä. (2024). Toiveikkaampi tulevaisuus – Nuorten talousosaamisbarometri. <https://www.op.fi/op-ryhma/vastuullisuus/sponsorointi/nuorten-taloustaidot/nuoret-ja-rahalla> (Viitattu 23.2.2025)
- Opetushallitus. (2019). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a.
- Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. ePerusteet. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/25/tiedot>
- Opetushallitus. (2025). Tutkintojen perusteet. Verkkosivu. https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet?utm_source=chatgpt.com (Viitattu 8.12.2025)
- Owusu, G., Ansong, R., Koomson, T. & Addo-Yobo, A. (2020). Savings and Investment Behaviour of Young Adults: The Role of Financial Literacy and Parental Financial Behaviour. *African Journal of Management Research* 27(1), 75-92.
DOI:10.4314/ajmr.v27i1.5
- Pegu, N., & Gogoi, S. (2025). Impact of Social Media on Youth Identity and Socialization. *International Journal For Multidisciplinary Research*, 7(2).
<https://doi.org/10.36948/ijfmr.2025.v07i02.40369>

- Porto, N. & Carroll, K., A. (2025). Financial Education of Emerging Adults. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 322-337.
- Richins, M. L. & Dawson, S. (1992). A Consumer Values Orientation for Materialism and Its Measurement: Scale Development and Validation. *Journal of Consumer Research* 19(3), 303-316. <https://www.jstor.org/stable/2489391>
- Rinaldi, E., E. & Giannella, V., A. (2025). Gender And Finances in Emerging Adulthood: Sex, Gender and Inequalities. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 267-283.
- Robb, C., A. & Dutton, K., M. (2025). Financial Behavior among Emerging Adults. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 92-105.
- Robba, M., Colautti, L. & Iannello, P. (2025). Emerging Adults' Financial Decisions: A Neurocognitive Perspective. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 106–121.
- Rosenberg, M. (2018). Keho, halu ja tunnusukset kulutuksessa. *Aikuiskasvatus* 38(2), 102–111. <https://doi.org/10.33336/aik.88332>
- Saxey, M., T., LeBaron-Black, A., B. & Kelley, H. (2025). Financial Socialization and Emerging Adults' Financial Outcomes. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 310-321.
- Shim, S., Serido, J., Tang, C., & Card, N. (2015). Socialization processes and pathways to healthy financial development for emerging young adults. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 38(1), 29–38. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2015.01.002>
- Sorgente, A. & Lanz, M. (2025). Emerging Adults' Financial Well-Being: Conceptualization and Measurement. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 122-137.

- Spivak, I., Mihus, I. & Greben, S. (2024). Financial Literacy and Government Policies: International Study. *Public Administration and Law Review*, 2(18), 21-33.
<https://doi.org/10.36690/2674-5216-2024-2-21-33>
- SSEA. (2025). Society for the Study of Emerging Adulthood. <https://www.ssea.org/>. (Viitattu 25.11.2025)
- Suomen pankki. (2021). Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi. Suomen pankin yleistajuiset selvitykset A:124.
- Sweet, E., Nandi, A., Adam, E. K., & McDade, T. W. (2013). The high price of debt: Household financial debt and its impact on mental and physical health. *Social Science & Medicine*, 91, 94–100. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.05.009>
- Tietoarkisto. (n.d.). Faktorianalyysi. Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/faktori/faktori/> (Viitattu 6.3.2026)
- Tilastokeskus. (2025). Työttömyyden nousu jatkui edelleen kesäkuussa – etenkin nuorten tilanne vaikea. <https://stat.fi/fi/uutinen/Tyoettoemyyden-nousu-jatkui-edelleen-kesaekuussa-etenkin-nuorten-tilanne-vaikea> (Viitattu 9.1.2026.)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, 2/2023.
- Turun yliopisto. (2026). Tutkimuslupa. <https://www.utu.fi/fi/tutkimus/eettisyys/tutkimuslupa> (Viitattu 22.2.2026)
- Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. (2020). Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja C, oppimateriaalit 22.
- Vosylis, R. & Negru-Subtirica, O. (2025). Navigating Financial Self-Sufficiency. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 187-202.
- Walczak, D. & Pienkowska-Kamieniecka, S. (2018). Gender differences in Financial Behaviours. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics*, 2018, 29(1), 123–132.
<http://dx.doi.org/10.5755/j01.ee.29.1.16400>
- Wilska, T.-A., Nyrhinen, J. & Ranta, M. (2024). Selvitys nuorten talousosaamisesta. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2024:29. Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto.

- Wilska, T-A., Rantala, E. & Tuominen, J. (2020). Sosiaalinen media ja sosiaalinen tausta teini-ikäisten nuorten kulutusasenteiden selittäjinä. *Nuorisotutkimus* 38 (2020):4, 4–18.
- White, K. J., Love, K., McCoy, M., Reiter, M., Seponski, D. M., Kopusko, J., & Regan, E. (2022). Factors associated with the financial strain of transgender and gender diverse college students. *Journal of Consumer Affairs*, 56(4), 1617–1637.
- Xiao, J. J. (2022). Consumer capability and sustainable consumer behavior: Applying the transtheoretical model of behavior change (TTM). *Yamaguchi Journal of Economics, Business Administration & Laws*, 70(6), 33–56.
- Xiao, J. J., Huang, J., Goyal, K., & Kumar, S. (2022). Financial capability: a systematic conceptual review, extension and synthesis. *International Journal of Bank Marketing*, 40(7), 1680–1717. <https://doi.org/10.1108/IJBM-05-2022-0185>
- Xiao, J. J. & Scott, A. (2025). *Emerging Adults' Consumption and Borrowing Behavior*. Teoksessa A. LeBaron-Black, H. Kelley & A. Sorgente (toim.) *Flourishing and Floundering Financially in Emerging Adulthood: A Handbook*. Oxford University Press, 218-232.
- Yanto, H., Ismail, N., Kiswanto, K. Rahim, N., M., Baroroh, N. & Feng, G. C. (2021). The roles of peers and social media in building financial literacy among the millennial generation: A case of Indonesian economics and business students. *Cogent Social Sciences*, 7(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2021.1947579>
- Yle. (2024). Opiskelijat kertovat leikkausten vaikutuksista arkeen: ”Useita on tälläkin hetkellä sairauslomalla”. <https://yle.fi/a/74-20083034> (Viitattu 22.2.2026)
- Zhan, M. (2022). Financial stress and hardship among young adults: The role of student loan debt. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 49(3), 84–111. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.4541>

Liitteet

Liite 1. Tietosuojailmoitus

Turun yliopisto
University of Turku

Tietosuojailmoitus

1 (3)

EU:n yleinen tietosuoja-asetus,
artikkelit 13 ja 14

1. Rekisterin nimi	Yliopisto-opiskelijoiden taloustaidot
2. Rekisterinpitäjä	Janika Gröhn jsgroh@utu.fi Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos, Assistentinkatu 5, 20500 Turku
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Janika Gröhn jsgroh@utu.fi
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään tietoa kyselyaineiston avulla, jossa kysytään yliopisto-opiskelijoiden itsearviota heidän taloustaidoistaan ja tiedonlähteistä, joita he ovat käyttäneet niiden omaksumiseen. Kyselyssä kysytään myös taustatietoja kuten, ikä, sukupuoli ja tiedekunta. Haastattelukutsu lähetetään opiskelijoiden yhteisten sähköpostilistojen kautta.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja</p> <p>Sukupuoli, tiedekunta, opiskeluvuosi, vanhempien koulutustaso ja sosioekonominen asema, taloustaitojen taso, tietoja opiskelijan taloudellisesta tilanteesta, perheestä, työstä, koulutuksesta, vapaa-ajasta sekä harrastuksista.</p>

7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.
8. Tiedot tietojen siir- rosta kolmansiin mai- hin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
9. Henkilötietojen säilyt- tämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Henkilötietoja säilytetään enintään 1.6.2030 asti, jonka jälkeen ne hävitetään tietoturvallisesti.
10. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Haastattelukutsujen lähettämiseksi pyydetään sähköpostiosoitteita tai viestin välitysmahdollisuutta eri tiedekunnilta. Muut tiedot kerätään suoraan haastattelututkimukseen osallistuvilta.

12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.
--	--

Liite 2. Kutsu kyselytutkimukseen yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista

Hei kaikki Turun yliopiston opiskelijat!

Kutsun teidät kaikki vastaamaan Webropol-kyselytutkimukseen, joka on osa pro gradu - tutkielmaani yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista. Olen kasvatustieteen maisteriopiskelija ja tutkimuksessani kartoitetaan opiskelijoiden itsearvioinnin avulla, millä tasolla heidän taloustaitonsa ovat. Lisäksi tutkimuksessa halutaan selvittää, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä taloustaitoihin ja mistä tietolähteistä taitoja opitaan. Juuri sinun vastaustasi tarvitaan, jotta saadaan mahdollisimman kattavaa tietoa.

Aihe on tärkeä juuri nyt, sillä opiskelijoihin kohdistuvat leikkaukset sekä inflaatio vaikuttavat kaikkien opiskelijoiden arkeen ja taloudenhallintaan. Hyvät taloustaidot edistävät opiskelijoiden taloudellista hyvinvointia myös epävarmoina aikoina. Tutkimuksellani lisätään tietoisuutta yliopisto-opiskelijoiden taloustaidoista ja tarjotaan mahdollisia vaihtoehtoja niiden kehittämiseen.

Kysely koostuu monivalinnoista ja vastaamiseen menee noin 10 minuuttia. Tutkimukseen voivat osallistua kaikki Turun yliopistossa opiskelevat ja osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kysely on anonyymi, eikä vastauksia käytetä muuhun kuin tutkimustarkoituksiin. Aineistoa säilytetään tietoturvallisesti koko tutkimuksen ajan.

Tutkimuksessa noudetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä.

Sähköpostissa on linkki tietosuojailmoitukseen, jonka voit käydä lukemassa. Minuun voi olla yhteydessä sähköpostitse, jos haluat kysyä jotakin tutkimukseen liittyen.

Kiitos kaikille osallistujille jo etukäteen!

Liite 3. Kyselylomake

Turun yliopisto
University of Turku

Yliopisto-opiskelijoiden taloustaidot ja niiden taustatekijät

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Kyselyllä tutkitaan taloustaitoja, jotka ovat taloudellista tietoisuutta, tietoa, taitoja, asenteita ja käyttäytymistä, joiden avulla tehdään vakaita taloudellisia päätöksiä ja pyritään saavuttamaan taloudellinen hyvinvointi. Taloustaidot voidaan siis jakaa kolmeen pääkategoriaan, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet, joita tässä kyselyssä myös mitataan. Lopussa on lisäksi kysymyksiä taloustaitojen opetteluun käytetyistä tietolähteistä. Kysely koostuu monivalintakysymyksistä.

Kyselyyn voivat vastata kaikki Turun yliopiston opiskelijat, eikä yksittäistä vastaajaa pysty tunnistamaan vastausten perusteella. Vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi lopettaa missä tahansa vaiheessa. Vastaamiseen menee noin 10 minuuttia.

Taustatiedot

1. Tiedekuntasi *

- Kasvatustieteellinen tiedekunta
 - Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
 - Lääketieteellinen tiedekunta
 - Teknillinen tiedekunta
 - Kauppakorkeakoulu
 - Humanistinen tiedekunta
 - Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta
 - Oikeustieteellinen tiedekunta
-

2. Opiskeluvuotesi *

- 1.vuosi
- 2.vuosi
- 3.vuosi
- 4.vuosi
- 5.vuosi
- 6.vuosi
- 7.vuosi tai ylempi

3. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua vastata

4. Äidin sosioekonominen asema?

- Ylempi toimihenkilö (Vaativat asiantuntija-, esihenkilö- ja johtotason tehtävät)
- Alempi toimihenkilö (Organisaation suoritusosalle sijoittuvat ja vähemmän teoreettista tietoa vaativat tehtävät)
- Työntekijä
- Yrittäjä
- En osaa sanoa

5. Äidin koulutustaso?

- Peruskoulu
- Lukio/ammattillinen perustutkinto
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto

En osaa sanoa

6. Isän sosioekonominen asema?

- Ylempi toimihenkilö (Vaativat asiantuntija-, esihenkilö- ja johtotason tehtävät)
- Alempi toimihenkilö (Organisaation suoritusasteelle sijoittuvat ja vähemmän teoreettista tietoa vaativat tehtävät)
- Työntekijä
- Yrittäjä
- En osaa sanoa

7. Isän koulutustaso?

- Peruskoulu
- Lukio/ammattillinen perustutkinto
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto
- En osaa sanoa

Kyselyllä tutkitaan taloustaitoja, jotka ovat taloudellista tietoisuutta, tietoa, taitoja, asenteita ja käyttäytymistä, joiden avulla tehdään vakaita taloudellisia päätöksiä ja pyritään saavuttamaan taloudellinen hyvinvointi. Taloustaidot voidaan siis jakaa kolmeen pääkategoriaan, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet.

Taloudellinen tieto

8. Kuinka hyvänä pidät taloustaitojasi? *

	1	2	3	4	5	
Erittäin heikko	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin hyvä

9. Kuinka hyvin ymmärrät mielestäsi taloudesta käytyä keskustelua? *

3070

1 2 3 4 5

Erittäin heikosti Erittäin hyvin

10. Koen tarvitsevani enemmän tietoa... *

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Lainasta (muu kuin opintolaina)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opintolainasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korkojen vaikutuksesta henkilökohtaiseen talouteeni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sijoittamisesta osakkeisiin tai rahastoihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inflaation vaikutuksesta elämäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Säästämiseen liittyvistä vaihtoehtoista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mahdollisista talouspalveluista (esim. pankkien tai muiden asiantuntijoiden neuvonta)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kestävästä ja vastuullisesta kuluttamisesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verotuksesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vakuutuksista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiaalietuuksista	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kyselyllä tutkitaan taloustaitoja, jotka ovat taloudellista tietoisuutta, tietoa, taitoja, asenteita ja käyttäytymistä, joiden avulla tehdään vakaita taloudellisia päätöksiä ja pyritään saavuttamaan taloudellinen hyvinvointi. Taloustaidot voidaan siis jakaa kolmeen pääkategoriaan, joita ovat tieto, käyttäytyminen ja asenteet.

Taloudellinen käyttäytyminen

11. Mieti viimeistä 12kk ja vastaa seuraaviin väittämiin. *

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Maksan laskut ajallaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Budjetoin rahankäyttöäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käytän rahaa harkitusti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teen hinta- ja tuotevertailua ennen ostopäätöstä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rahani ovat riittäneet elämiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käytän taloudenhallinnan apuna jotakin sovellusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn huolehtimaan taloudestani itsenäisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on taloudellisia tavoitteita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla ei ole ollut maksuvaikeuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen sijoittanut (esim. rahastoihin, osakkeisiin, asuntoihin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Säästän rahaa suunnitelmallisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En ole joutunut taloudelliseen ahdinkoon huolettoman rahankäytön takia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Oletko ottanu lainaa? *

- Kyllä, opintolainaa
- Kyllä, muuta kuin opintolainaa
- Kyllä, opintolainaa sekä jotain muuta lainaa
- En
- En halua vastata

Taloustaitojen tietolähteet

19. Perheen talouskasvatus

Vastaa seuraaviin väittämiin. Voit vastatessasi miettiä myös vain toista vanhempaasi tai huoltajaasi.

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Kotona on puhuttu säännöllisesti rahasta ja talousasioista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempani ovat valvoneet rahankäyttöäni lapsena ja nuorena	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempani ovat kannustaneet minua säästämään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempani ovat opettaneet minulle rahan merkitystä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempani ovat neuvoneet minua kulutuskäyttäytymisessä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tarvittaessa apua vanhemiltani raha-asioissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perheeni tukee minua taloudellisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhempani käyttävät rahaa harkitusti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perheelläni ei ole ollut rahahuolia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pidän vanhempiani hyvänä roolimallina	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on vanhempiani lisäksi muita perheenjäseniä, jotka ovat opettaneet minulle taloustaitoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. Koulutuksesta saatu talouskasvatus *

Vastaa seuraaviin väittämiin. Puhutaan peruskoulusta, lukiosta tai ammattikoulusta.

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Koulutuksesta saatu talouskasvatus on ollut hyödyllistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen saanut opettajiltani apua taloustaitojen opetteluun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutuksessa on käsitelty arjen taloudenhallintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutuksessa on käsitelty säästämistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloustaitoja opeteltiin käytännöllisissä konteksteissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutuksessa käsiteltiin talouden peruskäsitteitä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloustaitoja on käsitelty eri oppiaineiden yhteydessä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutus on tarjonnut minulle merkityksellisiä oppimiskokemuksia taloustaitojen parissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Ovatko nykyiset opintosi kehittäneet taloustaitojasi? *

- Kyllä, paljon
- Kyllä, hieman
- Ei
- En osaa sanoa

22. Onko sinulla aikuisuudessa ollut työ, josta olet oppinut taloustaitoja? *

- Kyllä
- Ei

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Jaan ystäväni kanssa ideoita ja ajatuksia rahankäytöstä ja taloudenhallinnasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tarvittaessa apua ystäviltäni raha-asioissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuuntelen ystäväni suosituksia raha-asioihin liittyen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan jakaa samanlaisen elämäntyylin ystäväni kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. Haluatko kertoa vielä jotain, mikä on mielestäsi vaikuttanut taloustaitoihisi?
